

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KORAY AVCI ÇAKMAN'IN HİKÂYELERİNDEKİ EĞİTSEL İLETİLER
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

SEZİN KAVAK

15741007

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. BAYRAM BAŞ

İSTANBUL

2018

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KORAY AVCI ÇAKMAN'IN HİKÂYELERİNDEKİ EĞİTSEL İLETİLER
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

SEZİN KAVAK
15741007

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. BAYRAM BAŞ

İSTANBUL
2018

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KORAY AVCI ÇAKMAN'IN HİKÂYELERİNDEKİ EĞİTSEL İLETİLER
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

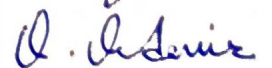
SEZİN KAVAK

15741007

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:

Tezin Savunulduğu Tarih: 17.12.2018

Tez Oy Birliği / Oy Çekildiği ile Başarılı Bulunmuştur

	Unvan Ad Soyad	İmza
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Bayram Baş	
Jüri Üyeleri	: Doç.Dr. Muhammed Eyyüp SALLABAŞ	
	Dr. Öğr. Üyesi Osman Özdemir	

İSTANBUL
ARALIK 2018

ÖZ

KORAY AVCI ÇAKMAN'IN HİKÂYELERİNDEKİ EĞİTSEL İLETİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Sezin Kavak

Aralık 2018

Bu araştırma Türk çocuk edebiyatı yazarlarından Koray Avcı Çakman'ın çocuklara yönelik olarak yazdığı hikâyelerindeki eğitsel iletileri ve bu eğitsel iletilerin kullanımının hangi amaca yönelik olduğunu tespit etmek ve eğitsel iletileri bu amaçlar doğrultusunda (sevgiye yönelik, iletişime yönelik, kişisel gelişme yönelik ve evrensel değerlere yönelik) kategorilendirerek kitaplardaki dağılımını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma deseni olarak iç içe geçmiş tek durum deseni kullanılmıştır. Araştırmanın inceleme nesnelerini Koray Avcı Çakman'a ait 5 hikâye kitabında yer alan 56 hikâye metni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak 40 farklı eğitsel iletiyi gösteren bir ölçüt listesi hazırlanmıştır. Araştırmanın verileri olan hikâye metinlerindeki eğitsel iletiler, içerik analizi ile değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda yazarın eserlerinde toplam 255 adet eğitsel ileti tespit edilmiştir. Bunların 252'si dolaylı bir biçimde aktarılırken 3 eğitsel ileti doğrudan bir anlatım ile aktarılmıştır. Bu eğitsel iletiler dört ana kategori altında değerlendirildiğinde, yazarın eserlerinde %33,33 oranı ile kişisel gelişime yönelik iletilere en fazla yer verildiği görülmüştür. Bu kategoriyi %31,37 oranı ile sevgiye yönelik iletiler, %26, 27 oranı ile evrensel değerlere yönelik iletiler ve %9,02 oranı ile iletişime yönelik iletiler izlemiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitsel ileti, çocuk hikâyeleri, değerler, Koray Avcı Çakman.

ABSTRACT

A RESEARCH ON EDUCATIONAL MESSAGES IN STORIES OF KORAY AVCI ÇAKMAN

Sezin Kavak

December, 2018

This research was conducted to determine educational messages in children's stories written by Koray Avcı Çakman, one of the Turkish Children's Literature authors, and the purposes in using these educational messages, and consequently, to establish their distribution in books by categorizing the messages (love-oriented, communication-oriented, personal development-oriented and universal values-oriented) in line with these purposes.

The study was performed by the case study which is one of qualitative research methods. The embedded single case study method was used as the design of research. Research objects of this study are composed of 56 stories in 5 storybooks of Koray Avcı Çakman. As a data collection method, criteria list indicating 40 different educational messages were prepared. Content analysis was applied to evaluate educational messages which form the data of this research.

Based on the results of the research, 255 educational messages have been detected in the storybooks of the author. While 252 of these are implicitly used, 3 of the educational messages are explicitly used. According to the results of research, the most common category in the storybooks of the author is personal development-oriented messages with 33.33%. This category is followed by love-oriented messages with 31.37%, universal values-oriented messages with 26.27% and communication-oriented messages with 9.02%.

Key Words: Educational messages, children's stories, values, Koray Avcı Çakman.

ÖN SÖZ

Çocuk edebiyatı eserleri çocukların kişisel ve sosyal gelişimlerinde büyük bir rol oynamaktadır. Değer aktarımında bir araç olarak kullanılan çocuk edebiyatı eserleri, barındırdıkları eğitsel iletiler aracılığıyla çocuklara içinde yaşadıkları topluma dair değerlerin aktarılması ve istenen yönde bir davranış değişikliği kazandırılması için kullanılabilir.

Koray Avcı Çakman, günümüz çocuk edebiyatı alanında çok sayıda eseri olan önemli yazarlardan biridir. Bu çalışmada Koray Avcı Çakman'ın ortaokul öğrencilerine yönelik yazdığı 5 hikâye kitabı incelenmiştir. Bu kitaplarda yer alan 56 hikâyedeki eğitsel iletiler tespit edilerek bu iletiler kişisel gelişime yönelik, sevgiye yönelik, evrensel değerlere yönelik ve iletişime yönelik eğitsel iletiler olmak üzere 4 farklı ana kategori altında incelenmiştir. Aynı zamanda tespit edilen iletiler aktarılış yöntemi açısından dolaylı ve doğrudan iletiler olarak sınıflandırılmıştır.

Dört bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümü kuramsal çerçevedir. Bu bölümde, eğitsel iletilerin değer ve tema kavramları ile olan ilişkisi incelenmiş, Türkçe Öğretim programlarındaki durumları değerlendirilmiş, çocuk edebiyatı eserlerinde eğitsel iletilerin önemi üzerinde durulmuş, Koray Avcı Çakman'ın hayatı ve eserleri sunulmuş, eğitsel iletiler üzerine yapılan diğer çalışmalara değinilmiş ve son olarak araştırmanın amacı, önemi, problem cümlesi ve alt problemler aktararak bu bölüm sonlandırılmıştır.

İkinci bölümde araştırmanın yöntemini oluşturan araştırmanın deseni, inceleme nesneleri, veri toplama araçları, verilerin analizi, inandırıcılığı ve tutarlılığı açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde Koray Avcı Çakman'ın 5 hikâye kitabındaki 56 hikâyesinde tespit edilen eğitsel iletilere yönelik bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Eğitsel iletilerin kullanım sıklıkları ve yüzdeleri tablolar ve şekiller aracılığıyla aktarılmıştır.

Dördüncü bölüm sonuç ve öneriler başlıklarından oluşmaktadır. Bu bölümde Koray Avcı Çakman'ın hikâyelerinde tespit edilen eğitsel iletilere yönelik sonuçlara yer verilmiş, varılan sonuçların diğer çalışmalardaki sonuçlarla benzerliği tartışılmış ve sonuçlar doğrultusunda öneriler sunulmuştur.

Bu çalışmanın planlanmasında ve yürütülmesinde bana yol gösteren, fikirleriyle ve tecrübeleriyle farklı bakış açıları kazanmamı sağlayan değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Bayram Baş'a hoşgörüsü ve her konudaki desteği için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Hayatım boyunca desteklerini esirgemeyerek sevgileriyle ve fikirleriyle zorlukları aşmamı sağlayan sevgili aileme, çalışma sürecim boyunca gösterdikleri anlayışlı tutum ve destekleri için Saylon ailesine ve beni bu yolculukta yalnız bırakmayan, umutsuzluğa kapıldığım her an desteğini yanımda hissettiğim güzel insan Mesud Filiz'e teşekkür ederim.

İstanbul; Aralık, 2018

Sezin Kavak

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	2
2.1. Değerler, Temalar, Eğitsel İletiler ve Özellikleri.....	2
2.1.1. Doğrudan Eğitsel İletiler.....	7
2.1.2. Dolaylı Eğitsel İletiler.....	8
2.2. Türkçe Öğretim Programında Değerler, Temalar ve İletiler.....	8
2.3. Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Eğitsel İletilerin Önemi	12
2.4. Türk Çocuk Edebiyatı Yazarlarından Koray Avcı Çakman ve Çocuk Edebiyatı Eserleri.....	14
2.5. İlgili Araştırmalar.....	20
2.6. Araştırmanın Amacı	23
2.7. Araştırmanın Önemi.....	23
2.8. Problem Cümlesi.....	24
2.9. Alt Problemler	24
3. YÖNTEM	25
3.1. Desen.....	25
3.2. Araştırmanın İnceleme Nesneleri.....	26
3.3. Veri Toplama Araçları	26
3.4. Verilerin Analizi.....	29
3.5. İnanırcılık ve Aktarılabirlik	29
4. KORAY AVCI ÇAKMAN’IN ÇOCUK HİKÂYELERİNDEKİ EĞİTSEL İLETİLER ÜZERİNE BULGULAR VE YORUM	30

4.1. “Dedemin Uçan Dairesi” Adlı Eserde Yer Alan Eğitsel İletiler	30
4.1.1. “Dedemin Arkadaşları” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	33
4.1.2. “Çim Biçme Makinesi” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	38
4.1.3. “Tak Tuk Necmi İle Takur Tukur Necmiye” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	39
4.1.4. “Bamya Anıtı ile Lahana Anıtı” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	40
4.1.5. “Öcükböcük” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	41
4.1.6. “Babaannem Arkeolog Oldu” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	41
4.1.7. “Dedemin Uçan Dairesi” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	42
4.1.8. “Babaannemin Sihirli Şalı” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	42
4.1.9. “Altın Kavun” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	43
4.1.10. “Korkuluk Oldum” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	45
4.2. “Sahibini Arayan Keman” Adlı Eserde Yer Alan Eğitsel İletiler	46
4.2.1. “Koleksiyon” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	48
4.2.2. “ Yalancı Kupa Töreni” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	49
4.2.3. “Sahibini Arayan Keman” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	50
4.2.4. “Koltuk” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	51
4.2.5. “Domates Olmak İstemiyorum” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	52
4.2.6. “Dedemin Kahraman Arıları” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	52
4.3. “Yengeç Yazar” Adlı Eserde Yer Alan Eğitsel İletiler	54
4.3.1. “Geveze Hindi” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	56
4.3.2. “ Aslanla Karga” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	58
4.3.3. “ Bilge Olmak İsteyen Kaz” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	59
4.3.4. “Yengeç Yazar” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	60
4.3.5. “Huysuz Yeşil Ejderha” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	62
4.3.6. “Yavaş Kaplumbağa” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	63
4.3.7. “ Hırsız Karga Taşınıyor” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	64
4.4. “Gülen Sakız Ağacı” Adlı Eserde Yer Alan Eğitsel İletiler	65
4.4.1. “Sihirli Sözcükler” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	67
4.4.2. “Gülen Sakız Ağacı” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	67
4.4.3. “Şarkısı Olmayan Müzik Kutusu” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	70
4.4.4. “Şişkoburun” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	70
4.4.5. “Kekik ve Cimcime” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	71
4.4.6. “ Uçurtma Vadisi” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	72
4.4.7. “ Banyo Yapan Balık” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	73

4.4.8. “Annemin Antika Sevdası” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	74
4.4.9. “Düğme Bebek ve Vapurdumanı ” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	75
4.4.10. “Çocuk Gözlü Babam ” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler.....	76
4.4.11. “Çağlalar Badem Olmadan ” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler.....	77
4.4.12. “Ada Bekçisi Aranıyor ” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	78
4.4.13. “Amcam Sirk Yıldızı Olursa ” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	78
4.4.14. “Martılar Ağlamasın ” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler.....	78
4.4.15. “Şehir Kedisi ” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	80
4.4.16. “Korkuluk Festivali ” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	80
4.4.17. “Korkuluğun Hırkası” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	81
4.5. “Sıra Sana da Gelecek” Adlı Eserde Yer Alan Eğitsel İletiler.....	81
4.5.1. “Köpek” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler.....	84
4.5.2. “Örümcekler” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	85
4.5.3. “Uğuldayan Kayalar” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	87
4.5.4. “Bakımevi” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler.....	90
4.5.5. “Oyun” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	91
4.5.6. “Esrarengiz Gemi” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	92
4.5.7. “Gizemli Tapınak” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	92
4.5.8. “Oryantiring” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler.....	93
4.5.9. “Keman” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler.....	94
4.5.10. “Yabancı” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	95
4.5.11. “Cep Telefonu” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler	95
4.5.12. “On Üç” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler.....	96
4.6. Koray Avcı Çakman’ın Çocuk Hikâyelerindeki Eğitsel İletiler Üzerine Değerlendirme	97
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	104
5.1.Sonuç.....	104
5.2. Öneriler	109
KAYNAKÇA	111
ÖZ GEÇMİŞ.....	114

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1:	Eğitim Programlarında Yer Alan Temaların Yıllara Göre Dağılımı	11
Tablo 2:	Araştırmada Kullanılan Hikâye Kitapları ve Yayınevleri	26
Tablo 3:	Eğitsel İletî Kategorileri.....	27
Tablo 4:	“Dedemin Uçan Dairesi” Kitabında Yer Alan Eğitsel İletîlerin Kullanım Sıklığı	31
Tablo 5:	“Sahibini Arayan Keman” Kitabında Yer Alan Eğitsel İletîlerin Kullanım Sıklığı	47
Tablo 6:	“Yengeç Yazar” Kitabında Yer Alan Eğitsel İletîlerin Kullanım Sıklığı	55
Tablo 7:	“Gülen Sakız Ağacı” Kitabında Yer Alan Eğitsel İletîlerin Kullanım Sıklığı	65
Tablo 8:	“Sıra Sana da Gelecek” Kitabında Yer Alan Eğitsel İletîlerin Kullanım Sıklığı	82
Tablo 9:	Koray Avcı Çakman’ın Hikâyelerinde Yer Alan Eğitsel İletîlerin Kategorilere Göre Dağılımı.....	99
Tablo 10:	Koray Avcı Çakman’ın Hikâyelerinde Yer Alan Eğitsel İletîlerin Kullanım Sıklığı	100

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: “Dedemin Uçan Dairesi” hikâye kitabında yer alan eğitsel iletilerin kullanılma oranları	33
Şekil 2: “Sahibini Arayan Keman” hikâye kitabında yer alan eğitsel iletilerin kullanılma oranları	48
Şekil 3: “Yengeç Yazar” hikâye kitabında yer alan eğitsel iletilerin kullanılma oranları	56
Şekil 4: “Gülen Sakız Ağacı” hikâye kitabında yer alan eğitsel iletilerin kullanılma oranları	67
Şekil 5: “Sıra Sana da Gelecek” hikâye kitabında yer alan eğitsel iletilerin kullanılma oranları	84
Şekil 6: Koray Avcı Çakman'ın hikâye kitaplarında yer alan eğitsel iletilerin kullanılma oranları	103

KISALTMALAR

- DUD** : Dedemin Uçan Dairesi
SAK : Sahibini Arayan Keman
YY : Yengeç Yazar
GSA : Gülen Sakız Ağacı
SSG : Sıra Sana da Gelecek
TDK : Türk Dil Kurumu
Eİ : Eğitsel İleti
EİK : Eğitsel İleti Kategorisi
MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

1. GİRİŞ

Edebiyat “olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı” (tdk.gov.tr) olarak tanımlanmaktadır. Edebiyatın okura estetik zevk kazandırmanın yanında eğitimsel bir işlevi de bulunmaktadır. Özellikle çocuk edebiyatı eserleri sıklıkla eğitimsel amaçlar ile kullanılmaktadır. Çocukların kişisel özelliklerinin geliştirilmesinde ve içinde yaşadıkları toplumun değerlerini benimsemelerinin kolaylaştırılmasında çocuklara yönelik yazılmış eserler büyük rol oynamaktadır.

Çocuk edebiyatı eserleri, eğitimsel işlevlerini barındırdıkları eğitsel iletiler aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Çocuk edebiyatı eserleri temel amaçları öğreticilik olmasa bile bünyesinde eğitsel ileti barındırırlar. “Edebiyat yapıtlarında ileti dendiğinde, sanatçının okurlarında yaratmak ya da oluşturmak istediği duygu ve düşünce ortaklığı akla gelmelidir (Sever, 2015).” Eğitsel iletilerin, aktarılması hedeflenen kitlenin gelişim özellikleri ile uyumlu olması gerekir. Bu nedenle çocuk edebiyatı eserlerinin hedef kitlesi değiştikçe barındırdıkları eğitsel iletilerin özellikleri de değişim gösterir.

Yazarlar eğitsel iletilerin aktarımlarını doğrudan ya da dolaylı bir şekilde yapmayı tercih edebilirler. Fakat çoğunlukla eğitsel iletiler hedef kitleye uygun temalar aracılığıyla kurgunun içerisinde örtük bir şekilde aktarılırlar.

Günümüz çocuk edebiyatı alanında eser veren önemli yazarlarından biri de Koray Avcı Çakman’dır. Her yaş grubu için eser kaleme alan Koray Avcı Çakman’ın eserleri temalar ve çeşitli eğitsel ileti kategorileri açısından zenginlik göstermektedir. Bu nedenle çalışmamızda Koray Avcı Çakman’ın ortaokul öğrencilerine yönelik yazdığı hikâye kitaplarındaki eğitsel iletilerin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde eğitsel ileti ve türleri, çocuk edebiyatında eğitsel iletilerin önemi, anlama becerilerinin geliştirilmesinde eğitsel iletilerin rolü ve Koray Avcı Çakman'ın çocuk edebiyatındaki yeri üzerine kuramsal değerlendirmeler yapılmıştır.

Eğitsel ileti kavramı, sosyal disiplinler içerisinde önemli yer göstermesi yanında özellikle eğitim alanında da birçok disiplinle bağlantılı biçimde değerlendirmeye açıktır. Bu yönde özellikle çocuklardaki başta okuma olmak üzere dinleme becerisinin de geliştirilmesi sürecinde gösterdiği rolle ön plana çıkan eğitsel ileti kavramı ve bu doğrultudaki kuramsal zemin aşağıdaki bölümlerde açıklanmıştır.

2.1. Değerler, Temalar, Eğitsel İletiler ve Özellikleri

Değerler, genellikle kişisel ya da toplumsal tercihlere göre kendiliğinden iyi olan şeyler (güzellik, doğruluk, sevgi, dürüstlük ve sadakat gibi) olarak tanımlanmaktadır. Değerler eğitimi üzerine yapılan birçok çalışmada farklı değer tanımlarına yer verilmiştir. Halstead ve Taylor (2008) değeri şu şekilde tanımlamaktadır: “Değerler davranışlara rehberlik eden ilke ve temel inançlar; neyin değerli olduğunu gösteren özellikler, bireylerin ulaşmaya çalıştıkları idealler, belirli inançların ve eylemlerin iyi, doğru, istenebilir veya saygıya değer olduğuna karar vermemize yarayan geniş standartlardır.” Raths, Harnin ve Simon (1966) değeri, “toplum tarafından onaylanmış olan ve bireyin sahip olmaktan gurur duyduğu inançlar, tutumlar ve duygular” olarak ifade eder. Fraenkel (1977) değerleri “hem duygusal bağlılıklar hem de değer (kıymet) hakkındaki düşünceler” olarak görmektedir. Beck (1990), değerleri “insanın iyiliğini teşvik eden nesneler, aktiviteler ve deneyimler” olarak tanımlamaktadır. Shaver ve Strong (1976) ise değerleri “yargılama esnasında kullandığımız standartlar ve ilkeler” olarak ifade eder. Değerler; insanları, nesneleri, fikirleri, eylemleri ve durumları iyi, değerli, arzu edilebilir ya da diğer yandan kötü, değersiz, ahlaksız olarak yargılamamıza yarayan kriterlerdir.

Daha genel bir ifade ile değerlerin insan davranışlarını düzenlediği ve insanlara gündelik hayatlarında nasıl davranmaları gerektiği konusunda rehberlik ettiği

söylenir. Değerler insan hayatının her anında, konuştuğumuz her kelime, giydiğimiz her kıyafette, tüm algılarımızda ve yorumlamalarımızda yer almaktadır. Değer, genellikle “istenen, arzu edilen” olarak tanımlanmaktadır ancak bu kategorinin neleri kapsadığını ortaya koyabilmek oldukça zordur. Bunun nedeni ise “istenen” ile ifade edilen şeyin zamana ve mekâna göre değişebilir olmasıdır. Günümüzde arzu edilen bir şey gelecekte arzu edilmeyebilir veya bir yerde arzu edilen şey başka yerlerde istenmeyebilir. Eylemlerimiz belirli bir toplumun normları ve idealleri açısından iyi olarak tanımlanmış bir şeye katkıda bulunuyorsa istenendir.

Bu farklı tanımların ortak noktası değerlerin “istenen, arzu edilen” olarak ifade edilmesi ve belirli bir toplum tarafından da kabul görmüş olmalarıdır. Toplumun yeni bireylerine de bu değerlerin öğretilmesi açısından değerler eğitimi büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle okul programlarında kendine yer bulan değerler eğitimi sayesinde bireylerin yaşadıkları toplumun refahına katkıda bulunacakları şekilde karakter gelişimlerinin ve kişilik eğitimlerinin sağlanması, öğrencilerin güvenli, sağlıklı ve verimli bir yaşam sürerek topluma olumlu katkılarda bulunan sorumlu vatandaşlar haline gelmelerinin sağlanması hedeflenmektedir.

Halstead ve Taylor (2008)’a göre “değerler eğitiminin iki temel amacı vardır:

- Uygun değerlerin okullar, eğitimciler ya da seçilmiş temsilcileri aracılığıyla bütün toplum tarafından tanımlanması,
- Bu onaylanmış değerlerin çocuklara aktarılması. Bu aktarım, okulun sunduğu farklı imkânlar aracılığıyla gerçekleştirilebilir: müfredat konuları ve temalar, spor etkinlikleri, topluluk bağlantıları, bağış etkinlikleri ya da müfredat dışı etkinlikler, öğretmen-öğrenci ilişkisi, okul yapısı ve yönetimi, okul disiplini, doğal çevre, öğretme ve öğrenme süreci, gizli müfredat ve okulun değer sistemi.”

Değerler eğitimi çocuk edebiyatında da kendine geniş bir yer bulmaktadır. “Çocuklar hikâyeleri dinleyerek, okuyarak ve edebiyat eserinde yer alan karakterleri ve durumları düşünerek (nazik, dürüst ya da adil olmak gibi) değerlerin ne anlama geldiğini kavrayabilirler. Edebiyatta gerçek hikâyelerin kullanımı değerler eğitiminin aktarılması için bir fırsat sağlar (Gibbs ve Earley, 1994).”

Covaleskie (1992) “karakter gelişimi için değerler ile ilgili düşünce ve söylemlerin gerekli olduğunu öne sürer. Böylece çocukların değerleri içselleştirmeleri, bu

değerlere uygun davranmaları ve akıllıca seçimler yapmaları sağlanabilir. Edebiyat eserlerinde yer alan karakterlerin deneyimleri değerlerin edinimi ve hayata geçirilmesi için yararlı uyarılar sağlamaktadır.”

“Öğretmenlerin öğrencileri farklı türde çocuk edebiyatı eserlerine maruz bırakması değerlerin keşfi için öğrencilere farklı olanaklar sunar. Çağdaş ve gerçekçi bir kurgu, çocukların kendilerine benzer ilgileri ya da sorunları olan karakterlerle tanışması için fırsatlar sunar. Bu deneyimler de çocukların içinde yaşadıkları dünyaya uyum sağlamalarına yardımcı olur. Tarihsel kurgu, geçmişe hayat vererek öğrencilerin kadın ve erkek kahramanları keşfetmesini, kendi kültürel mirasının yanı sıra başka kültürel mirasları tanımasını ve anlamasını sağlar. Kimi zaman gerçeğe toplumsal gerçekçilikten daha yakın olan modern fantezi türü de çocuklara gerçek yaşam koşullarına benzer durumlar sunarak onların değer gelişimine katkıda bulunur. Resimli hikâye kitapları da değer tartışmaları için gerekli uyarılar sağlayabilir (Gibbs ve Earley, 1994).”

Yukarıda bahsedilen bu nedenlerden dolayı çocuk edebiyatı eserleri değerler eğitiminde bir araç olarak kullanılmaktadır. Değerlerin edebiyat eserlerinde kendine yer bulması ise temalar ve eğitsel iletiler aracılığıyla gerçekleşmektedir.

Stoodt’a göre (1996) “tema önemli bir fikir, anlam, bir hikâyenin arkasındaki önem, eserdeki merkezi ya da baskın bir fikir anlamına gelmektedir. Tema, kurgu olmayan düzyazılarda genel tartışma konusu, söylemin konusu veya tez olarak tanımlanabilir. Ancak şiir ve kurgu metinlerde tema; kişiler, eylemler ve imgeler temsiliyle somutlaşan soyut kavramdır. Gerçek bir tema sadece bir konu veya etkinlik değildir. Bir hikâyenin temasının hem bir özne hem de yüklemi vardır. Eserdeki her karakter ve her olay tema ile birlikte düşünüldüğünde anlam kazanır.”

Brinker (1995) “temanın tek bir metne özgü olmadığını, bir temanın farklı edebî ürünlerde farklı şekillerde ele alınabileceğini ve bu nedenle temanın potansiyel olarak farklı ürünleri birleştirdiğini ifade etmektedir. Bir tema üzerine birden çok farklı şiir ya da hikâye yazılabileceği için temayı, metinlerin sınıflandırılması için kullanılan bir prensip olarak tanımlamaktadır. Edebiyat eleştirmenlerine göre temanın en önemli işlevi eser ya da eserlerin tanımlanmasına ve yorumlanmasına yardım ediyor olmasıdır.” Brooks ve arkadaşlarına (1975) göre “tema, hikâyenin kendisidir. Sadece temanın diğer unsurların içinde ve hikâyenin dinamik

ilerlemesinde örtük olduğu durumlarda, hikâye kurgusal anlamda var olabilir ve anlatılabilir. Yani, temayı kolaylıkla içerik olarak düşündüğümüz gibi, diğer unsurların yaşamsal olarak ilişkili olduğu bir biçim ilkesi olarak da düşünebiliriz”. Buradan hareketle tema ve metinde anlatılan hikâyenin aynı şey olduğu sonucuna varılmıştır. Ryan ve Bernard (2003) ise temayı şu şekilde tanımlamıştır. “Temanın edebî metinlerle olan bağlantısını düşündüğümüzde, temayı aşk, ölüm, kadınlık durumu ya da nihai arayış gibi fikirler tarafından tanımlanan bir yorum aracı olarak görebiliriz. Bu anlamda tema, ya “gerçek dünya” mesajını metinden çıkarmak (yani, yazarın aşk ya da ölüm hakkında söylediği şey) ya da metin evrenini yöneten genel yasaları formüle etmek için kullanılabilir.”

Lukens (2007) ise edebiyattaki temayı “hikâyeyi bir arada tutan bir fikir (toplum hakkında bir yorum, insan doğası ve şartları gibi) olarak görmektedir. Tema, yazılı bir metindeki temel fikir ya da anlamdır. Ayrıca temayı bir değer, ders hatta bir mesaj olarak düşünürsek metinde yer alan temanın bize nasıl davranmamız ya da davranmamamız gerektiğini gösterebileceğini öne sürmektedir. Ancak iyi kurgulanmış bir hikayede bu yönlendirme doğrudan yapılmaz. İyi bir hikâyenin amacı okuru, olaylar ve karakterler ile eğlendirirken okurun insanların iç yüzünü anlamasını (nasıl düşündükleri ve davrandıkları gibi) sağlayarak okurun anlayışını genişletmektir (Lukens, 2007).”

Bu tanımlardan hareketle, temanın eserin konusunu oluşturduğunu ve yazarın okura iletmek istediği mesajı temalar aracılığıyla aktardığını söyleyebiliriz. “Yazarların eserlerinde iletmek istedikleri temel bir mesaj vardır ve genellikle bu mesaj evrensel bir düşünce ya da bir gerçekten oluşur (Taylor, 2003).”

Çocuk edebiyatının değerler eğitimi açısından bir araç olarak kullanıldığı göz önüne alındığında, bu amaçla yazılan çocuk edebiyatı metinlerinde temaların değerlerden oluşması kaçınılmaz olacaktır. Taylor’ın (2003) vurguladığı gibi “çocuk edebiyatı ürünleri, okuruna egemen kültürden gelen ideolojilerden, değerler ve inançlardan oluşan küçük bir evren sunar. Başka bir deyişle, çocuklar okumayı öğrendiklerinde aynı zamanda kültürü de öğrenirler. Okumayı öğrenmek, toplumsallaşma sürecinin bir parçası ve kültürün bir nesilden diğerine aktarıldığı önemli bir mekanizmadır.” “Edebiyat, okura estetik zevk ve rahatlama sağlarken aynı zamanda okurun bilgi ve deneyimlerini artırarak onlara sorunlarını çözme konusunda yardımcı olur ve çocukların gelişim yolculuklarında önemli bir rol oynar (Stoodt, 1996).”

Edebî bir eserin tek teması olabileceği gibi, eser aynı anda birden çok temaya da sahip olabilir. Temalar çoğunlukla metinlerde açıkça belirtilmezler, bunun yerine karakterlerin eylemleri, sözleri ve düşünceleriyle ifade edilirler.

“Hikâyeler, bir hikâyenin öğeleri olarak iç içe geçen çoklu temalara sahip olabilir.

Çocuk kitaplarındaki en yaygın temalar, aşağıdakiler dâhil olmak üzere temel insan ihtiyaçları ile ilişkilidir:

1. Sevme ve sevilme ihtiyacı
2. Ait olma ihtiyacı
3. Başarma ihtiyacı
4. Güvenlik ihtiyacı - maddi, duygusal, manevi
5. Bilme ihtiyacı (Wyndham ve Madison, 1988).”

“Bu evrensel temalar, kurgu ve kurgusal olmayan metinlerde ve şiirde geliştirilen fikirler, karakterler, çizimler ve ortamlar aracılığıyla ifade edilir. Temalar okuyucu yorumlarına açıktır, bu nedenle iki farklı kişi aynı kitapta farklı temalar bulabilir. Ancak metindeki baskın fikir ya da tema okur tarafından açıkça belirlenebilir özelliğe sahip olmalıdır (Stoodt, 1996).” Metinde yer alan bu baskın fikir veya tema “ana tema” olarak adlandırılırken ana temayı destekler nitelikte olan diğer temalara ise “alt tema” adı verilmektedir. Alt temalar, ana temayı besler ve onun sınırlarını belirlerler.

Ana temayı destekleyen unsurlardan biri de motiftir. Motif; semboller, karakter türleri, eylemler ve olayların oluşturduğu ve temayı destekler nitelikte olan anlamlı örüntülerdir. Motif kendi başına bir tema değildir ancak okuyucunun temayı keşfetmesini kolaylaştırmak için temanın genel bir resmini çizer. Bir sembolün, karakterin, eylemin ya da olayın motif olabilmesi için metin içinde birden çok kez tekrarlanıyor olması gerekir.

Değerler çocuk edebiyatı eserlerinde, alt temalar ve motifler aracılığıyla temalar altında kendine yer edinirler. Bu doğrultudan bakıldığında temaların alt kategorisini oluşturan alt temalar eserdeki değerleri oluşturabilirler Bir örnekle açıklamak gerekse “kişisel gelişim” başlığın altında yer alan bir temanın alt temalarını oluşturan “saygı, sorumluluk, girişimcilik, öz eleştiri” vb. unsurlar diğer yönden eserde aktarılacak istenen değerleri de işaret ederler. Yani temaları meydana getiren alt temalar sosyal,

kültürel, ekonomik ve bilimsel açıdan bir toplumun maddi ve manevi öğelerinin göstergesi olarak eserde görünen değerler de sayılabilirler. Ancak bu noktada her alt temanın bir değerler olamayacağını da belirtmek önemlidir. Alt temanın özelliği yardımcı fikirlerin ana fikri beslediği gibi temayı beslemek bu temanın sınırlarını belirlemektir. Bu açıdan her alt temanın değer özelliği göstermesi beklenemez.

Eğitsel iletiler ise bu değerlerin temalar aracılığıyla aktarımında bir araç görevi görür. Sever (2015) iletiyi “yazarın okurla paylaşmak istediği ana düşünce” olarak tanımlar. “Kurgu metinlerde ileti, sanatçının okurunda yaratmak ya da oluşturmak istediği duygu ve düşünce ortaklığına işaret eder (Sever, 2015).” Özdemir’in (1995’ten akt.: Sever, 2015) belirttiği gibi “yazınsal metinlerde ileti kesin bir yargıya dönüştürülerek değil, metnin dokusuna sindirilerek aktarılır. Bu nedenle iletiler metnin içinde gizlidir ve örtük bir özellik taşır.” İleti, yazarın bir yönden eserinde aktarmayı amaçladığı ana fikri olması sebebi ile değerlerin işe koşulmuş hâlidir. Yani olgusal açıdan kendine metinde yer edinen değerler, bir olay olarak iletiye dönüşür ve bir nevi kurguda eylem kazanırlar. Daha farklı bir söyleyişle değerler ileti aracılığı ile kurgunun içinde aktarılırlar.

Bu aktarım doğrudan ya da dolaylı bir şekilde yapılabilir. “Çocuk edebiyatı eserlerinin temel amacı öğretmek değil, çocuklara duyarlık kazandırmak ve onların güzele yönelik duygularını geliştirmek olduğu (Sever, 2015)” için değerler çocuklara bu eserler aracılığıyla dolaylı bir şekilde aktarılırlar.

2.1.1. Doğrudan Eğitsel İletiler

Çocuk edebiyatı eserlerinde yazarın bir açıdan ana fikrini kapsayan iletilerin çocuklara doğrudan aktarıldığı örneklerle rastlamak mümkündür. Yazar okuyucunun zihninde oluşturmak istediği mesajı hiçbir dolaylamaya başvurmadan aktarma yolunu seçtiği zaman iletiyi doğrudan aktarmış olur. Bu durum eserdeki karakterlerin konuşmaları ya da davranışları ile gösterilebileceği gibi eserin bakış açısı doğrultusunda yazarın kendisi tarafından da gerçekleştirilebilir. Ancak çocukların duyuşsal ve bilişsel gelişimleri açısından ve çocuk edebiyatının temel özellikleri bakımından bir mesajın okuyucuya doğrudan sunulması eğitim yaklaşımlarından davranışçı bir tutumu gösterebilir. Çocuk edebiyatının öğrenci için pedagojik ya da farklı yönlerden doğrudan bir öğreticilik amacı taşımaması bu durumun kritik yönünü göstermektedir.

2.1.2. Dolaylı Eğitsel İletiler

Çocuk edebiyatı ürünlerinin temel amacı bilgi aktarımından ziyade çocuklara duyarlılık kazandırmak ve onların güzele yönelik duygularını geliştirmek olduğu için (Sever, 2015) eğitsel iletiler eserlerde dolaylı bir şekilde aktarılır. Dolaylı eğitsel iletiler, metinlerde açık bir şekilde ifade edilmez ve okurun bu iletileri metnin kurgusu içerisinde yer alan birtakım göstergeleri kullanarak anlaması gerekir. Özdemir'in (1995'ten akt.: Sever, 2015) belirttiği gibi “yazınsal metinlerdeki eğitsel ileti kesin bir yargıya dönüştürülerek aktarılmaz. Metnin dokusuna sindirilir. Örtük ileti, konuya gizli bir anlam, gizli bir öz yükler.”

2.2. Türkçe Öğretim Programında Değerler, Temalar ve İletiler

Türkçe dersi öğretim programları 2006 yılından itibaren yapılandırıcı yaklaşım doğrultusunda hazırlanmaktadır. Yapılandırıcı yaklaşım modelinin özelliği kendi içinde tematik yaklaşım, etkinlik yaklaşımı gibi eğitim ortamlarını esas almasıdır. Bu doğrultuda 2006, 2015, 2017 ve 2018 yılında hazırlanmış öğretim programlarının tamamında temalara bağlı olarak belirlenmiş değerler ve değerler eğitimi başlıklarına rastlanmaktadır. İleti kavramı, özelliği gereği değer kavramı ile doğrudan ilişkili olduğu ve bu iki kavramın da belirli tema ve alt temalar içinde görünümüleri bulunduğu için araştırmamız açısından Türkçe dersi öğretim programlarını tema, değer ve ileti başlıkları doğrultusunda incelemek gerekecektir.

Eğitsel iletilerin öğretim programlarında hangi şekilde yer aldığını ortaya koymak için 2018, 2017, 2015 ve 2006 Türkçe Dersi Eğitim Programları incelenmiştir. Bu doğrultuda 2017 ve 2018 öğretim programlarında değerler eğitimiye yönelik başlıkların yer aldığı tespit edilmiştir. 2018 öğretim programında değerler şu şekilde tanımlanmıştır: “*Değerlerimiz toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından damıtılarak düinden bugüne ulaşmış ve yarınlarımıza aktaracağımız öz mirasımızdır* (MEB, 2018:3).” Değerlerin, öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamı olduğu ifade edilmiş ve temel özelliklerimizi oluşturan değerlerin hayatın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağı olduğu belirtilmiştir (MEB, 2018:4).

Bu anlayışla değerler, öğretim programlarında ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmeyerek değerlere öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer verilmiştir.

2018 Türkçe Öğretim Programı'nda (MEB, 2018) 10 adet değer “kök değerler” olarak belirlenmiştir: “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik.”

Bu kök değerler doğrultusunda ise Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın özel amaçları “*millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi*” olarak belirlenmiştir (MEB, 2018:8).

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da benzer şekilde değerler eğitime yer verilmiştir. Öğrencilerin iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olmalarını sağlayacak bilgi, beceri, tutum, davranış ve alışkanlıkları kazandırmayı amaçlayan eğitim, bu yönüyle değerlerle şekillenmiş bir etkinlik olarak ifade edilmiş ve bu bağlamda okullardaki değer eğitiminin amaçlarından birinin öğrencilerin sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik geliştirmelerini sağlamak olduğu vurgulanmıştır. 2018 öğretim programında olduğu gibi kök değerler belirlenmemiştir ancak öğretim programlarında derslerin doğasına uygun olarak kazanımlar içinde yer alan değer ifadelerinin öğrencilere hissettirilerek ve yaşantısal hâle getirilerek örtük bir biçimde kazandırılmaya çalışılması gerektiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda ise kazanımların gerçekleştirilmesinin değerlerin kazanılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir (MEB, 2017:7).

2015 ve 2006 öğretim programlarında ise diğer iki öğretim programından farklı olarak değerler eğitimi ayrı bir başlık altında ele alınmamıştır. Ancak programlar oluşturulurken yine değerlerin temel alındığı belirtilmiştir. 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda bu durum şu şekilde ifade edilmiştir:

“Türkçe Dersi (1-8.Sınıflar) Öğretim Programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri sözlü iletişim, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır (MEB, 2015:3).”

Aynı zamanda “Programın Temel Yaklaşımı” bölümünde millî, manevi ve evrensel değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesinin amaçlandığı belirtilmiş, “Programın Genel Amacı” bölümünde ise programın amaçlarından birinin öğrencilerin millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak olduğu dile getirilmiştir (MEB, 2015:4).

2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda değerler konusundan programın genel amaçları bölümünde aşağıdaki şekilde bahsedilmiştir:

“Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları; millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır (MEB, 2006:4).

Bu dört programda yer alan değerler ve değerler eğitimi hakkındaki ifadelerden hareketle, öğretim programlarının değerler temel alınarak oluşturulduğu sonucuna varılabilir. Değerler sadece bir bölümde ya da kazanımda değil her bölümde açıkça ifade edilmese bile programın tamamında yer almaktadır. Genel ve soyut bir kavram olan “değer” programlarda tema ve alt tema olarak özelleştirilmiş ve somutlaştırılmıştır.

Söz konusu dört eğitim programında değerlerin ne şekilde yer aldığını ortaya koyabilmek ve ortak ve farklı değerleri tespit edebilmek amacıyla her programda yer alan temalar karşılaştırılmış ve Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Eğitim Programlarında Yer Alan Temaların Yıllara Göre Dağılımı

	2018	2017	2015	2006
1.	Erdemler	Erdemler	Biz ve Değerlerimiz	Sevgi
2.	Millî Kültürümüz	Millî Kültürümüz	Millî Kültürümüz	Millî Kültür
3.	Millî Mücadele ve Atatürk	Millî Mücadele ve Atatürk	Millî Mücadele ve Atatürk	Atatürk
4.	Birey ve Toplum	Birey ve Toplum	-	Toplum Hayatı
5.	Okuma Kültürü	Okuma Kültürü	-	Okuma Kültürü
6.	İletişim	İletişim	-	İletişim
7.	Hak ve Özgürlükler	Hak ve Özgürlükler	-	Hak ve Özgürlükler
8.	Kişisel Gelişim	Kişisel Gelişim	-	Kişisel Gelişim
9.	Bilim ve Teknoloji	Bilim ve Teknoloji	Bilim ve Teknoloji	Bilim ve Teknoloji
10.	Sağlık ve Spor	Sağlık ve Spor	Sağlık, Spor ve Oyun	Alışkanlıklar
11.	Zaman ve Mekân	Zaman ve Mekân	-	Zaman ve Mekân
12.	Duygular	Duygular	-	Duygular
13.	Doğa ve Evren	Doğa ve Evren	Dünya ve Çevre	Doğa ve Evren
14.	Sanat	Sanat	Sanat ve Toplum	Güzel Sanatlar
15.	Vatandaşlık	Vatandaşlık	Vatandaşlık Bilinci	-
16.	Çocuk Dünyası	Çocuk Dünyası	-	-
17.	-	-	-	Kavramlar ve Çağrışımlar

Buna göre 2018 ve 2017 öğretim programlarında yer alan ana temaların tamamen aynı olduğu görülmüştür. 2006 öğretim programındaki temalar da bu iki program ile büyük oranda ortaklık göstermekteyken 2015 öğretim programında daha genel bir sınıflandırmaya gidilerek ana tema sayısı azaltılmıştır.

İncelenen bu son dört öğretim programından hareketle, değerlerin ve değerler eğitiminin öğretim programlarının temelini oluşturduğu sonucuna varılabilir. 2018 programı hariç diğer programlarda “kök değerler” açık bir şekilde belirtilmemiş olsa da, programlardaki ortak temalardan yola çıkarak bu temaların altında yatan değerlerin değişmediği ve her programda yer aldığı için ortak temaların, “kök değerleri” işaret ettiği söylenebilir. Değerler, öğretim programlarında kendilerine temalar aracılığıyla yer bulabilirken eğitsel iletiler ise programlarda yer alan alt temalar aracılığıyla eserlerde yer almaktadır.

2.3. Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Eğitsel İletilerin Önemi

Çocuk edebiyatı ürünleri okuma ve dinleme kaynağı olmalarıyla hedef kitlelerine yönelik olarak yazar tarafından oluşturulmuş doğrudan ya da dolaylı biçimde gözüken fikirleri, değer, ileti vb. yollarla aktarma özelliği taşır. Bu durum, çocuk edebiyatını “Didaktik mi estetik ve haz uyaranlı mı?” sorusu ile karşı karşıya getirebilmektedir. “Edgeworth ve Hunt çocuk edebiyatına karşı ortak bir bakış açısı benimsemiştir. Bu bakış açısına göre çocuk edebiyatının var oluş nedeni, yetişkinlerin çocukları çocuk edebiyatını kullanarak etkilemesi ve onların iyi olmasını sağlamasıdır. Yine bu bakış açısına göre doğru metinleri okumak çocukları daha iyi bir insan yapar. Bu nedenle çocuk edebiyatının eğitim amacına sahip olduğu ve çocuk edebiyatının didaktik bir edebiyat olduğu düşünülmektedir. Birçok çocuk edebiyatı eseri, okurlarını eğitime muhtaç olarak gördüğü için eserlerin kurguları buna uygun bir şekilde yapılandırılır (Nodelman, 2008).” Bununla bağlantılı olarak Maria Nikolajeva (2002) çocuk edebiyatı eserlerindeki karakterlerin işlevlerinin genel didaktik amaçlar ile yakından bağlantılı olduğunu ve rol model oluşturmak amacıyla kurgulandığını öne sürmektedir.

Çocuk edebiyatı eserlerinin didaktik özellik göstermesi, eğitcilik işlevinin eserlerde doğrudan yansıtıldığı anlamına gelmemektedir. Peter Hunt, “Instruction and Delight (2009)” isimli makalesinde tüm çocuk kitaplarının kaçınılmaz olarak bir ölçüde didaktik özellik gösterdiğini savunur. Hunt (2009)’a göre “çocuk edebiyatı, yetişkin

yazarlar ve çocuk okuyucular arasındaki bir güç mücadelesidir. Öğretmenler ve ebeveynler çocukların ne okuyacağına karar verdikleri için bir nevi kontrol onların elindedir. Pek çok yazar, sadece kendi zevkleri için yazdığını ya da okurlarına edebî haz vermek istediklerini iddia etseler de, kendi ideolojilerini ister istemez yazılı olarak ifade etmektedirler (Hunt, 2009).” “Çocuk edebiyatı yazarları, kendi değerleri eserlerinde gizleyemezler. İnançları edilgen olsa ya da bilinçli olarak dile getirilmeseler bile, dilin ve hikâyenin dokusu onları ortaya çıkaracak ve bu inançlar okura yansıyacaktır (Hunt, 2003).”

“Eğer eserdeki evren tamamen kurgu ürünü ise, bu evren eserin ideolojik görüşünü daha örtük bir şekilde taşıyabilir ve bu kurgusal dünyada yer alan nesneleri/durumları oldukları gibi gösterebilir. Ancak bunu yaparken okurlar üzerinde ahlaki bir etki yaratmak için eserde açık bir şekilde didaktik yönergeler kullanmaz, bunun yerine edebiyatın olanaklarına başvurur (Hunt, 2003).”

Çocuk edebiyatı eserleri öğretme amacıyla ya da çocuğa estetik zevk ve duyarlık kazandırmak amacıyla kaleme alınabilirler. Sever (2015)’e göre “öğretme amacıyla kaleme alınan bir eserin amacı çocuğa doğrudan bilgi aktarımı sağlamak ve çocuğun bir konu hakkında bilgilenmesini sağlamaktır. Ancak yazınsal nitelikli eserlerin amacı çocukların sezme, duyma, düşünme yetilerini geliştirmek ve onlara insana özgü duyarlıklar kazandırmaktır. Bu nedenle iki türdeki iletilerin aktarış biçimleri birbirinden farklılık göstermektedir. Öğretme amacı güden kitaplarda daha doğrudan bir aktarım ve dil kullanımı varken yazınsal nitelikli kitaplar daha estetik bir dille yazılmakta ve iletiler dolaylı bir şekilde aktarılmaktadır.”

“Öğretici çocuk kitaplarında yalın bir anlatım görsel öğelerle desteklenirken çocuklara bir bilgi ya da bilim alanıyla ilgili bilgiler aktarılabilir. Çocuk edebiyatı ürünlerinin temel amacı ise öğreticilik değil, çocukların güzele yönelik duygularını geliştirmektir (Sever, 2015).” Her iki metin türünün amacı farklı olsa da belirtilen amaçlar eğitsel iletiler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle özellikle çocuk edebiyatı eserlerinde eğitsel iletiler büyük bir öneme sahiptir.

2.4. Türk Çocuk Edebiyatı Yazarlarından Koray Avcı Çakman ve Çocuk Edebiyatı Eserleri

Koray Avcı Çakman, 1982 yılında Samsun'da doğmuştur. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi mezunu olan ve 2006 yılından beri serbest yazar olarak çalışan Koray Avcı Çakman'ın çocuklara yönelik 170 öykü ve masal kitabı çeşitli yayınevleri tarafından yayımlanmıştır. Yazar, ayrıca çeşitli dönemlerde TRT'ye çocuk öyküleri ve senaryolar yazmıştır. Drama liderliği programını tamamladıktan sonra M.E.B. onaylı “Drama Liderliği Belgesi” almış olan yazar, çocuklarla çeşitli etkinlik ve atölyelerde drama liderliği yapmaktadır. Yazar, Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği, PEN Yazarlar Derneği, Edebiyatçılar Derneği, Okul Öncesi Eğitimi Geliştirme Derneği, Çağdaş Drama Derneği üyesi ve Çocuk Müzeleri Derneği yönetim kurulu üyesidir. Koray Avcı Çakman, aynı zamanda yoga eğitmenliği de yapmaktadır.

Çocuk edebiyatı alanındaki eserleriyle aldığı ödüller şunlardır:

- (2006) Ömer Seyfettin Öykü Yarışması'nda mansiyon
- (2009) II. Behiç Erkin Öykü Yarışması'nda “Son Trenler Makas Değiştirmez” ile üçüncülük ödülü,
- (2010)“Arkadaşım Flamingo” temalı çocuk öyküleri yarışmasında ikincilik ödülü,
- (2010) II. Kelendiris Öykü Yarışması'nda ikincilik ödülü,
- (2011) TUDEM Çocuk Romanı Yarışması'nda “Almarpa'nın Gizemi” ile birincilik ödülü
- (2012) TUDEM Çocuk Öyküleri Yarışması'nda da “Gülen Sakız Ağacı” ile ikincilik ödülü

Koray Avcı Çakman'ın Eserleri:

- 19 Mayıs - 2011
- Advin Amazon'da - 2017
- Advin Gümüş Sırtlı Goriller Ülkesinde - 2015
- Advin Sahra Çölü'nde - 2015
- Ah! Vah! Of! Pof! / Değerler Eğitimi Serisi 5
- Almarpa'nın Gizemi - 2012

- Anne Ördek / Sesli Kitaplar Dizisi - 2016
- Anneler Günü - 2011
- Arşı ve Zaman Saati 1-2-3 - 2013
- Atatürk Haftası 10-16 Kasım - 2011
- Atatürk Haftası 10-16 Kasım - 2012
- Ayı ve Arılar / Değerler Eğitimi Serisi 7 - 2018
- Badi Ördüğün Arkadaşı Nerede? - 2012
- Balerin Balığı - 2013
- Bay Tavşan'ın Ayakkabı Dükkanı / Meslekler - 2012
- Bayan Fil / Sesli Kitaplar Dizisi - 2015
- Bayram Hediyesi - 2011
- Bayramlaşma - 2011
- Belediye Otobüsü - 2012
- Benekli Köpek / Sesli Kitaplar Dizisi - 2013
- Benekli'nin Hediyesi - 2010
- Beyaz Yele / Sesli Kitaplar Dizisi - 2012
- Beyaz Yele Sesli Kitaplar Dizisi - 2013
- Bir Keloğlan Bir De Eşegi - 2015
- Bukalemunun Dileği - 2011
- Cimri Tavşan - 2010
- Cumhuriyet Bayramı - 2011
- Çevre Haftası - 2011
- Çiftçi Köstebek'in Kırmızı Traktörü / Meslekler - 2012
- Çil Horoz / Sesli Kitaplar Dizisi - 2012
- Çocuk Kitapları Haftası - 2011
- Çölü Sevmeyen Minik Deve - 2012
- Çuf Çuf Tren - 2012
- Dedemin Uçan Dairesi - 2015
- Dıgıdık Fayton - 2012
- Doğa Doğayı Seviyor / Değerler Eğitimi Serisi 9 - 2016
- Dolmalık Biberler - 2012
- Düşlerin Peşindeki Çocuk - 2016

- Efes'in Sırları: Kafadar Kuzenler Efes'te - 2015
- Engelliler Haftası - 2011
- Esrarengiz Testi : Kafadar Kuzenler Kapadokya'da - 2013
- Eşekliğini Unutan Eşek - 2011
- Fırfır Kedi'nin Babalar Günü Hediyesi - 2011
- Fil ile Fare - 2011
- Flamingo Günlüğü : Öykü - 2015
- Fotoğrafçı Karga Gakgak - 2012
- Geveze Prensleri'nin Mavi Günlüğü - 2017
- Geveze Prensleri'nin Mor Günlüğü - 2015
- Geveze Prensleri'nin Pembe Günlüğü - 2016
- Geveze Prensleri'nin Yeni Günlüğü - 2012
- Gizemli Laboratuvar / Doğa Dedektifleri 1 - 2015
- Gizemli Olimpos: Kafadar Kuzenler Antalya'da - 2015
- Guguk Kuşu ile Kanarya - 2012
- Gülen Sakız Ağacı - 2013
- Gürültücü Vinç - 2011
- Havuç Koştı / Değerler Eğitimi Serisi 10 - 2016
- Hayal Küre - 2017
- Hayaller Gemisi - 2016
- Hayvanları Koruma Günü - 2011
- Herkesin Bir Mesleği Var / Meslekler - 2012
- Hoflipuf - 2016
- Hoş Kokulu Kavunlar - 2012
- Işığın Çocuğu Arel - 2013
- İncir Uçtu / Değerler Eğitimi Serisi 3 - 2017
- İş Bölümü Yapalım - 2010
- İtfaiye Haftası - 2011
- İyi Kalpli Ayçiçeği - 2012
- Kara Koyun - 2012
- Karga Beyaz ve Posbıyık Usta - 2016
- Kargacık Niçin Mor Renge Boyandı? - 2012

- Karganın Eskici Dükkanı / Değerler Eğitimi Serisi 4 - 2017
- Kavgacı Patlıcanlar - 2012
- Kayıp Formül / Doğa Dedektifleri 2 - 2016
- Kelebek Kanadı Benek Benek - 2011
- Kendini Kuş Sanan Fil Yavrusu - 2012
- Kırmızı Süt Arabası - 2012
- Kırmızı Traktör - 2012
- Kıskanç Kurbağa - 2012
- Kıvırcık Koyunun Yavrusu - 2012
- Kızıl Tüy - 2013
- Kızıl Tüy / Arşi Zaman Saati 2 - 2013
- Kızılay Haftası - 2011
- Kirli Vakvak - 2010
- Kirpi Kiki'nin Karnı Ağrıyor - 2012
- Kirpi ve Balonlar / Değerler Eğitimi Serisi 6 - 2016
- Kitap Dedektifleri - Hazine Avı - 2017
- Köye Yazar Geldi - 2017
- Köye Yazar Geldi - 2013
- Kral Kim Olacak? - 2011
- Kuzucuk / Sesli Kitaplar Dizisi - 2017
- Küçük Kanguru Büyüyor - 2010
- Küçük Karınca ile Güzel Papatya - 2012
- Küçük Kırmızı Balık ve Dev Balina - 2011
- Küçük Kirpi - 2012
- Küçük Sincabın Yardımsever Arkadaşları - 2011
- Küçük Zürafa / Değerler Eğitimi Serisi 1: Sabırlı ve Azimli Olma - 2016
- Kütüphaneler Haftası - 2011
- Marangoz Ağaçkakan - 2011
- Masal Anne - 2011
- Masal Rüzgarı - 2013
- Mavi Tren - 2012
- Maviye Boyanan Dana - 2012

- Maymun Manki'nin Marketi - 2012
- Mınav Kedi / Sesli Kitaplar Dizisi - 2012
- Midas'ın Peşinde : Kafadar Kuzenler Yassıhöyük'te - 2015
- Minik Kanguru - 2012
- Minik Kurbağa / Sesli Kitaplar Dizisi - 2012
- Minik Serçe Uçmayı Öğreniyor - 2012
- Minik Tırtıl - 2012
- Minik Zebra - 2010
- Mucit Maymun'un Denizaltısı / Meslekler – 2012
- Nasrettin Hoca'nın Sürpriz Misafiri - 2017
- Orman Haftası - 2009
- Ormanın Sesleri - 2009
- Öğretmenler Günü - 2011
- Padişahın Çalınan Tacı / Arşi Dizisi 3 - 2013
- Palyaço Mumi'nin Sarı Benekli Papyonu - 2012
- Pamuk Karardı / Değerler Eğitimi Serisi 8 - 2016
- Papağan Panki ve Gökkuşakı - 2012
- Patlak Gözlü Kardan Adam - ?
- Paylaşmak Ne Güzel - 2010
- Pembe Uçurtma - 2012
- Penguen Ponki'nin Dondurma Dükkanı / Meslekler - 2012
- Pıtır Arıcık - 2012
- Portakal Miyavladı / Değerler Eğitimi Serisi 2: Sorumluluk Alma ve Hayvan Sevgisi - 2016
- Postacı Leylek / Meslekler - 2012
- Puf Puf Vapur - 2012
- Sabırsız Karpuzlar - 2012
- Sahibini Arayan Keman - 2013
- Sarı Sarı Limonlar - 2012
- Sarıkız / Sesli Kitaplar Dizisi - 2012
- Sevimli Cincime - 2010
- Sevimli Korkuluk - 2007

- Sıra Sana da Gelecek - 2016
- Sıra Sıra Kabaklar - 2012
- Sihirli Aynalar - 2010
- Sulu Şeftaliler - 2012
- Şiir Sende Ağlıyor : [Şiir] - 2007
- Tane Tane Narlar - 2012
- Tatlı Armutlar - 2012
- Tavşan Ailesi - 2012
- Terzi Köstebek - 2011
- Terzi Leylek ile Terzi Kirpi / Meslekler - 2012
- Tombul Ayı'nın Aşçı Şapkası / Meslekler - 2012
- Top ile Başlayan Arkadaşlık - 2011
- Trafik Kurallarını Öğreniyoruz - 2011
- Turuncu Pullu Balık - 2012
- Tutankamon'un Kolyesi - 2013
- Tutankamon'un Kolyesi / Arşi Dizisi 1 - 2015
- Tutum Yatırım ve Türk Malları Haftası - 2011
- Ulu Önder Atamız - 2011
- Utangaç Domatesler - 2012
- Uykucu Tavuk / Sesli Kitaplar Dizisi - 2014
- Uyuyan Topaç - 2018
- Yaramaz Elmalar - 2012
- Yaşasın 23 Nisan / - 2011
- Yaşlılara Saygı Haftası - 2011
- Yavru Ayı Annesine Yardım Ediyor - 2012
- Yedikır'ın Kuşları - 2015
- Yengeç Yazar - 2015
- Yeraltında Turplar - 2012
- Yeşil Başlı Ördeğin Tarağı – 2012
- Yorgancı Hayal Ağacı ve Kalaycı - 2018
- Zipzop Kurbağanın Evi - 2010

2.5. İlgili Araştırmalar

2005 yılında Küçük tarafından hazırlanan “*İlköğretim 6. , 7. ve 8. Sınıflarda Okutulan Türkçe Kitaplarındaki Düz Yazı Metinlerinin Çocuğa Görelik İlkesine ve Metinlerin İçerdiği Eğitsel İletilere Göre İncelenmesi*” adlı çalışmada ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıf, Türkçe ders kitaplarında bulunan düzyazı metnlerinin dil ve anlatım açısından çocuğa görelik ilkesine uygunluğu araştırılmış ve metinlerde yer alan eğitsel iletilerin bu doğrultuda değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmanın eğitsel iletiler ile ilgili olan bölümünde, metinlerin bilgilendirici türde olması sebebiyle metinlerde yer alan eğitsel iletilerin büyük bir bölümünün doğrudan aktarıldığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle, ders kitaplarında yer alan metinler Türkçe derslerinin eğlendirirken eğitici olma niteliğini kazanmasını ve çeşitli eğitsel iletiler ile çocukların gelişim süreçlerinde yaşadıkları karmaşalara çözüm bulma görevini tam olarak sağlayamamaktadır. Ayrıca araştırma sonucunda Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin seçiminde çocuğa görelik ilkesinin gözetilmediği ortaya konulmuştur.

Erdi (2008)’nin hazırladığı “*Türkiye’de 1980-1985 ve 2000-2005 Yılları Arasındaki Çocuk Kitaplarında Eğitsel İletiler (Karşılaştırmalı Bir Çalışma)*” adlı çalışmada, belirtilen yıllarda yayımlanmış olan ilköğretim öğrencilerine yönelik 180 çocuk kitabında yer alan eğitsel iletilerin dönemin toplum özelliklerini ne ölçüde taşıdığı ve bu eğitsel iletilerin çocukların gelişimine ne derecede katkıda bulunduğu araştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda Türkiye’de yaşanan değişimlerin çocuk edebiyatı eserlerinde eğitsel iletiler aracılığıyla yansıtıldığı sonucuna varılmıştır.

Özdemir (2008)’in hazırladığı “*Sevim Ak’ın Hikâye ve Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler*” isimli çalışmada Sevim Ak’ın eserlerinde hangi eğitsel iletilerin yer aldığının, bu iletilerin hangi kişiler, olaylar ve durumlar aracılığıyla aktarıldığının ve hangi yaşantı alanına ait olduklarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç ile 39 hikâye ve 5 roman incelenmesinin sonucunda eserlerde yer alan eğitsel iletilerin aile ortamındaki yaşantılara, sosyal çevre yaşantılarına ve okul yaşantılarına yönelik olduğu tespit edilmiş ve bu iletilerin çocuğun bilişsel, ahlâkî, toplumsal ve kişilik gelişimine katkı sağlar nitelikte olduğu ortaya konmuştur.

Köse (2011)’nin hazırladığı “*Muzaffer İzgü’nün “Anneannemin Akıl Almaz Maceraları” Serisindeki Eğitsel İletiler*” isimli çalışmada içerisinde bulunan eğitsel iletileri tespit etmek amacıyla 17 kitap incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda

kitaplarda yer alan iletilerin çocuk gelişimi ve eğitimi üzerinde olumlu etkiler bırakacak nitelikte olduğu ve bu iletilerin doğrudan bir didaktiklikle değil sezdirerek ve mizahi unsurlar kullanarak verilmiş olduğu tespit edilmiştir.

Barış (2011)'ın hazırladığı “*Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Romanlarındaki Eğitsel İletiler*” adlı çalışmada Gülten Dayıoğlu'nun 14 adet çocuk romanındaki eğitsel iletilerin eğitimciler ve ebeveynler açısından çocuk eğitimindeki faydalarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda eserlerde çocuk gelişimini olumsuz etkileyecek iletiler bulunmadığı ve eserlerin çocukların eğitime ve çocuk edebiyatı alanına katkıda bulunduğu belirlenmiştir. Ayrıca eserlerde yer alan iletilerin çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken özelliklere uygun olduğu tespit edilmiştir.

Özaslan (2012)'ın hazırladığı “*Muzaffer İzgü'nün Çocuklara Yönelik Hikâye ve Romanlarındaki Eğitsel İletiler*” isimli çalışmada yazara ait 20 çocuk kitabında yer alan eğitsel iletileri saptamak; bu iletilerin hikâyelerde ve romanlarda nasıl verildiğini ayrı ayrı belirlemek ve incelenen çocuk kitaplarının çocuklara tavsiye edilip edilemeyeceğini ortaya koymak amaçlanmıştır. İnceleme sonucunda yazarın en çok “değer/tutum/davranış” ile ilgili iletilere yer verdiği ve iletileri çoğunlukla dolaylı bir şekilde yani okuyuculara öğüt verir gibi değil de yaşantılar ve örnekler aracılığıyla aktardığı tespit edilmiştir.

Kaplan (2013)'ın hazırladığı “*Hidayet Karakuş'un Roman ve Hikâyelerinde Yer Alan Eğitsel İletiler*” isimli çalışmada yazarın eserlerinde bulunan eğitsel iletileri tespit etmek amacıyla çeşitli yaş seviyelerine uygun on üç hikâye kitabında yer alan doksan iki hikâye; on üç roman incelenmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre yazarın kişisel gelişimi destekler nitelikte olan eğitsel iletilere diğer iletilere kıyasla daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Eserlerde yer alan eğitsel iletilerin dolaylı bir şekilde aktarıldığı ve yazarın çocuğa yönelik ilkesini gözetenek eserlerinde açık ve anlaşılır bir dil kullandığı, konuşma dilinin unsurlarını dikkate aldığı, dili kullanırken somutlaştırmalar yaptığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gülgönül (2014)'ün hazırladığı “*Bilgin Adalı'nın Hikâye ve Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler*” isimli çalışmada yazar tarafından kaleme alınan üç hikâye kitabında yer alan otuz sekiz hikâyede ve on romanda yer alan eğitsel iletilerin hangi yönleriyle ele alındığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre yazarın kitaplarında yer alan iletilerin, çocuğun içinde bulunduğu gelişim alanlarının

özelliklerine uygun olduğu belirlenmiştir ve bu alanlar içinde en çok kişisel gelişim ve toplumsal gelişime ağırlık verdiği ortaya konmuştur.

Taşkıran (2015)'ın hazırladığı “*Mustafa Ruhi Şirin'in Masallarında ve Öykülerinde Eğitsel İletiler*” isimli çalışmada yazarın çocuklara yönelik on sekiz masasında ve yirmi sekiz öyküsünde işlenen değerleri saptamak amaçlanmıştır. Araştırma neticesinde masalların değerler bakımından zengin olduğu, öykülerin ise değerler bakımından masallar kadar zengin olmadığı tespit edilmiştir. Bu eserlerde işlenen konuların da çocuğun seviyesine uygun olduğu belirlenmiştir.

Akçay (2015) tarafından hazırlanan “*Samed Behrengi'nin Hikâyelerindeki Eğitsel İletiler Üzerine Bir Araştırma*” isimli çalışmada yazarın hikâyelerinde yer alan eğitsel iletilerin tespit edilmesi, tespit edilen bu iletilerin çocuğun gelişimine hangi etkilerde bulunduğu belirlenmesi ve hikâyelerde yer alan iletilerin aktarım biçimlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla incelenen 17 hikâyeden elde edilen bulgulara göre Samed Behrengi'nin hikâyelerinin çocuğun kişisel, toplumsal, evrensel, dinî ve ulusal gelişimine destek verici eğitsel iletiler sunduğuna, bu iletilerin aktarılış biçiminin genel olarak dolaylı anlatım olduğu ve dolaylı anlatım biçiminin anlam ya da anlamlar oluşturma sorumluluğunu çocuğa bıraktığı sonucu elde edilmiştir.

Cesur (2015) tarafından hazırlanan “*Mavisel Yener'in Çocuklara Yönelik Öykülerindeki Eğitsel İletiler Üzerine Bir Araştırma*” isimli çalışmada Mavisel Yener'in çocuklara yönelik yazdığı hikâyelerindeki eğitsel iletileri tespit etmek ve bu eğitsel iletilerin aktarılış şeklini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 23 hikâye kitabı incelenmiş ve eserlerde yer alan iletilerin büyük çoğunluğunu kişisel gelişimi destekleyen iletilerin oluşturduğu tespit edilmiştir. İletilerin örtük bir şekilde aktarıldığı, eserlerin çocukların yaş seviyesine uygun olduğu ve eğitsel olmayan ileti aktarımında bulunulmadığı sonucuna da varılmıştır.

Işık (2017) tarafından hazırlanan “*Karakter Eğitimi Açısından Mevlâna İdris Zengin'in Hikâye ve Masallarında Eğitsel İletiler*” isimli çalışmada yazarın hikâye ve masal kitaplarının eğitsel değerini ortaya koymak ve kitaplardaki karakterleri sınıflandırmak amaçlanmıştır. Bu amaçla incelenen 62 eserde yer alan karakterlerin çoğunun olumlu özellikler taşıdığı belirlenmiştir. Yazarın, eğitsel iletileri öğüt verir gibi değil, gerçek yaşamla paralel bir şekilde, yaşantılar aracılığıyla aktardığı ortaya

konmuştur. Ayrıca yazarın işlediği konular ve aktarmak istediği iletiler ile çocuğa görelilik ilkesi açısından tavsiye edilebilecek nitelikte eserler olduğu sonucuna varılmıştır.

Yılmaz (2017) tarafından hazırlanan “*Koray Avcı Çakman’ın Eserlerinde Çocuklara Yönelik Ekoeleştirel İletiler*” isimli çalışmada Koray Avcı Çakman’ın çocuklara yönelik yazdığı eserlerde, ekoeleştirel kurama uygun bulguların olup olmadığını tespit etmek ve bu kuram bağlamında çocuklara yönelik iletileri tespit edip sınıflandırmak amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, incelenen eserlerde yazarın çevresel farkındalık ve çevre bilinci yaratmayı önceleyen eserler verdiği ve bu eserlerde ekoeleştirel kuram bağlamında değerlendirilebilecek pek çok eğitsel iletenin yer aldığı tespit edilmiştir. Yazarın, bu iletilerin aktarımında öğretici bir dil yerine poetik bir dil kullanarak iletileri olay akışı içinde verdiği sonucuna varılmıştır.

2.6. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Koray Avcı Çakman’ın ortaokul öğrencilerine yönelik yazmış olduğu hikâyelerdeki eğitsel iletilerin tespit edilmesi ve tespit edilen bu eğitsel iletilerin aktarım biçimlerine göre sınıflandırılmasıdır. Ayrıca yazarın, hikâyelerinde bu eğitsel iletileri kullanmasının hangi amaca yönelik olduğunu tespit etmek ve eğitsel iletileri bu amaçlar doğrultusunda (sevgiye yönelik, iletişime yönelik, kişisel gelişime yönelik ve evrensel değerlere yönelik) kategorilendirerek kitaplardaki dağılımını ortaya koymaktır.

2.7. Araştırmanın Önemi

Çocuk edebiyatı, dil becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir kaynak oluşturur. Sahip olduğu içeriğin çocuklara görelilik olmasından hareketle hedef kitle olarak seçtiği çocukluk çağındaki bireylerin gelişim sürecine önemli katkı sağlar. Çocuk edebiyatının estetik boyutu yanında çocuk edebiyatı eserleri doğrudan öğreticilik amacı taşımasa da örtük yönde barındırdığı iletiler ile çocuğun eğitsel öğrenme sürecine aktarımlarda bulunur. Özellikle okuma eğitimi sürecinde ve bunun yanında dinleme çalışmalarında önemli eğitim ortamları oluşturacak eğitsel iletiler, ülkemizde çocuk edebiyatı sahasında kalem tutan yazarların eserlerinde de belirlenmelidir. Bu çalışmada yapılacak olan tespitler öncelikle öğrenci ve

öğretmenlere ve bunların yanında ailelere ve bu alandaki araştırmacılara da zemin sağlayacaktır.

2.8. Problem Cümlesi

Koray Avcı Çakman'ın ortaokul öğrencilerine yönelik hikâyelerinde yer alan eğitsel iletiler nelerdir?

2.9. Alt Problemler

1. Koray Avcı Çakman'ın hikâyelerinde yer alan sevgiye yönelik eğitsel iletiler nelerdir?
2. Koray Avcı Çakman'ın hikâyelerinde yer alan iletişime yönelik eğitsel iletiler nelerdir?
3. Koray Avcı Çakman'ın hikâyelerinde yer alan kişisel gelişime yönelik eğitsel iletiler nelerdir?
4. Koray Avcı Çakman'ın hikâyelerinde yer alan evrensel değerlere yönelik eğitsel iletiler nelerdir?
5. Koray Avcı Çakman'ın hikâyelerinde yer alan eğitsel iletilerin aktarım şekli nasıldır?

3. YÖNTEM

Bu bölümde çalışma deseni, araştırmanın inceleme nesneleri, veri toplama araçları, verilerin analizi ve çalışmanın inandırıcılık/aktarılabilir boyutları belirlenmiştir.

3.1. Desen

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması sınırlı bir durumun derinlemesine açıklanması ve analiz edilmesidir (Merriam, 2009). Durum çalışmalarının amacı belirli bir duruma ilişkin sonuçlar ortaya koymaktır. Yıldırım ve Şimşek'e göre nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır. Bu da bir duruma ilişkin etkenlerin bütüncül bir yaklaşımla araştırılması ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanması anlamına gelmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2013.) Araştırmada durum çalışması desenlerinden iç içe geçmiş tek durum deseni kullanılmıştır. “Bu desen, tek bir durumun içinde birden fazla alt tabaka veya birim olduğu durumlarda kullanılır ve yapılan durum çalışması ilgili durumu bütüncül ve tek bir ünite olarak ele alır (Yıldırım & Şimşek, 2013).” Bu çalışmadaki genel durum olan Koray Avcı Çakman'ın çocuk hikâyelerindeki eğitsel iletiler, tek bir durumu meydana getirmektedir. Bu tek durumun altında yer alan her bir ileti kategorisi de iç içe geçmiş tek durumu oluşturduğu için çalışmanın deseni iç içe geçmiş tek durum desendir.

3.2. Araştırmanın İnceleme Nesneleri

Araştırmadaki inceleme nesneleri Koray Avcı Çakman'ın çocuk edebiyatı sahasında yazdığı çocuk hikâyeleridir. Yazara ait tüm eserler listelendikten sonra bu eserlerin türleri belirlenmiş ve türü hikâye olan eserlere dair bir liste oluşturulmuştur. Bu liste içerisinde yer alan hikâye kitaplarından hedef kitlesi ortaokul (5-8. Sınıflar) olanlarını belirlemek amacıyla genel liste 10 alan uzmanına sunulmuştur. Alan uzmanlarından ortaokul hedef kitlesine yönelik eserleri belirlemeleri istenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre aşağıda künyeleri verilen eserler eğitsel iletilerinin belirlenmesi amacı ile araştırmanın inceleme nesnesi olarak kabul edilmiştir:

Tablo 2: Araştırmada Kullanılan Hikâye Kitapları ve Yayınevleri

S.NO.	KİTAP ADI	HİKÂYE SAYISI	YAYINEVİ
1	Dedemin Uçan Dairesi	10	Tudem Yayınevi
2	Sahibini Arayan Keman	7	Tudem Yayınevi
3	Yengeç Yazar	10	Tudem Yayınevi
4	Gülen Sakız Ağacı	17	Tudem Yayınevi
5	Sıra Sana da Gelecek	12	Tudem Yayınevi

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Buna göre nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Çalışmanın dokümanlarını Koray Avcı Çakman'a ait olan ve araştırmanın inceleme nesneleri olan çocuk hikâyeleri oluşturmaktadır. Bu dokümanlarda yer alan eğitsel iletileri belirlemek için her bir hikâye araştırmacı tarafından derinlemesine okunmuş ve incelenmiştir. Bu çalışmalar sırasında eğitsel niteliğe sahip olan iletiler kitaplarda işaretlenmiş ve ileti özelliği gösteren metinler elektronik ortama aktarılmıştır. Araştırmacı, belirlediği eğitsel iletileri doğrudan ve dolaylı eğitsel ileti olacak şekilde kategorilendirmiş ve tüm çocuk hikâyelerinden toplam 40 adet eğitsel ileti kategorisi oluşturmuştur. Her bir eserdeki eğitsel iletiler ve yer aldıkları metinler araştırmacı tarafından alan uzmanı 2 kişi ile kontrol edilmiştir. Araştırmacı ve alan uzmanlarının

ortak kabulleri ile eğitsel ileti kategorilerine son hâli verilmiş ve çalışmanın veri toplama aracı aşağıda gösterildiği gibi oluşturulmuştur:

Tablo 3: Eğitsel İleti Kategorileri

EİK	Eğitsel İleti Adı	EİK	Eğitsel İleti Adı
(Eİ-1)	İnsanları sevmek	(Eİ-14)	Büyükklere saygı göstermek
(Eİ-2)	Doğal yaşamı sevmek	(Eİ-15)	Cimri olmamak
(Eİ-3)	Hayvanları sevmek	(Eİ-16)	Sorumluluk sahibi olmak
(Eİ-4)	Doğru iletişim kurmak	(Eİ-17)	Çalışkan olmak
(Eİ-5)	Kıskanç olmamak	(Eİ-18)	Hakkı gözetmek
(Eİ-6)	Yardımsever olmak	(Eİ-19)	Düzenli olmak
(Eİ-7)	Düşünceli olmak	(Eİ-20)	Doğayı/çevreyi korumak
(Eİ-8)	Dürüst olmak	(Eİ-21)	Bencil olmamak
(Eİ-9)	Eğitime önem vermek	(Eİ-22)	Farklı düşüncelere açık olmak
(Eİ-10)	Paylaşımçı olmak	(Eİ-23)	Özdeşim kurmak
(Eİ-11)	Kararlı olmak	(Eİ-24)	Olumlu düşünmek
(Eİ-12)	Cömert olmak	(Eİ-25)	Sözünü tutmak
(Eİ-13)	Güler yüzlü olmak	(Eİ-26)	Değer bilmek

Tablo 3 - devam

(Eİ-27)	Sabırlı olmak	(Eİ-34)	Yalan söylememek
(Eİ-28)	Tutumlu olmak	(Eİ-35)	Temiz olmak
(Eİ-29)	Özür dilemek	(Eİ-36)	Duyarlı olmak
(Eİ-30)	Sağlıklı beslenmek	(Eİ-37)	Öfkeli olmamak
(Eİ-31)	Okumaya önem vermek	(Eİ-38)	Alay etmemek
(Eİ-32)	Yazmaya önem vermek	(Eİ-39)	Cesaretli olmak
(Eİ-33)	Karar vermek	(Eİ-40)	Araştırmaya önem vermek

Bulgular ve yorum bölümünde yer alan değerlendirmelerde her eserde tespit edilen eğitsel iletiler veri toplama aracındaki kodu ile gösterilmiştir. Eğitsel iletilerin bulgular ve yorum bölümünde değerlendirilme sırası ile veri toplama aracındaki sırası aynı değildir. Hikâyelerin içinde yer alan kurguların bütünlüğüne göre eğitsel ileti izlencesi oluşturmak amacıyla, hikâyede tespit edilen ilk eğitsel iletiden itibaren kategori başlığı oluşturulmuş ve her yeni eğitsel ileti yeni bir kategori başlığı ile sıralanmıştır. Bu sebeple bulgular ve yorum bölümünde yer alan eğitsel iletilerin sırası farklılık gösterebilmektedir. Eğitsel iletileri içeren ve eserlerde yer alan metinler bulgular ve yorum bölümünde italik olarak yazılmıştır. Metin alıntılarında her bir alıntının başına yukarıdaki eğitsel ileti kategori kodları eklenmiştir. Kodların sonuna doğrudan eğitsel iletiyi göstermek için (1), dolaylı eğitsel iletiyi göstermek için (2) rakamı yazılmıştır. Örnek olarak “Eİ-1.1” kodu “insanları sevmek” iletilerinin doğrudan olduğunu; “Eİ-26.2” “değer bilmek” iletilerinin dolaylı olduğunu göstermektedir.

Çocuk hikâyelerindeki eğitsel iletiler içerik analizi ile yukarıda gösterilen kategorilerde sınıflandırıldıktan sonra kendi içlerinde bağlantıları doğrultusunda ve Türkçe Dersi Öğretim Programında (MEB, 2018) yer alan tema ve konu önerilerine göre üst kategoriler altında toplanmış, bulgular ve yorum bölümünde değerlendirilmiştir. Eğitsel iletilerin birleştirildiği kategoriler şunlardır: “sevgiye

yönelik eğitsel iletiler, iletişime yönelik eğitsel iletiler, kişisel gelişime yönelik eğitsel iletiler, evrensel değerlere yönelik eğitsel iletiler.

3.4. Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler içerik analizi ve betimsel analiz ile değerlendirilmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temaların bu analiz sonucunda keşfedilebilmesi mümkündür. Betimsel analizde ise veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu analizdeki amaç elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler sistematik ve açık bir şekilde betimlendikten sonra bu betimlemeler açıklanır, yorumlanır ve neden-sonuç ilişkileri irdelenerek birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Çocuk hikâyelerindeki eğitsel ileti kategorileri araştırmanın başlangıcında belli olmadığı için çalışma sürecinde metinler okunup incelenirken içerik analizi ile bu kategoriler oluşturulmuştur. Her hikâyenin içeriği analiz edilmiş ve eğitsel iletiler doğrudan ya dolaylı olarak kullanılma durumlarına göre tespit edilmişlerdir. Elde edilen eğitsel iletilerin sayısı tablolar içinde gösterilmiş ve tablolarda yer alan sayısal veriler betimsel analize tabi tutulmuştur.

3.5. İnandırıcılık ve Aktarılabilirlik

Nitel araştırmalardaki geçerlik kavramının taşıdığı anlam nicel araştırmalara göre farklılık göstermektedir. Nitel araştırmalarda geçerlik, araştırmacının bulguların doğruluğunu birtakım prosedürleri kullanarak kontrol etmesi anlamına gelir (Creswell, 2009). Nitel araştırmalarda “iç geçerlik” yerine “inandırıcılık”, “dış geçerlik” yerine “aktarılabilirlik”, kavramlarının kullanımı tercih edilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Çalışmada yer alan inceleme nesneleri, alan uzmanlarına danışılarak oluşturulduğu ve veri toplama aracını oluşturan eğitsel ileti kategorileri araştırmacı dışında iki alan uzmanının görüşlerine başvurularak sonuçlandırıldığı için bu araştırma inandırıcı özellik göstermektedir. Eğitsel iletilere dair veriler nitel ve nicel açıdan ayrı değerlendirildikleri için farklı çalışmalarda kullanılabilecek özellik göstermektedir. Bu durum da çalışmayı aktarılabilir kılmaktadır.

4. KORAY AVCI ÇAKMAN’IN ÇOCUK HİKÂYELERİNDEKİ EĞİTSEL İLETİLER ÜZERİNE BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde Koray Avcı Çakman’a ait beş adet çocuk hikâye kitabındaki toplam 56 adet hikâyede yer alan eğitsel iletiler, yer aldıkları metinlerle birlikte doğrudan ve dolaylı eğitsel ileti kategorileri doğrultusunda değerlendirilmiştir.

4.1. “Dedemin Uçan Dairesi” Adlı Eserde Yer Alan Eğitsel İletiler

Bu hikâye kitabında “insanları sevmek, doğal yaşamı sevmek, hayvanları sevmek, doğru iletişim kurmak, kıskanç olmamak, yardımsever olmak, düşünceli olmak, dürüst olmak, eğitime önem vermek, paylaşımcı olmak, cömert olmak, güler yüzlü olmak, cimri olmamak, sorumluluk sahibi olmak, çalışkan olmak, düzenli olmak, doğayı/çevreyi korumak, bencil olmamak, farklı düşüncelere açık olmak, özdeşim kurmak, okumaya önem vermek, duyarlı olmak” eğitsel iletileri tespit edilmiştir. “Dedemin Uçan Dairesi” adlı hikâye kitabında belirlenen tüm eğitsel iletiler ileti sıklığına göre Tablo 4’te gösterilmiştir:

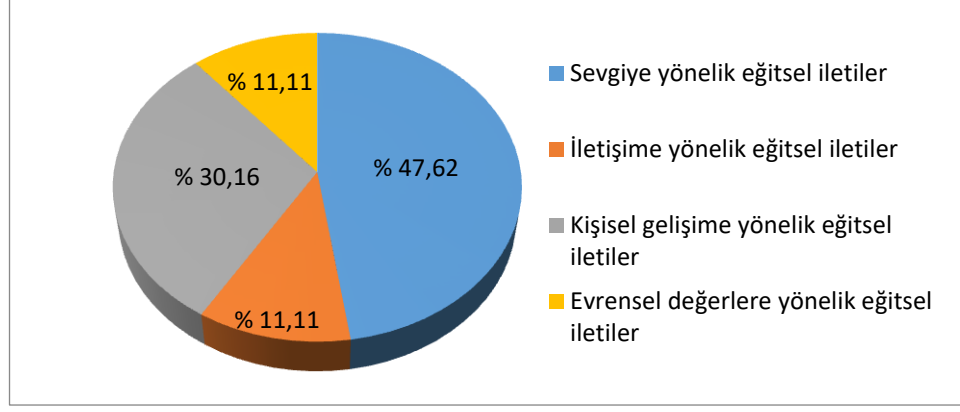
Tablo 4: “Dedemin Uçan Dairesi” Kitabında Yer Alan Eğitsel İletilerin Kullanım Sıklığı

EİK	Eğitsel İleti Adı	Doğrudan Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Dolaylı Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Toplam Eğitsel İleti Sıklığı	%
(Eİ-3)	Hayvanları sevmek	0	11	11	17,46
(Eİ-1)	İnsanları sevmek	0	10	10	15,87
(Eİ-2)	Doğal yaşamı sevmek	0	9	9	14,29
(Eİ-17)	Çalışkan olmak	0	4	4	6,35
(Eİ-6)	Yardımsever olmak	0	3	3	4,76
(Eİ-7)	Düşünceli olmak	0	3	3	4,76
(Eİ-8)	Dürüst olmak	0	2	2	3,17
(Eİ-13)	Güler yüzlü olmak	0	2	2	3,17
(Eİ-12)	Cömert olmak	0	2	2	3,17
(Eİ-16)	Sorumluluk sahibi olmak	0	2	2	3, 17
(Eİ-21)	Bencil olmamak	0	2	2	3,17
(Eİ-31)	Okumaya önem vermek	0	2	2	3,17
(Eİ-36)	Duyarlı olmak	0	2	2	3,17
(Eİ-20)	Doğayı/çevreyi korumak	0	1	1	1,59

Tablo 4 - devam

EİK	Eğitsel İleti Adı	Doğrudan Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Dolaylı Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Toplam Eğitsel İleti Sıklığı	%
(Eİ-4)	Doğru iletişim kurmak	0	1	1	1,59
(Eİ-22)	Farklı düşüncelere açık olmak	0	1	1	1,59
(Eİ-23)	Özdeşim kurmak	0	1	1	1,59
(Eİ-5)	Kıskanç olmamak	0	1	1	1,59
(Eİ-9)	Eğitime önem vermek	0	1	1	1,59
(Eİ-10)	Paylaşımçı olmak	0	1	1	1,59
(Eİ-15)	Cimri olmamak	0	1	1	1,59
(Eİ-19)	Düzenli olmak	0	1	1	1,59
	Toplam	0	63	63	100

Tablo 4’te görüldüğü üzere bu hikâye kitabında en sık kullanılan eğitsel ileti %17,46 oranıyla “hayvanları sevmek”tir. Yine sevgi temasına bağlı olabilecek biçimde “insanları sevmek” iletileri de %15,87 oranında hikâyelerde yer almıştır. Yazarın sevgiye yönelik eğitsel iletileri “insanları sevmek, hayvanları sevmek ve doğal yaşamı sevmek” bir arada düşünüldüğünde sevgiye yönelik toplam ileti sıklığı 30 yüzdesi 47,62’dir.

Şekil 1: “Dedemin Uçan Dairesi” hikâye kitabında yer alan eğitsel iletilerin kullanılma oranları

“Dedemin Uçan Dairesi” hikâye kitabında yer alan iletilerin yüzdesi dört ana kategori altında yukarıda yer alan grafikte gösterilmiştir. Buna göre kitapta en çok %47,62 oranı ile sevgiye yönelik eğitsel iletiler yer almaktadır. Bu kategoriyi %30,16 oranı ile kişisel gelişime yönelik iletiler izlerken iletişime yönelik eğitsel iletiler ve evrensel değerlere yönelik eğitsel iletiler %11,11 ile aynı oranda yer almıştır.

Tablo 4’te yer alan eğitsel iletiler sırasıyla aşağıdaki bölümlerde gösterilmiştir.

4.1.1. “Dedemin Arkadaşları” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

İnsanları sevmek (Eİ-1)

Bu hikâyede insanlara yönelik sevgi, büyüklere duyulan sevginin ve özlemin dile getirilmesiyle ve sevgi ifade edici ünlemlerin kullanılmasıyla yer almıştır. Hikâyenin kahramanı Cenk büyüklerinin gelme durumlarından dolayı içinde hissettiği sevgiyi yansıtmış, hikâye içerisinde sık sık büyüklerini çok sevdiğini dile getirmiş ve onlara duyduğu sevginin her şeyden önce geldiğini aşağıda gösterildiği biçimde belirtmiştir:

(Eİ-1.2) “Dedemi de babaannemi de çok severim ben. Onlar gelince evimiz daha bir şenlenir, renklenir.” (DUD, 2015:7)

(Eİ-1.2) “Yaa! Öyle deme dede. Gitmeyin hemen... Ben sizi çok özledim.” (DUD, 2015:7)

(Eİ-1.2) “Canım dedemin evde canı sıkılırken, bana ne suyun kaldırma gücünden, yüklemen tümce içindeki yerinden!” (DUD, 2015:10)

Hikâyede insanlara duyulan sevgi yine dolaylı olarak farklı biçimlerde de aktarılmıştır. Örnek olarak, hikâyedeki kahraman Cenk'in babası, sadece hastalandığı zaman evlerine gelen babaanne ve dedeyi çok özleyen çocuğunun, onları görebileceği için hasta olmalarına sevinmesine insan sevgisi ve duyarlılık arasında ilişki kurarak ve olumsuz bir durumu olumlayarak aşağıdaki ifadelerle tepki göstermiştir:

(Eİ-1.2) “İyi misin sen oğlum? İnsan hiç babaannesini hasta diye sevinir mi böyle? Bari zil takıp da oyna!” (DUD, 2015:8)

Bunun üzerine babasının kendisini yanlış anladığını düşünen Cenk, aslında babaannesini hasta olduğu için değil, evlerine gelecekleri için sevindiğini şu cümleler ile belirtmiştir:

(Eİ-1.2) “Üf... Şu babam da her şeyi yanlış anlıyor hemen. Hiç hasta diye sevinir miyim baba? Ben doktora gelecekler, bizimle olacaklar diye seviniyorum.” (DUD, 2015:8)

Doğal yaşamı sevmek (Eİ-2)

Bu hikâyede doğal yaşama duyulan sevgi, genellikle şehir ve köy arasında karşılaştırma yapılarak ele alınmış ve köy ortamının doğal yaşam açısından olumlu yönleri ifade edilmiştir.

Hikâye kahramanı Cenk'in köyde yaşayan dedesinin, köyü bırakıp şehre gelmek istemeyişi köyün doğal güzelliklerine bağlanmış ve köy adeta bir cennet gibi tasvir edilmiştir. Doğal yaşam sevgisi aşağıdaki ifadelerle dolaylı olarak belirtilmiştir:

(Eİ-2.2) “Üstü alabildiğine pamuk bulut, altı yemyeşil kırmızı bayır bu cenneti bırakayım da ne yapayım orada ben? der durur hep.” (DUD, 2015:7)

Hikâyede doğal yaşam sevgisi, aynı zamanda şehir yaşamının olumsuz yönleri ortaya çıkarılarak da dolaylı bir şekilde gösterilmiştir. Köyün havasının ve suyunun bile farklı olduğu, şehirde her tarafın binalar, insanlar ve arabalarla dolu olması nedeniyle doğal yaşamın bulunmadığı gerçeği aşağıdaki ifadelerle dile getirilmiştir:

(Eİ-2.2) “Biz de sizi özledik ama burada da ömür geçmez be oğlum. Havası suyu şimdiden gözümde tütüyor köyün.” (DUD, 2015:9)

(Eİ-2.2) “Her yer bina, insan ve araba...” (DUD, 2015:10)

Hayvanları sevmek (Eİ-3)

Hayvanlara duyulan sevgi, köyden doktor için şehre gelen hikâye kahramanının dedesinin aşağıdaki sözleri ile ifade edilmiştir. Dedenin, isimlerinden hayvan oldukları anlaşılan Karakız ve Sürmeli'nin bakımını üstlenmesi ve onları önemsemesi hayvanlara duyduğu sevginin dolaylı bir göstergesidir:

(Eİ-3.2) “Ben böyle söyleyince Karakız'ı, Sürmeli'yi bağı bahçeyi bahane eder: Biz gelince kim bakacak onlara?”(DUD, 2015:8)

Doğru iletişim kurmak (Eİ-4)

“Doğru iletişim kurmak” eğitsel iletisi, özür dileme eylemi ile birlikte dolaylı olarak okuyucuya aktarılmıştır. Hikâye kahramanı Cenk'in söylediklerini yanlış anlayan babası, aşağıdaki cümle ile doğru iletişim kurmanın önemini göstermiştir:

(Eİ-4.2) “Hadi ama uzatma artık. Özür dilerim, seni yanlış anladığım için.”(DUD, 2015:8)

Kıskanç olmamak (Eİ-5)

Bu hikâyede kıskançlık duygusu, hikâye kahramanı Cenk ile kardeşi Alp arasındaki ilişki yoluyla işlenmiştir. Dedenin Cenk'i öperek “Oh, mis mis!” demesi, kardeşi Alp'i kıskandırmış ve kıskanç olmamak iletisi Alp'in sözü ile dolaylı olarak gösterilmiştir:

(Eİ-5.2) “Kardeşim Alp kıskandı hemen: “Ben?”” (DUD, 2015:9)

Yardımsever olmak (Eİ-6)

Hikâyede yardımseverlik, anne-babaya, büyüklere, yaşlı ve hastalara yardım etmek şeklinde yer almıştır. Hikâye kahramanının babası, hasta olan annesini doktora götürmek için izin almıştır. “Yardımsever olmak” dolaylı olarak hikâye kahramanının sözleriyle aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

(Eİ-6.2)“Gerçi babaannemi doktora götürmek için babam izin almış ama "hastanelerde yorulur, tansiyonu çıkar" diye dedemin evde kalmasında ısrar ediyor; babaannemi hastaneye götürürken.”(DUD, 2015:9)

Düşünceli olmak (Eİ-7)

Bu hikâyede “düşünceli olmak” ileti, bir kişinin zor durumda kalmasını istememek olarak ele alınmıştır. Hikâye kahramanı Cenk’in babasının, annesini hastaneye götürürken babasının yanlarında gelmesini istememesinin nedeni onun hasta olacağını ve yorulacağını düşünmesidir. Bu nedenle aşağıdaki alıntı “düşünceli olmak” iletişinin dolaylı olarak ifade edilmiş bir örneğidir:

(Eİ-7.2) "Gerçi babaannemi doktora götürmek için babam izin almış ama "hastanelerde yorulur, tansiyonu çıkar" diye dedemin evde kalmasında ısrar ediyor; babaannemi hastaneye götürürken." (DUD, 2015:9)

Dürüst olmak (Eİ-8)

Hikâyede “dürüst olmak” ileti, örnek bir olay üzerinden dolaylı olarak ifade edilmiştir. Büyükleri ile daha çok vakit geçirmek isteyen hikâye kahramanı, hasta olmamasına rağmen rapor alarak evde kalmak istemektedir. Rapor sadece hastalık durumunda alınacağı için hastalık söz konusu değilken rapor almanın bir tür aldatmaca olduğunu düşünen babanın bu duruma gösterdiği tepki, aşağıdaki ifadelerde görülmektedir:

(Eİ-8.2) "Madem hasta değilsin ne yapacaksın rapor alıp?" (DUD, 2015:10)

(Eİ-8.2) "Öyle gezip tozmak için rapor mu alınmış? dedi babam. Durup dururken nereden geliyor bunlar aklına? diye söylendi biraz." (DUD, 2015:10)

Eğitime önem vermek (Eİ-9)

Bu ileti, okula gitmemek için bahane arayan hikâye kahramanı Cenk ve babası arasındaki bir diyalog ile dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir. Okula gitmenin ve eğitimin önemini vurgulamak amacı ile baba, aşağıda yer alan ifadeleri dile getirmiştir:

(Eİ-9.2) "Babamın suratı asıldı hemen: Yoo Cenk bey... Değil cüce, dev görse okulu asmak yok." (DUD, 2015:12)

Paylaşımçı olmak (Eİ-10)

Hikâyede “paylaşımçı olmak” ileti, sahip olunan nesneleri kendine saklamamak ve başkaları ile de paylaşmak anlamında dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-10.2) *“Tam üç tane arkadaşı olmuştu orada... Babaanneme evden getirdikleri kek ve böreklerden ikram etmişler.”* (DUD, 2015:12)

Duyarlı olmak (Eİ-36)

Bu hikâyede “duyarlı olmak” iletisi, başka kişilerin hissettiklerine önem vermek olarak ele alınmıştır. Cenk, dedesinin yalnız kalmaktan mutlu olmadığını fark ederek onun adına üzülmüştür. “Duyarlı olmak” iletisi, aşağıda yer alan ifade ile dolaylı olarak gösterilmiştir:

(Eİ-36.2) *“Ah tonton dedem o da istemez mi gün boyu birkaç insan görüp de sohbet etmek, dertleşmek...”* (DUD, 2015:12)

Cömert olmak (Eİ-12)

Bu ileti, hikâyede küçük bir çocuk olan Cenk karakteri üzerinden ele alınmıştır. Sınırlı miktarda harçlığı olmasına rağmen dedesi için parasını biriktiren ve ona kitap alan hikâye kahramanının sözleri ile dolaylı olarak aktarılmıştır:

(Eİ-12.2) *“Canım dedeme yarın harçlıklarımдан arta kalan parayla şöyle yepyeni bir kitap almaya karar verdim.”* (DUD, 2015:14)

(Eİ-12.2) *“Ben yine harçlıklarımдан arttırır yeni kitaplar alırım sana”.* (DUD, 2015:15)

Güler yüzlü olmak (Eİ-13)

“Güler yüzlü olmak” iletisi, şehir ve köy hayatı karşılaştırmasından yola çıkılarak dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir. Şehirde yaşayan insanların aksine köyde yaşayan insanların tanıdığı ve tanımadığı tüm insanlara selam verdikleri ve her koşulda güler yüzlü oldukları anlatılmıştır:

(Eİ-13.2) *“Bizim köyde herkes tanır birbirini. Tanımasa da herkes selam verir gördüğüne... Koştursak da güler yüzümüz köyde bizim, dedi.”* (DUD, 2015:16)

Okumaya önem vermek (Eİ-31)

“Okumaya önem vermek” iletisi, kitaplara verilen değerin gösterilmesi ile dolaylı bir şekilde aktarılmıştır. Torununa kitap sevgisi aşılamak isteyen dedenin, aşağıdaki ifadeleri ile “okumaya önem vermek” iletisi vurgulanmıştır:

(Eİ-31.2) “Kitap dediğin öyle senin sandığın gibi gün geçtikçe eskimez, değer kazanır. Bu yüzden hiçbir kitap çöpe atılmaz, atılmamalı, dedi dedem.” (DUD, 2015:17)

(Eİ-31.2) “Benim can dostum bir sürü kitapla tanıştın bugün, sahaf dükkânında...”(DUD, 2015:18)

4.1.2. “Çim Biçme Makinesi” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Hayvanları sevmek (Eİ-3)

“Hayvanları sevmek” iletisi, bu hikâyenin en temel iletilerinden biridir. Hayvanlara yönelik sevgi, ilk olarak onların sıcakkanlılığına işaret edilerek dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-3.2) “Kedi olsun, köpek olsun bir bakışta tanır insanı... Dost bildiğine de gelir yanaşırır hemen!” (DUD, 2015, 19)

Bu ileti, aynı zamanda hayvanlara yönelik sevgi ve acıma ifade edici kelimelerin kullanılmasıyla da aktarılmıştır:

(Eİ-3.2) “Dizlerimin üstüne çöküp “Sen ne tatlı şeysin böyle!” diyerek başını okşadım.” (DUD, 2015, 19)

(Eİ-3.2) “Eve girdim ama aklım hala o sevimli yavrudaydı. Acaba annesi neredeydi? Hala dışarıda olabilir miydi?” (DUD, 2015, 19)

(Eİ-3.2) “Tam da düşündüğüm gibi zavallı köpek, apartmanın önündeki paspasa kıvrılmış yatıyordu. Gel bakalım buraya küçük dostum diyerek kucakladım onu.” (DUD, 2015, 19)

(Eİ-3.2) “Okulun önünde peşime takıldı. Yazık, kimsesi de yok! Hem daha yavru...”(DUD, 2015, 21)

(Eİ-3.2) “Hadi Cenk, sen köpeciğe buzdolabından biraz salam falan getir de yesin. Karnı doysun öyle çıkarırsın dışarıya.” (DUD, 2015, 21)

(Eİ-3.2) “Annem köpeğin karşısına geçmiş, ”Aman da ne şeker şeysin sen öyle!” diye köpeği okşayıp sevmiyor mu?” (DUD, 2015, 21)

“Hayvanları sevmek” iletisi, aynı zamanda onların ruhsal ve fiziksel sağlıklarına verilen önemin ifade edilmesi ile de aktarılmıştır:

(Eİ-3.2) “Arada evde durur, arada da bahçeye falan çıkarırız. Ama muhakkak aşılarını yaptırmalı.” (DUD, 2015, 22)

Cimri olmamak (Eİ-15)

“Cimri olmamak” iletisi, bir deyim kullanımı ile dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir. Apartman sakinlerinin cimrilik yaparak apartmanın ihtiyacı olan çim biçme makinesinin alınması için gereken parayı vermemeleri aşağıdaki cümle ile gösterilmektedir:

(Eİ-15.2) “Apartmandakilerin de cebinde akrep var sanki. Kimse para toplayıp almaya yanaşmıyor.” (DUD, 2015, 23)

Doğal yaşamı sevmek (Eİ-2)

Hikâyede, “doğal yaşamı sevmek” iletisi köyün doğal güzelliklerinin ifadesi ile dolaylı bir şekilde aktarılmıştır. Köy ve şehir yaşamı arasında bir karşılaştırma yapılarak köyün güzellikleri ifade edilmiştir:

(Eİ-2.2) “İneği, kuzuyu, keçiyi taşısan bile yemyeşil ağaçları, tertemiz havayı, şırıl şırıl akan dereyi nasıl taşıyacaksın ki?” (DUD, 2015, 25)

4.1.3. “Tak Tuk Necmi İle Takur Tukur Necmiye” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Hayvanları sevmek (Eİ-3)

“Hayvanları sevmek” iletisi, hikâyede bir köpeğe verilen önemin anlatılması ile aktarılmıştır. Sokakta bulunarak sahiplenilen köpek için bahçede bir kulübe yapılması gerekliliğinin hissedilmesi, bu iletinin dolaylı bir ifadesidir:

(Eİ-3.2) “Mademki bahçede onca vakit geçiriyor. Bari yeri yurdu olsun garibin, dedi.” (DUD, 2015, 26)

Doğal yaşamı sevmek (Eİ-2)

“Doğal yaşamı sevmek” iletisi, hikâyenin kahramanı Cenk ile aslında köyde yaşayan ama onları şehre ziyarete gelen dedesi arasındaki diyaloglar aracılığıyla aktarılmıştır. Dedenin köye duyduğu hasretten ve köydeki doğal güzelliklerden bahsetmesi ile doğal yaşamı sevmek iletisi dolaylı bir şekilde aktarılmıştır. Bu ileti, köy ve şehir ortamı karşılaştırılarak da pekiştirilmiştir:

(Eİ-2.2) “Dede köyün en çok nesini özledin? diye sordum. Rüzgârını, yağmurunu, ağacını, toprağını, insanını... dedi uzaklara bakarak.” (DUD, 2015, 26)

(Eİ-2.2) “Köyün rüzgârı başkadır, buraların rüzgârına benzemez. Dağlardan kekik kokularını toplar, getirir; çiçek tohumlarını yanına katar öyle gelir.” (DUD, 2015, 26, 27)

(Eİ-2.2) “Benzemiyor ya... Ağaç dediğin dallarını göğe özgürce uzatır. Şehirde ağaçların yerini binalar almış çoktan. Onlar uzayıp gidiyor göğe... Ağaçlar da ne yapsın, hep bodur kalmış.” (DUD, 2015, 26)

4.1.4. “Bamya Anıtı ile Lahana Anıtı” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Sorumluluk sahibi olmak (Eİ-16)

Hikâyede bu ileti, hikâye kahramanı Cenk ve ablası arasındaki bir diyalog aracılığı ile aktarılmıştır. Ödevinin ablası tarafından yapılmasını isteyen Cenk’e, ablasının verdiği yanıt ile “sorumluluk sahibi olmak” iletili dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-16.2) “Ama abla ya! Ben ciddiym, ödevim... diyecek oldum bu kez de lafı ağzıma tıktıverdi: “Ben de ciddiym! Bak kendi ağzınla söylüyorsun. Bu, senin ödevin ufkaklık! Benim değil.” (DUD, 2015, 35)

Duyarlı olmak (Eİ-36)

“Duyarlı olmak” iletili, hikâye kahramanı Cenk ve dedesi arasındaki ilişki aracılığıyla aktarılmıştır. Bu ileti, duyarlı insanların, diğer insanların duygu ve düşüncelerini önemsemesi ve onların mutsuzluklarına hassasiyet ile yaklaşması durumundan hareketle aşağıda gösterildiği gibi dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-36.2) “Dedem suratımın asıldığını görünce, “Çırağan Sarayı’nı değil ama istersen seninle bamya ve lahana anıtlarını yaparız, dedi.” (DUD, 2015, 35)

Yardımsever olmak (Eİ-6)

Bu ileti, hikâye kahramanı Cenk’in dedesinin ödevi konusunda torununa yardım etme durumu üzerinden ifade edilmiştir. Torununun herhangi bir yardım talebinde bulunmasına kalmadan, dedesi kendiliğinden torununa yardım etmeye karar vermiştir. Hikâyede, “yardımsever olmak” iletili, bu olay üzerinden aşağıda gösterildiği gibi dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-6.2) “Ama böyle çok basit oldu demeye kalmadı; dedem eski gazete ve dergileri yanına almış, bulduğu bamya ve lahana resimlerini kesmeye başlamıştı.” (DUD, 2015, 38)

4.1.5. “Öcükböcek” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Yardımsever olmak (Eİ-6)

“Yardımsever olmak” iletisi, hikâye kahramanı Cenk ve ablası arasında yaşanan bir durum üzerinden aktarılmıştır. Ablasının, odasında gördüğü böcekten korktuğunu fark eden Cenk, böceği odadan uzaklaştırarak ablasına yardım etmiştir. Aşağıda yer alan diyalog ile “yardımsever olmak” iletisi, bu hikâyede dolaylı bir şekilde yer almıştır:

(Eİ-6.2) “Ablam aynanın önündeki minik böceğe sanki canavar görmüş gibi korkuyla bakıyordu. Bö... böcek! Böceği yavaşça alıp camı açtım ve onu pencerenin dışında koydum.” (DUD, 2015, 46)

4.1.6. “Babaannem Arkeolog Oldu” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Çalışkan olmak (Eİ-17)

“Çalışkan olmak” iletisi, hikâyede karşıt bir tutum olan tembelliğin kedi Mestan üzerinden anlatılmasıyla ve köydeki kazı çalışmalarına katılan babaanne karakteri ile köylü kadınların çalışkanlık durumlarının anlatılmasıyla aktarılmıştır.

Aşağıdaki örneklerde, “ipe un sermek” deyiminin kullanılmasıyla ve kedinin miskinliğinden bahsedilmesiyle tembelliğin istenilen bir davranış türü olmadığı anlatılmış ve “çalışkan olmak” iletisi dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-17.2) “Babaannem giderken, “Oh dedeniz burada ipe un sermeye alıştı valla. Böyle giderse köyde de miskin Mestan gibi yatar sedirde!” dedi.” (DUD, 2015, 47)

(Eİ-17.2) “ “Gelmek istemeyen miskin Mestan gibi yan gelip yatsın! dedi.” (DUD, 2015, 51)

Aşağıda yer alan örneklerde ise yukarıda aktarılan durumun aksine kazı çalışmalarında yer alan kadınların çalışkanlıkları övülerek bu ileti yine dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-17.2)“ “Ne babaannene ne de sana takıldığım falan yok. Hatta babaanneni takdir bile ediyorum. Baksana bu yaşında koskoca arkeolog oldu.” (DUD, 2015, 48)

(Eİ-17.2)“ “Ama köylü kadınların işlerini nasıl azimle ve titizlikle yaptıklarını görünce tüm ekip memnun kalmış bundan.” (DUD, 2015, 53)

4.1.7. “Dedemin Uçan Dairesi” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Doğal yaşamı sevmek (Eİ-2)

Hikâyede, “doğal yaşamı sevmek” iletisi, köy ve şehir arasında yapılan bir karşılaştırma üzerinden anlatılmıştır. Yaz tatilinde köye giden hikâye kahramanları, köpeklerini de beraberinde köye götürmüşlerdir. İlk defa köy ortamı gören köpeğin davranışları karşısında dedenin söylediği sözler ile “doğal yaşamı sevmek iletisi” dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-2.2)“E haklı köpek, koşturacak tabii.. Şehirde ev diye dört duvar arasındaydı; bahçe diye göre göre de sağı solu yine duvar, kibrit kutusu kadar yeşillik gördü hayvan. Oh şimdi derya deniz gibi çayır çimen...” (DUD, 2015, 55)

Babasının söyledikleri karşısında baba-oğul arasında yaşanan diyalog aracılığıyla da bu ileti pekiştirilmiştir:

(Eİ-2.2)“- Amma da abarttın baba. Bizim bahçe hiç de öyle senin söylediğin kadar küçük değil. - Sen de haklısın a oğul. Şehirde bu kadarına şükretmek gerekir.” (DUD, 2015, 55)

Düzenli olmak (Eİ-19)

Hikâyede, “düzenli olmak” eğitsel iletisi, karışık bir durum olan dağınıklığın anlatılması ile aktarılmıştır. Kocasının dağınıklığından yakınan babaannenin aşağıda yer alan sözleri ile düzenli olmak iletisi dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-19.2)“Babaannem onun için, “Dağınığın teki! Hep eşyalarını oraya buraya atar, sonra da arar da arar...” der durur.” (DUD, 2015, 58)

4.1.8. “Babaannemin Sihirli Şalı” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Düşünceli olmak (Eİ-7)

“Düşünceli olmak” eğitsel iletisi, babaanne ve torunu arasındaki ilişki aracılığıyla anlatılmıştır. Masal dinlerken uyuyakalan torununu, olduğu yerden kaldırarak

yatağına gitmesi için uyandıran babaannenin aşağıda yer alan sözleri ile bu ileti dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-7.2) “*Kalk da yatağına yat yavrum. Olduğun yerde kıvrılıp uyuya kaldın size masal anlatırken, diyordu.*” (DUD, 2015, 71)

4.1.9. “Altın Kavun” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

İnsanları sevmek (Eİ-1)

“İnsanları sevmek” ileti, hikâyede, akrabaları sevmek olarak ele alınmıştır. Hikâye kahramanının amcasına duyduğu sevgi ve özlemi ifade etmesiyle ve ona karşı sevgi ifade edici sözcükler kullanmasıyla, “insanları sevmek” ileti dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-1.2) “*Seni çok özledim amca! Bak sen gelmezsen bir yolunu bulup ben geleceğim. Çok mu uzak bu Hollanda? dedim.*” (DUD, 2015, 72)

(Eİ-1.2 “*Yaşasın amcam geliyor! Yaşasın!*” (DUD, 2015, 72)

(Eİ-1.2) “*Mutluluğumu paylaşınlar benimle... Varsın bugün hiç susmasın kurbağaların, cırcır böceklerinin korusu; ne de olsa canım amcam geliyor benim.*” (DUD, 2015, 72)

Doğayı/çevreyi korumak (Eİ-20)

Hikâyede, “doğayı/çevreyi korumak” eğitsel ileti, hikâye kahramanının amcası üzerinden anlatılmıştır. Amcanın “doğayı/çevreyi korumak adına yaptığı birtakım faaliyetlerin anlatılması ile bu ileti dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-20.2) “*Bir gün bir bakarsınız, falanca yerdeki filanca fabrika atıklarını dereye boşaltmasın diye eylem yapan köylülerin arasına karışmış, halay çekiyor; bir gün bir bakarsınız, kutup ayılarını korumak için bembeyaz giyinmiş sokakları arşınıyor.*” (DUD, 2015, 74)

Güler yüzlü olmak (Eİ-13)

“Güler yüzlü olmak” eğitsel ileti, hikâye kahramanının amcasının kişilik özelliklerinin ifade edilmesi aracılığı ile aktarılmıştır. Amcanın sürekli güler yüzlü olma durumu bir deyim aracılığı ile ifade edilmiştir ve böylece “güler yüzlü olmak” ileti dolaylı bir şekilde gösterilmiştir:

(Eİ-13.2) “Bugüne kadar yüzünün sirke sattığını hiç görmedim. Güle eğlene çalışır.”
(DUD, 2015, 74)

Hayvanları sevmek (Eİ-3)

Hikâyede, “hayvanları sevmek” iletisi, amca karakterinin Avustralya anıları aracılığı ile anlatılmıştır. Bir koala ayısı ile arkadaş olan amcanın aşağıda yer alan sözleri ile hayvanların insanlara durduk yere zarar vermeyeceği, bu nedenle onlardan korkulmaması gerektiği aktarılarak “hayvanları sevmek” iletisi dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-3.2) “Yoo, niye korkacakmışım ki? Öyle yavaşça sokulup yaklaşır, biraz da okaliptüs yaprağı uzatırsan, çabucak dost oluveriyor bu hayvanlar. Hem hayvanların büyük çoğunluğu öyle durduk yere saldırmaz insana...” (DUD, 2015, 75)

Düşünceli olmak (Eİ-7)

“Düşünceli olmak” iletisi, dedenin torununa söylediği bir söz aracılığı ile aktarılmıştır. Dedenin, torununun hasta olmamasını istemesi ve bunun için onu uyarması “düşünceli olmak” iletisinin dolaylı bir ifadesidir:

(Eİ-7.2) “Gel ama üstüne hırkanı geçiriver. Akşam serin olur buralar.” (DUD, 2015, 78)

Bencil olmamak (Eİ-21)

“Bencil olmamak” iletisi, hikâye kahramanının dedesinin köy halkına karşı yaklaşımı üzerinden ifade edilmiştir. Altın kavun sayesinde çok para kazanacak olan dede, sadece kendisinin değil tüm köy halkının da kazanmasını istemektedir. Dedenin aşağıda yer alan sözleri ile “bencil olmamak” iletisi dolaylı bir şekilde gösterilmiştir:

(Eİ-21.2) “Herkesi haberdar edelim. Yalnız biz değil, tüm köy kalkınsın.” (DUD, 2015, 79)

(Eİ-21.2) “Altın kavun bize çok kazandıracak çok... Yalnız biz mi kazanalım? Tüm köy kazansın işte!” (DUD, 2015, 80)

Doğal yaşamı sevmek (Eİ-2)

Hikâyede, bu ileti, ilk olarak şehir ve köy yaşamı arasında yapılan karşılaştırma sayesinde köyün güzelliklerinin ön plana çıkartılması ile dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-2.2) *“Aman aman gelmesinler! Şehirden gelen buraları beğenmez de şehre benzetir. Sonra bir tutam yeşile, bir nefes temiz havaya hasret kalırız, dedi dedem.”* (DUD, 2015, 80)

(Eİ-2.2) *“Doğanın bir parçası onlar da... Sen burada kurbağaların sesinden şikâyet ediyorsun ama ya şehirde olsan ne yapacaksın? Her gün onca uğul uğul gürültü... Kornaya basan mı dersin, iş makinelerinin sesi mi? Ne ararsan var.”* (DUD, 2015, 85)

“Doğal yaşamı sevmek” ileti, aynı zamanda köyün doğal güzelliklerinin ifade edilmesi ile de aktarılmıştır:

(Eİ-2.2) *“Önümüzdeki yemyeşil durgun su ve sazlıklar büyüleyici gözüküyordu. Sanki bu güzelliği selamlamak istercesine suya doğru eğilmişti söğütler.”* (DUD, 2015, 85)

(Eİ-2.2) *“Pırıl pırıl göl, mis gibi temiz hava, pamuk şekeri gibi bulutlar ilham veriyor insana...”* (DUD, 2015, 86)

4.1.10. “Korkuluk Oldum” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Farklı düşüncelere açık olmak (Eİ-22)

Hikâyede, bu ileti, ön yargılı olmamak anlamı ile ifade edilmiştir. İnsanların birçok konuda ön yargı sahibi olduğu bir korkuluğun sözleri ile anlatılmış ve böylece “farklı düşüncelere açık olmak” ileti dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-22.2) *“Ah siz insanlar! Ne çok kalıplarınız var böyle: Korkuluklar yürüyemez, kardan adamlar gülmez, kargalar şarkı söylemez. Ama yanıyorsunuz işte...”* (DUD, 2015, 97)

İnsanları sevmek (Eİ-1)

“İnsanları sevmek” iletisi, hikâyede, arkadaş sahibi olmak ve insanlarla paylaşımda bulunmak anlamı ile ele alınmıştır. İnsanın dost sahibi olmasının önemi aşağıdaki sözler ile ifade edilmiştir:

(Eİ-1.2) “Hiç ama hiç dostun olmasa, bırak dostu, hiç kimsecikler seninle konuşmasa, canın sıkılmaz mı?” (DUD, 2015, 100)

(Eİ-1.2) “Böyle tek başına kalmak ne kadar da sıkıcı! Ya hep korkuluk olarak kalırsam?” (DUD, 2015, 101)

Diğer insanlar ile iletişim kurma ihtiyacı hissetmek için insanlara karşı sevgi duymak gerekir. Yukarıdaki cümlelerde bu ihtiyaçtan bahsedilmiş ve böylece “insanları sevmek” iletisi dolaylı bir şekilde aktarılmıştır.

Özdeşim kurmak (Eİ-23)

“Özdeşim kurmak” iletisi, hikâye kahramanının rüyasında kendisini bir korkuluk olan Pırtık Haydar olarak görmesi olayı üzerinden anlatılmıştır. İnsanları daha iyi anlamak adına özdeşim kurmanın önemi aktarılmış ve bu ileti aşağıdaki sözler ile dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-23.2) “Ne kadar süre o halde kaldım bilmiyorum ama saatlerdir o haldeyim gibi geliyor. Pırtık Haydar’ı daha iyi anlıyorum şimdi.” (DUD, 2015, 101)

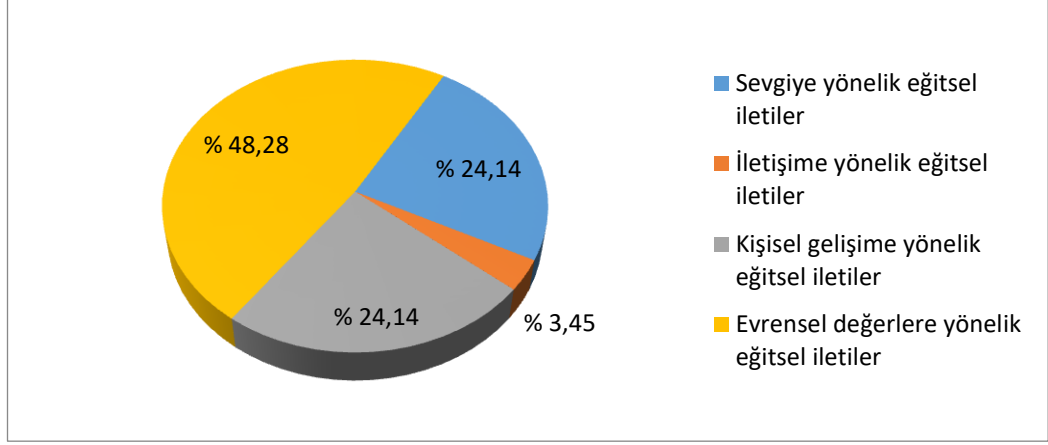
4.2. “Sahibini Arayan Keman” Adlı Eserde Yer Alan Eğitsel İletiler

Bu hikâye kitabında “insanları sevmek, doğal yaşamı sevmek, hayvanları sevmek, kıskanç olmamak, yardımsever olmak, düşünceli olmak, paylaşımcı olmak, çalışkan olmak, doğayı/çevreyi korumak, olumlu düşünmek, sözünü tutmak, değer bilmek, sabırlı olmak” eğitsel iletileri tespit edilmiştir. “Sahibini Arayan Keman” adlı hikâye kitabında belirlenen tüm eğitsel iletiler Tablo 5’te gösterilmiştir:

Tablo 5: “Sahibini Arayan Keman” Kitabında Yer Alan Eğitsel İletilerin Kullanım Sıklığı

EİK	Eğitsel İleti Adı	Doğrudan Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Dolaylı Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Toplam Eğitsel İleti Sıklığı	%
(Eİ-26)	Değer bilmek	0	7	7	24,14
(Eİ-1)	İnsanları sevmek	0	4	4	13,79
(Eİ-20)	Doğayı/çevreyi korumak	0	3	3	10,34
(Eİ-17)	Çalışkan olmak	0	3	3	10,34
(Eİ-6)	Yardımsaver olmak	0	2	2	6,90
(Eİ-7)	Düşünceli olmak	0	2	2	6,90
(Eİ-2)	Doğal yaşamı sevmek	0	2	2	6,90
(Eİ-25)	Sözünü tutmak	0	1	1	3,45
(Eİ-5)	Kıskanç olmamak	0	1	1	3,45
(Eİ-11)	Paylaşımci olmak	0	1	1	3,45
(Eİ-24)	Olumlu düşünmek	0	1	1	3,45
(Eİ-27)	Sabırlı olmak	0	1	1	3,45
(Eİ-3)	Hayvanları sevmek	0	1	1	3,45
	Toplam	0	29	29	100

Tablo 5’te görüldüğü üzere bu hikâye kitabında en sık kullanılan eğitsel ileti %24,14 oranıyla “değer bilmek”tir. Yine sevgi temasına bağlı olabilecek biçimde “insanları sevmek” ileti de hikâyelerde %13,79 oranında yer almıştır. Yazarın evrensel değerlere yönelik eğitsel iletileri “değer bilmek, doğayı/çevreyi korumak, yardımsaver olmak ve düşünceli olmak” bir arada düşünüldüğünde evrensel değerlere yönelik toplam ileti sıklığı 14 yüzdesi 48,28’dir.

Şekil 2 “Sahibini Arayan Keman” hikâye kitabında yer alan eğitsel iletilerin kullanılma oranları

“Sahibini Arayan Keman” hikâye kitabında yer alan iletilerin yüzdesi dört ana kategori altında yukarıda yer alan grafikte gösterilmiştir. Buna göre kitapta en çok %48,28 ile evrensel değerlere yönelik iletiler yer almaktadır. Bu kategoriyi %24,14 oranları ile kişisel gelişime yönelik iletiler ve sevgiye yönelik iletiler izlerken %3,45 oranı ile iletişime yönelik iletiler en az karşılaşılan kategori olmuştur.

Tablo 5’te yer alan eğitsel iletiler sırasıyla aşağıdaki bölümlerde gösterilmiştir.

4.2.1. “Koleksiyon” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

İnsanları sevmek (Eİ-1)

Bu hikâyede “insanları sevmek” iletisi, hikâyenin kahramanı Erhan’ın arkadaşlık ilişkileri üzerinden dolaylı olarak ele alınmıştır. Her teneffüs hamburger yiyen Obur Ali’nin bir teneffüs hamburger almaması üzerine Erhan, onun hasta olduğunu düşünmüştür:

(Eİ-1.2) “Teneffüste ilk kez hamburger almadığını görünce dayanamadım sordum: Ne o yoksa hasta mısın?” (SAK, 2013:7)

Arkadaş ilişkilerine verilen önem ve küçük şeyler yüzünden insanların üzülmemesi gerektiği de dolaylı olarak “insanları sevmek” iletisine işaret etmektedir:

(Eİ-1.2) ““Ben yapacaktım, sen para koleksiyonu yapamazsın!” deyip eski püskü paralar yüzünden en yakın arkadaşından olamazdım ya...” (SAK, 2013:9)

Kıskanç olmamak (Eİ-5)

Bu hikâyede “kıskanç olmamak” iletisi yine Erhan’ın arkadaşları ile olan ilişkisi üzerinden dolaylı olarak ifade edilmiştir. Tüm sınıfın farklı eşyalar ile koleksiyon yapması nedeniyle Erhan da kendisini farklı bir koleksiyon eşyası bulmak durumunda hissetmiştir. Aksi takdirde arkadaşları tarafından kıskançlık ile suçlanacağını düşünmesi aşağıdaki örnek ile gösterilmiştir:

(Eİ-5.2) *“Pul olmazdı, çünkü Ali bunu öğrenir öğrenmez “Kıskanç!” derdi bana.”* (SAK, 2013:8)

4.2.2. “ Yalancı Kupa Töreni” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

İnsanları sevmek (Eİ-1)

Bu hikâyede insanlara yönelik sevgi, sevgi ifade edici sıfatların ve ünlemlerin akrabalara yönelik olarak kullanılmasıyla dolaylı olarak ifade edilmiştir. Hikâyenin kahramanı Erhan, aşağıdaki ifadelerle dayısına duyduğu sevgiyi anlatmıştır:

(Eİ-1.2) *“Babamın haylaz dediğine bakmayın, dayım dünya tatlısı biridir.”* (SAK, 2013:15)

(Eİ-1.2) *“Canım dayımın gözleri hiç değişmemiş.”* (SAK, 2013:18)

Düşünceli olmak (Eİ-7)

Bu hikâyede “düşünceli olmak” iletisi, hikâye kahramanının annesi ve dayısı arasındaki ilişki üzerinden işlenmiştir. Düşünceli olmak, başkasının zor durumda kalmasını istememek, ona yardım etmek olarak ele alınmıştır. Kardeşinin tek başına yaşayarak zor durumda kalacağını düşünen Erhan’ın annesi, “düşünceli olmak” iletisini aşağıdaki gibi dolaylı olarak dile getirmiştir:

(Eİ-7.2) *“Öyle ev açmak kolay mı Gökhan? Hele bir de bu bekâr halinle! Gel inat etme, bak enişten de razı; bizimle kal!”* (SAK, 2013:15)

Aynı zamanda hikâye kahramanının annesi, kardeşinin evini temizleyerek, onun çamaşırlarını yıkayarak kardeşini düşünmekte ve onun hayatını kolaylaştırmaya çalışmaktadır:

(Eİ-7.2) *“Titiz annem söylene söylene etrafı silip süpürür; kirlileri poşetler, bizim evde yıkamaya götürür.”* (SAK, 2013:17)

Olumlu düşünmek (Eİ-24)

“Olumlu düşünmek” iletisi, sorun yaratan durumdan rahatsızlık duymak ve mutsuz olmak yerine durumun olumlu ya da komik yönlerine odaklanmak olarak dolaylı bir şekilde ele alınmıştır. Erhan’ın bitpazarından buzdolabı alan dayısı, buzdolabının bir hafta içinde bozulması karşısında aşağıdaki sözlerle olumlu bir tutum sergilemiştir:

(Eİ-24.2) *“Benim muzip dayım buna da güldü: Daha ne olsun, ayakkabı fiyatına içi buz dolu buzdolabı aldım.” (SAK, 2013:16)*

Sözünü tutmak (Eİ-25)

Erhan’ın dedesi oğluna derslerinde başarılı olması durumunda onu spor kulübüne yazdıracağını sözünü vermiş ve sonucunda da sözünü tutmuştur. “Sözünü tutmak” iletisi bu olay üzerinden aşağıdaki ifadelerle dolaylı yönde dile getirilmiştir:

(Eİ-25.2) *“Derslerim iyi gelince, babam söz verdiği gibi o sene beni belediyenin spor kulübüne yazdırdı.” (SAK, 2013:20)*

4.2.3. “Sahibini Arayan Keman” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Değer bilmek (Eİ-26)

“Değer bilmek”, bu hikâyede eşyaya değer vermek olarak ele alınmıştır. Verilmek istenen mesaj, eşyaların hemen gözden çıkarılmaması gerektiği, hâlâ iş görür durumda olanların atılmaması ve farklı kişilerin de bunları kullanmasının sağlanması gerektiğidir. Bu ileti dolaylı olarak aşağıdaki ifadelerle gösterilmiştir:

(Eİ-26.2) *Çünkü eskiden, insanlar eşyanın kıymetini bilir, kendi kullandıkları yetmezmiş gibi çoluk çocuklarına da bırakırlardı.” (SAK, 2013:23)*

(Eİ-26.2) *Hoş, başkası olsa çok mobilya satıyorum diye bu duruma sevinirdi ama Ali Usta başkaydı. O farklı düşünür, ‘Şimdiki gençler değer bilmiyor’ derdi.”(SAK, 2013:23)*

“Değer bilmek” iletisi, ayrıca her şeyden çabucak sıkılmamak olarak da ele alınmıştır:

(Eİ-26.2) *“Satıcı kemanın akordunu düzeltirken ‘Ah şu maymun iştahlı çocuklar! Her şeyden ne çabuk bıkmıyorlar, ’ diye söylendi...” (SAK, 2013:25)*

Bu ileti, aynı zamanda hikâyede konu edilen keman da konuşturularak aktarılmıştır:

(Eİ-26.2) *“Keşke bu kez değerimi bilecek birileri satın alsa... beni diye geçirdi içinden...”* (SAK, 2013:25)

Sabırlı olmak (Eİ-27)

Bu hikâyede “sabırlı olmak” iletisi, istenilen bir durum için aceleci davranmamak ve her işin öncesinde gerekli koşulların gerçekleştirilmesi gerekliliği üzerinden ele alınmıştır. Bu ileti dolaylı bir şekilde aşağıdaki ifadelerle gösterilmiştir:

(Eİ-27.2) *“Ne zaman şarkı çalacağız? diye sordu. Öğretmen bunun için önce notaları öğrenmesi gerektiğini ve sabretmesini söyledi.”* (SAK, 2013:24)

4.2.4. “Koltuk” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Değer bilmek (Eİ-26)

“Değer bilmek” iletisi bu hikâyede döşemesi biraz yırtıldığı ve bir püskülü koptuğu için evden atılan bir koltuk üzerinden işlenmiştir. Koltuk aşağıdaki ifadeler ile değer bilmenin gerekliliğine işaret etmektedir:

(Eİ-26.2) *““Şu insanlar da ne kadar maymun iştahlı! Daha düne kadar beni başköşeye koymuşlardı.” Sırf döşemesi biraz yırtıldı, bir püskülü koptu diye mi atmışlardı onu?”* (SAK, 2013:38)

Aynı zamanda bu ileti, eşyalarını gereksiz yere değiştiren insanlara bir eleştiri yapılarak da ifade edilmiştir:

(Eİ-26.2) *“Koltuk yanı başındaki kararmış çaydanlığa bakıp “Ama ben eski değilim ki!” dedi. Çaydanlık “insanlar için modası geçmiş her şey eskidir” dedi.”* (SAK, 2013:38, 39)

(Eİ-26.2) *“Karı koca sarı desenli bu koltuğu, eski koltukları olduğunu bilmeden neredeyse on misli para ödeyerek aldılar. Tabii sandığı da... Koltuk şimdi evde modası geçeceği günü bekliyor.”* (SAK, 2013:41)

4.2.5. “Domates Olmak İstemiyorum” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Çalışkan olmak (Eİ-17)

Bu hikâyede “çalışkan olmak” iletisi, istenilen bir şey için çaba gösterilmesi ve çok çalışılması gerektiği üzerinden anlatılmıştır. Aşağıdaki ifadelerle de dolaylı olarak aktarılmıştır:

(Eİ-17.2) “*Ama öyle demekle, düşünmekle olmuyor bu işler. Çalışmak, çaba sarf etmek gerekiyor.*” (SAK, 2013:45)

Yardımsever olmak (Eİ-6)

“Yardımsever olmak” iletisi, bu hikâyede yaşlılara yardım etmek olarak konu edilmiştir. Hikâyenin kahramanı Erhan, komşusu yaşlı bir amcaya eşyalarını taşıması için yardım etmektedir:

(Eİ-6.2) “*Aydın amcanın market poşetlerini taşımaya yardım ettim.*” (SAK, 2013:51)

Bu ileti, amcanın Erhan’a verdiği cevap ile de pekiştirilmiş ve dolaylı olarak aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

“(Eİ-6.2) “*Senin gibi yardımsever bir delikanlıya ayıracak zamanım her zaman vardır, dedi gülerek...*” (SAK, 2013:51)

Paylaşımçı olmak (Eİ-10)

Hikâyede bu ileti, eve gelen misafire ikramda bulunmak olarak dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-10.2) “*... beni eve davet edip meyve suyuyla bisküvi ikram etti.*” (SAK, 2013:51)

4.2.6. “Dedemin Kahraman Arıları” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Doğal yaşamı sevmek (Eİ-2)

“Doğal yaşamı sevmek” iletisi, yaşadıkları şehirden köye yolculuk yapan Erhan ve ailesinin yolculuk esnasında yaşadıkları üzerinden aktarılmıştır. Yol boyunca telefonu ile oynayan kızının doğal güzellikleri izlemesini isteyen anne karakteri, aşağıdaki cümle ile kızının doğal güzelliklerin farkına varmasını amaçlamıştır:

(Eİ-2.2) “*Kaldır da kafanı yola bak biraz, bak ne güzel tarlalardan geçiyoruz.*” (SAK, 2013:60)

Erhan'ın küçük kardeşi de ablasına yoldaki çiçek tarlasını aşağıdaki ifadelerle göstermiştir:

(Eİ-2.2) “Burnunu otobüsün camına dayayıp ‘Ne güzel çiçek tarlası abla bak!’ dedi dışarıyı izleyerek.” (SAK, 2013:60)

“Doğal yaşamı sevmek” iletisi, yukarıdaki alıntılarda bahsedilen doğal güzellikler hakkında farkındalık kazandırılması yoluyla dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir.

Hayvanları sevmek (Eİ-3)

“Hayvanları sevmek” iletisi, Erhan ve dedesinin arıların yanına yaptıkları bir ziyaret üzerinden anlatılmıştır. Arıların kendisine zarar vereceğini düşünerek onlardan korkan Erhan ve dedesi arasında aşağıdaki diyalog gerçekleşmiştir:

(Eİ-3.2) “ ‘Ben senin yerinde olsam bir daha arılara yaklaşmaz, çok korkardım onlardan. Hatta onları hiç sevmezdim.’ ‘Sevilmez mi bunlar hiç! ... Buncacıklar olmasaydı bu koca orman yok olacaktı. Kahraman arılarım benim...’ ” (SAK, 2013:64)

Dedenin yanıtı, “hayvanları sevmek” iletisinin dolaylı bir ifadesidir. Arıların ormanın yok olmasını engellemesi durumundan hareketle, hayvanların doğaya faydası vurgulanmış ve böylece “hayvanları sevmek” iletisi aktarılmıştır.

Çalışkan olmak (Eİ-17)

Hikâyede “çalışkan olmak” iletisi, çalışkanlığın zıttı olan tembellik durumunun ifadesi ile aktarılmıştır. Çalışmayı sevmeyen Recep karakterinin tembelliğinden hareketle, kendisine işsiz güçsüz, başıboş, aylak anlamına gelen ‘avare’ lakabı takılmıştır. Böylece “çalışkan olmak” iletisi dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-17.2) “Öyle pek iş gün sevmez, tembel biriydi. Bu yüzden askerde ona ‘Avare Recep’ derdik.” (SAK, 2013:65)

Bu ileti, aynı zamanda amaçlanan sonuç için söz konusu işe dört elle sarılmak ve çabalamak anlamında da ifade edilmiştir. Arıcılık faaliyetinden iyi sonuçlar almak isteyen köy halkının çalışkanlığı aşağıdaki sözlerle gösterilmiştir:

(Eİ-17.2) “Neyse hepimiz azimle sarıldık işe.” (SAK, 2013:67)

Doğayı/çevreyi korumak (Eİ-20)

Hikâyede “doğayı/çevreyi korumak” iletisi, köydeki ormana turistik tesis yapılmasına karşı çıkan köylülerin tepkileri üzerinden aktarılmıştır. Köylülerin tesise karşı çıkmasının nedeni, ağaçların kesilecek olması ve böylece doğaya zarar verilecek olmasıdır. Tesisin yapılması ile maddi kazanç sağlayacak olmalarına rağmen köylüler, doğaya verdikleri önem nedeniyle tesisin yapılmasını istememektedirler:

(Eİ-20.2) “Deniz manzarası, havası çok güzelmiş buranın; çok turist çekermiş, turistler de para getirirmiş. Ama hiç bizim ormanımız yok olsun istemiyorduk.”(SAK, 2013:68)

Bu durum karşısında muhtar, tesisi yapmayı planlayan yabancı adamlara ormanın güzelliğini anlatarak onları ikna etmeye çalışmıştır:

(Eİ-20.2) “Yapmayın etmeyin! Valla bu güzelim ağaçlara dokunan taş olur, dedi muhtar”.”(SAK, 2013:68)

Bir başka karakter olan Bekir’in aşağıda yer alan tepkisi de “doğayı/çevreyi korumak” iletisinin dolaylı bir ifadesidir:

(Eİ-20.2) “Tabi ya, sahipsiz sanmayın bu ormanı! dedi Bekir.”(SAK, 2013:68)

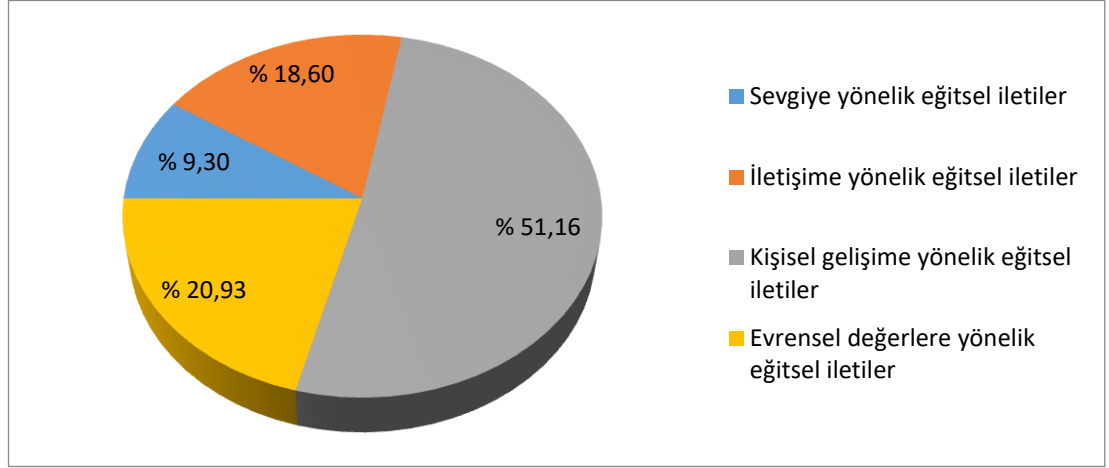
4.3. “Yengeç Yazar” Adlı Eserde Yer Alan Eğitsel İletiler

Bu hikâye kitabında “insanları sevmek, doğru iletişim kurmak, yardımsever olmak, paylaşımcı olmak, kararlı olmak, doğayı/çevreyi korumak, sabırlı olmak, sağlıklı beslenmek, okumaya önem vermek, yazmaya önem vermek, karar vermek, temiz olmak, duyarlı olmak, öfkeli olmamak, alay etmemek” eğitsel iletileri tespit edilmiştir. “Yengeç Yazar” adlı hikâye kitabında belirlenen tüm eğitsel iletiler Tablo 6’da gösterilmiştir:

Tablo 6: “Yengeç Yazar” Kitabında Yer Alan Eğitsel İletilerin Kullanım Sıklığı

EİK	Eğitsel İleti Adı	Doğrudan Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Dolaylı Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Toplam Eğitsel İleti Sıklığı	%
(Eİ-18)	Hakkı gözetmek	0	6	6	13,95
(Eİ-4)	Doğru iletişim kurmak	0	6	6	13,95
(Eİ-32)	Yazmaya önem vermek	0	4	4	9,30
(Eİ-37)	Öfkeli olmamak	0	4	4	9,30
(Eİ-1)	İnsanları sevmek	0	4	4	9,30
(Eİ-10)	Paylaşımçı olmak	0	3	3	6,98
(Eİ-36)	Duyarlı olmak	0	3	3	6,98
(Eİ-6)	Yardımsever olmak	0	2	2	4,65
(Eİ-27)	Sabırlı olmak	1	1	2	4,65
(Eİ-31)	Okumaya önem vermek	0	2	2	4,65
(Eİ-20)	Doğayı/çevreyi korumak	0	1	1	2,33
(Eİ-34)	Yalan söylememek	0	1	1	2,33
(Eİ-38)	Alay etmemek	0	1	1	2,33
(Eİ-11)	Kararlı olmak	0	1	1	2,33
(Eİ-30)	Sağlıklı Beslenmek	0	1	1	2,33
(Eİ-33)	Karar vermek	0	1	1	2,33
(Eİ-35)	Temiz olmak	0	1	1	2,33
	Toplam	1	42	43	100

Tablo 6’da görüldüğü üzere bu hikâye kitabında en sık kullanılan eğitsel iletiler %13,95 oranıyla hakkı gözetmek ve doğru iletişim kurmaktır. Yazarın kişisel gelişime yönelik eğitsel iletileri yazmaya önem vermek, öfkeli olmamak, paylaşımcı olmak, duyarlı olmak, sabırlı olmak, okumaya önem vermek, kararlı olmak, sağlıklı beslenmek, karar vermek ve temiz olmak iletileri bir arada düşünüldüğünde kişisel gelişime yönelik toplam ileti sıklığı 22 yüzdesi 51,16’dır.

Şekil 3: “Yengeç Yazar” hikâye kitabında yer alan eğitsel iletilerin kullanılma oranları

“Yengeç Yazar” hikâye kitabında yer alan iletilerin yüzdesi dört ana kategori altında yukarıda yer alan grafikte gösterilmiştir. Buna göre kitapta en çok %51,16 ile kişisel gelişime yönelik iletiler yer almaktadır. Bu kategoriye %20,93 oranı ile evrensel değerlere yönelik iletiler ve %18,60 oranı ile iletişime yönelik iletiler izlerken %9,30 oranı ile en az karşılaşılan kategori sevgiye yönelik iletiler olmuştur.

Tablo 6’da yer alan eğitsel iletiler sırasıyla aşağıdaki bölümlerde gösterilmiştir.

4.3.1. “Geveze Hindi” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Doğru iletişim kurmak (Eİ-4)

Bu hikâyenin temel iletisi “doğru iletişim kurmak”tır. Hikâye kahramanı hindi, geveze sıfatıyla tanımlanmış ve hikâyenin tamamında hindinin gevezeliği konu edilmiştir. Gereksiz ve çok konuşan hindinin konuşmaları, tüm çiftlik hayvanlarını rahatsız etmektedir. Bu durum, hem anlatıcı tarafından aktarılmış, hem de hikâye kahramanlarının konuşmaları ile gösterilmiştir.

Aşağıda hindinin gevezeliğinin hikâye anlatıcısının ağzından aktarıldığı örnekler gösterilmektedir:

(Eİ-4.2) “Geveze hindi tüm gün hiç durmadan konuşurmuş. O sabah da erkenden tavukların yanına gitmiş, başlamış gulugulu gevezeliğe...” (YY, 2015:13)

(Eİ-4.2) “Geveze hindi, böyle abuk subuk konuşmuş da konuşmuş, tavukları kaçırmış.” (YY, 2015:13)

(Eİ-4.2) “Hindi konuştuğuça ördekler şaşmış. Şaşmış da hepsi birden hop diye ırmağa atlayıp kaçmış.” (YY, 2015:16)

Bu ileti, anlatıcının yanı sıra çiftlikteki diğer hayvanlar aracılığıyla da ifade edilmiştir. Tavukları rahatsız eden hindiye, horoz aşağıdaki sözler ile tepki göstermiştir:

(Eİ-4.2) “ ‘Hindi hindi, geveze hindi! Senin yüzünden bak tüm tavukların başı şişti.’ demiş.” (YY, 2015:14)

Hindinin gevezeliklerinden bıkan inekler ve kazlar da rahatsızlıklarını aşağıdaki cümleler ile dile getirmişlerdir:

(Eİ-4.2) “Sonunda inekler de hindinin gevezeliklerine dayanamamışlar. ‘Artık sussana geveze hindi!’ diye bağırılmışlar.” (YY, 2015:16)

(Eİ-4.2) “Kazlar da bu gevezeliğe daha fazla dayanamamışlar. Geveze hindiye kızgın kızgın tıslamışlar. ‘Sus çabuk tıs tıs... Yoksa seni gagalarız tıs tıs!...’ demişler.” (YY, 2015:17)

Geveze olmak, insanlarla doğru iletişim kurmayı engelleyen eylemlerden biri olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla hindinin gevezeliğinin anlatıldığı bu hikâyenin, temel iletisi insanlarla doğru iletişim kurulması gerektiğidir.

Sağlıklı beslenmek (Eİ-30)

“Sağlıklı beslenmek” iletisi bu hikâyede süt içmek eylemi ile özdeşleştirilmiştir. Geveze Hindi tarafından sütün tatlı bir içecek olduğu ve herkes tarafından içilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Böylece, süt içmenin sağlıklı olduğu ve dengeli beslenmeye katkı sağlayacağı yönündeki ön kabul ile “sağlıklı beslenmek” iletisi, aşağıdaki ifadelerde dolaylı bir şekilde gösterilmiştir:

(Eİ-30.2) “Çiftçi bugün sütünüzü sağdı mı? Sütünüz de pek tatlı. Herkes tadına bakmalı.” (YY, 2015:16)

4.3.2. “Aslanla Karga” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

İnsanları sevmek (Eİ-1)

Alegorik bir anlatımın kullanıldığı bu hikâyede “insanları sevmek” iletisi, kişilerle iyi geçinmek ve dostça bir yaşam sürmek anlamında dolaylı olarak ifade edilmiştir. Hikâyenin kahramanlarından biri olan aslan, aşağıdaki cümlelerle dostça yaşamının önemini ifade etmiştir:

(Eİ-1.2) “Hem krala ne gerek var? Herkes dostça yaşar, demiş kükreye kükreye.” (YY, 2015:19)

Kararlı olmak (Eİ-11)

Bu hikâyede “kararlı olmak” iletisi, arzu edilen bir şeyden vazgeçmemek ve onun peşinden gitmek anlamı ile ifade edilmiştir. “Aklına koymak ve vazgeçmemek” ifadeleri ile dolaylı bir şekilde aktarılan bu ileti, aslanı ormanlar kralı yapmak isteyen karganın aşağıdaki cümlesi ile dile getirilmiştir:

(Eİ-11.2) “Karga aklına koymuş bir kere, hiç öyle vazgeçer mi bir iki kükremeye?” (YY, 2015:19)

Doğayı/çevreyi korumak (Eİ-20)

Hikâyede “doğayı /çevreyi korumak” iletisi, aksi bir durumda neler olacağı ifade edilerek verilmiştir. Kendini kral ilan eden aslanın, tüm ağaçların aynı boyda budanmasını istemesi üzerine, baykuş bu duruma aşağıdaki sözler ile tepki göstermiştir:

(Eİ-20.2) “Durun, ne yapıyorsunuz? Ağaçları rastgele budarsak çok geçmeden hepsi kurur. Aslan istedi diye bunca ağaç bu mevsimde budanır mı? demiş.” (YY, 2015:24)

Sözde soru cümlelerinin kullanımı ile ağaçların mevsiminde budanması gerektiği iletisi okuyucuya aktarılmış ve böyle yapılmadığı takdirde ağaçların zarar göreceği ifade edilerek “doğayı/çevreyi korumak” iletisi dolaylı bir şekilde gösterilmiştir.

4.3.3. “ Bilge Olmak İsteyen Kaz” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Okumaya önem vermek (Eİ-31)

“Okumaya önem vermek” iletisi, bu hikâyede hikâye kahramanlarından biri olan bilge maymunun davranışları üzerinden dolaylı olarak ele alınmıştır. Tüm orman tarafından bilge olarak bilinen ve saygı gören maymunun okuma alışkanlığı aşağıdaki cümle ile gösterilmiştir:

(Eİ-31.2) “*Bilge maymun bir ağacın dalında oturup, tüm gün ya kitap okur ya da derin derin düşünürmüş.*” (YY, 2015:27)

Aynı zamanda bilge olmanın koşulunun kitap okumak olduğunu düşünen bir yaban kazı da aşağıdaki ifadelerle yine maymunun okuma alışkanlığını aktarmaktadır:

(Eİ-31.2) “*Mademki bilge maymun tüm gün ağacın tepesinde kitap okuyor. Demek ki bilge öyle olunuyor. Ben de sabahtan akşama kadar şu ağacın tepesinde kitap okurum. Böylece ben de bilge bir kaz olurum! demiş kendi kendine.*” (YY, 2015:27)

Hikâyenin tamamı değerlendirildiğinde kitap okumak ve bilge olmak arasında doğrudan bir bağlantı kurulduğunu söylemek mümkün değildir. Böyle bir ilişkinin varlığına inanan yaban kazının söz konusu iddiasının geçersiz olduğu farklı örneklerle gösterilmiştir. Dolayısıyla “okumaya önem vermek” iletisi, sadece ormanda okuma alışkanlığına sahip, bilgi sahibi bir bireyin varlığı anlatılarak ifade edilmiştir.

Sabırlı olmak (Eİ-27)

Bu hikâyede “sabırlı olmak” iletisi, arzu edilen bir durum için aceleci davranmamak ve o durumun gerçekleşmesi için sabırlı olunması ve gerekli koşulların sağlanması gerekliliği ifade edilerek aktarılmıştır. Hikâyede bu ileti hem doğrudan hem de dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

İlk örnekte, “sabırlı olmak” iletisi okuyucuya doğrudan aktarılmış, ikinci örnekte ise bilge olmanın bir koşulu olarak dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir.

(Eİ-27.1) “*Sabırlı olmalısın, demiş maymun.*” (YY, 2015:31)

(Eİ-27.2) “*Bilge olmak istiyorsan acele etmeyeceksin. Her gün yeni bir şeyler öğreneceksin.*” (YY, 2015:30)

4.3.4. “Yengeç Yazar” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Yazmaya önem vermek (Eİ-32)

“Yazmaya önem vermek” eğitsel iletisi bu hikâyenin en temel mesajlarından biridir. Yazar olmak isteyen yengeç karakteri üzerinden bu ileti dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir. Ancak yengeç karakterinin yazar olmak istemesinin nedeni aslında yazma eylemine duyduğu merak değil, yazarlık mesleğinin “havalı (çekici)/saygın” bir meslek olduğuna inanmasıdır:

(Eİ-32.2) *“Yanyan yengeç düşünmüş taşınmış. ‘Bana yazarlık çok yakışır. Bir elimde kâğıt, bir elimde kalemle pek havalı olurum. Artık kimse bana Yanyan yengeç demez; Yazar Yengeç der. Beni her gördükleri yerde benden imza ister!’ demiş.”* (YY, 2015:33)

Her ne kadar, yengecin yazar olmak için sabırsızlanmasının, istek ve heyecan duymasının nedeni bulunduğu toplulukta itibar kazanmak istemesi olsa da yengecin aşağıda yer alan ifadeleri ile “yazmaya önem vermek” iletisi hikâyede dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-32.2) *“Düşündükçe yazmak için sabırsızlanmış.”* (YY, 2015:33)

(Eİ-32.2) *“‘Karar verdim, ben bir yazar olacağım!’ demiş yengeç.”* (YY, 2015:34)

(Eİ-32.2) *“Onlara da ‘Ben artık yazar olacağım. Yazılarımda sizleri de anlatacağım!’ demiş.”* (YY, 2015:34)

Hikâyede yer alan bu alıntılardan hareketle, okuyucu yazmaya doğrudan bir şekilde özendirilmese de hikâyenin genel atmosferi dikkate alındığında, hikâyenin genelinde “yazmaya önem vermek” iletisinin vurgulandığı söylenebilir.

Karar vermek (Eİ-33)

“Karar vermek” iletisi bu hikâyede, mesleğine karar veren yengeç karakterinin aşağıdaki ifadesi ile dolaylı olarak gösterilmiştir:

(Eİ-33.2) *“‘Karar verdim, ben bir yazar olacağım!’ demiş yengeç.”* (YY, 2015:34)

Yardımsever olmak (Eİ-6)

“Yardımsever olmak” iletisi, bu hikâyede yengeç ve mürekkep balığı arasındaki ilişki yoluyla aktarılmıştır. Mürekkep balığı, hiçbir karşılık beklemeden, kendisinden

mürekkep isteyen yengece mürekkep vermeyi kabul etmekte ve hatta onu bu konuda yüreklendirmektedir. Böylece, mürekkep balığının aşağıda gösterilen cevabı ile bu ileti dolaylı olarak aktarılmıştır:

(Eİ-6.2) *“Al bakalım yengeç. Mademki yazar olacaksın, artık mürekkebe çok ihtiyaç duyacaksın. Ne zaman mürekkebe ihtiyacın olursa, gel benden iste... Sakın ha çekinme!”* (YY, 2015:35)

Yalan söylememek (Eİ-34)

Bu ileti, hikâyedeki yengeç tarafından yazılan metinlerden biri aracılığı ile ifade edilmiştir. Herkesi eleştiren yengeç, ıstakozun yalan söylediğini tespit etmiş ve yazısında bu duruma aşağıdaki cümlelerle yer vermiştir:

(Eİ-34.2) *“Üstelik Pinokyo’dan bile yalancı. Bence ona pek inanmamalı...”* (YY, 2015:36)

Böylece yalan söylemenin doğru bir davranış olmadığı gösterilmiş ve “yalan söylememek” iletisi dolaylı bir şekilde aktarılmıştır.

Temiz olmak (Eİ-35)

“Temiz olmak” iletisi, hikâyede karşıt bir durumun gösterilmesi ve buna karşı tavsiye verilmesi aracılığı ile aktarılmıştır. Yine yengecin yazılarından birinde, denizkızı ile ilgili aşağıdaki ifadeler yer verilmiş ve yengeç tarafından denizkızına verilen tavsiye ile “temiz olmak” iletisi dolaylı bir şekilde gösterilmiştir:

(Eİ-35.2) *“Denizkızı ise pek pasaklı, saçlarını daha sık taramalı...”* (YY, 2015:36)

Duyarlı olmak (Eİ-36)

Bu hikâyede “duyarlı olmak” iletisi, diğer kişileri kırmama, onları incitecek söz ve davranışlardan kaçınma durumu ile aktarılmıştır. Yengeç yazarın, diğer hayvanlar hakkında yazdığı kötü yazılar üzerine mürekkep balığının söylediği sözler ile bu ileti dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-36.2) *“Her yazında utanmadan laf atıp herkesi kıryorsun.”* (YY, 2015:41)

4.3.5. “Huysuz Yeşil Ejderha” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

İnsanları sevmek (Eİ-1)

Alegorik bir anlatımın kullanıldığı bu hikâyede, “insanları sevmek” iletisi hayvanlardan oluşan hikâye karakterleri üzerinden aktarılmıştır. Birlikte neşe içinde ve dostça yaşamının temel koşulunun kişileri sevmek olduğu görüşünden hareketle, bu ileti aşağıda gösterildiği gibi dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-1.2) *“Ormanın birinde tüm hayvanlar neşe içinde yaşarmış. Ne tavşan korkarmış aslandan, ne tilki kurnazlık yaparmış durmadan. Gece gündüz neşeli sesler yükselirmiş her yerden...”* (YY, 2015:53)

(Eİ-1.2) *“Çok geçmeden aslan, ‘Niye saklanıyoruz ki ondan? Bu ormanda yıllardır hepimiz dostça yaşadık. Haydi, gidip ejderhayla tanışalım. Onunla da dost olalım,’ demiş.”* (YY, 2015:54)

Bu ileti, aynı zamanda yeni tanışılan kişileri hoş karşılamak ve onlara dostça yaklaşmak olarak da ifade edilmiştir:

(Eİ-1.2) *“Tüm hayvanlar kol kola girip ejderhanın yanına gitmişler. ‘Merhaba, hoş geldin ormanımıza!’ demişler dostça....”* (YY, 2015:54)

Öfkeli olmamak (Eİ-37)

Bu hikâyede, “öfkeli olmamak” iletisi, öfke sonucunda ortaya çıkan davranışların zararlı etkileri olduğu ifade edilerek dolaylı bir şekilde aktarılmıştır. Ormanın yeni üyelerinden biri olan ejderha, her sinirlendiğinde çevresindeki nesne ve kişilere zarar vermektedir.

Ejderhanın sıklıkla öfkelenmesi durumu ve çevresinde olanlara verdiği zarar, aşağıda yer alan örnekler ile gösterilmiştir:

(Eİ-37.2) *“Ama huysuz yeşil ejderha yine de sık sık öfkeleniyormuş. Her öfkelenildiğinde de etrafa alevler saçıyormuş. Daha geçen gün onun yüzünden üç çınar ağacı yanmış. Bazen de öfkeyle kuyruğunu sağa sola sallayıp ağaçları deviriyormuş.”* (YY, 2015:56)

(Eİ-37.2) *“Daha geçen gün bana çok kızdı, demiş maymunlardan biri, etrafa alevler saçtı. Neredeyse kuyruğum yanıyordu!”* (YY, 2015:58)

Öfke davranışının yarattığı olumsuz durum ise aşağıdaki ifadeler ile gösterilmiştir.

(Eİ-37.2) “Artık ormanda ne neşe ne huzur kalmış. Herkesin kesin rahatı kaçmış.” (YY, 2015:56)

(Eİ-37.2) “Anlaşılan bu ejderhalar hep aynı. Hepsi de etrafa öfke ve alev saçıyor, kimseye rahat vermiyor.” (YY, 2015:56)

Alay etmemek (Eİ-38)

“Alay etmemek” iletisi, bu hikâyede filin kendisiyle alay eden ejderhadan duyduğu rahatsızlığı ifade etmesi ile gösterilmiştir. Aşağıdaki örnek aracılığıyla ileti dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-38.2) “Durmadan iş buyurduğu yetmezmiş gibi, benimle sürekli alay ediyor, demiş fil.” (YY, 2015:56)

4.3.6. “Yavaş Kaplumbağa” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Paylaşımçı olmak (Eİ-10)

Bu ileti, hikâye kahramanlarının birbirlerini ziyafete davet etme durumları üzerinden dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir. Aşağıdaki örneklerde de diğer hayvanların bu durumdan ne kadar mutlu oldukları anlatılmıştır:

(Eİ-10.2) “Bir gün uzun kulaklı tavşan, tüm hayvanları evine yemeğe davet etmiş. Herkes çok sevinmiş.” (YY, 2015:61)

(Eİ-10.2) “Günlerce yemekler pişirmiş. En güzel peynirlerden getirtmiş. Yemek masasını da bir güzel süslemiş.” (YY, 2015:62)

Aynı zamanda “paylaşımçı olmak” iletisi, birine hediye verme durumu üzerinden de aktarılmıştır. Aşağıdaki örnekte kaplumbağayı mutlu etmek için ona verilen hediye gösterilmektedir:

(Eİ-10.2) “Kaplana, “Kaplumbağaya bir de hediye verelim. Onu iyice sevindirelim” demiş.” (YY, 2015:63)

Duyarlı olmak (Eİ-36)

Bu hikâyede “duyarlı olmak” iletisi, ziyafetlere yavaşlığından ötürü bir türlü katılamayan kaplumbağanın yaşadığı durum üzerinden aktarılmıştır. Diğer hayvanların kaplumbağanın durumuna üzülmeleri ve onun için neler yapabileceklerini düşünmeleri ile bu ileti dolaylı bir şekilde gösterilmiştir:

(Eİ-36.2) “Ama kaplumbağacık bu ziyafete de yetişememiş. Artık durumdan iyice bezmiş. Onun bu halini gören herkes çok üzülmüş. “Ne yapsak ne etsek de, şu kaplumbağanın da katılacağı bir davet versek...” diye düşünmüşler.” (YY, 2015:62)

Kaplumbağanın sorununu ortadan kaldıracak bir çözüm bulunması da duyarlı olmak iletisinin bir sonucu olarak ifade edilmiştir:

(Eİ-36.2) “Ördek Vakvak heyecanla, o zaman daveti onun evinde verelim, demiş.” (YY, 2015:63)

4.3.7. “ Hırsız Karga Taşınıyor” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Hakkı gözetmek (Eİ-18)

Bu hikâyenin temel iletilerinden biri olan “hakkı gözetmek”, hikâye kahramanı karganın diğer hayvanlar ile yaşadığı sorunlar üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıştır. Malları çalınan hayvanların aşağıda gösterilen tepkileri ile bu ileti pekiştirilmiştir:

(Eİ-18.2) “Bu işe çok kızmış ayı. ‘Demek ballarımı sen çaldın! Artık benim komşum olamazsın!’ diyerek kovalamış kargayı. (YY, 2015:74)

(Eİ-18.2) “Maymun, ‘İstemem de istemem. Ben böyle komşu istemem!’ diye kargayı kovalamış..” (YY, 2015:75)

(Eİ-18.2) “Tavşan da tabii, ayıyla maymun gibi kızmış ve kargayı kovalamış..” (YY, 2015:75)

(Eİ-18.2) “Kurnaz tilki de çok sinirlenmiş: “Ah ah! Bu hırsız karga, beni bile soydu!” demiş.” (YY, 2015:75)

(Eİ-18.2) ““Ah hırsız karga, yuvamızdan otları samanları mı aşurdın? Aşırırken hiç mi utanmadın?” demişler, böyle söylene söylene tüm gün cik cik ötmüşler.” (YY, 2015:75)

(Eİ-18.2) “Artık ormanda kimsecikler kargayla komşu olmak istemiyormuş.” (YY, 2015:76)

Yardımsever olmak (Eİ-6)

“Yardımsever olmak” iletisi, bu hikâyede kötü durumda olan bir kişiye yardım etmek anlamıyla ifade edilmiş ve aşağıdaki örnekte dolaylı bir şekilde gösterilmiştir:

(Eİ-6.2) “Hep birlikte hırsız aramaya çıkmışlar.” (YY, 2015:74)

4.4. “Gülen Sakız Ağacı” Adlı Eserde Yer Alan Eğitsel İletiler

Bu hikâye kitabında “insanları sevmek, doğal yaşamı sevmek, hayvanları sevmek, doğru iletişim kurmak, kıskanç olmamak, yardımsever olmak, düşünceli olmak, eğitime önem vermek, paylaşımcı olmak, kararlı olmak, cömert olmak, büyüklere saygı göstermek, çalışkan olmak, doğayı/çevreyi korumak, olumlu düşünmek, değer bilmek, tutumlu olmak, sağlıklı beslenmek, yazmaya önem vermek, araştırmaya önem vermek” eğitsel iletileri tespit edilmiştir. “Gülen Sakız Ağacı” adlı hikâye kitabında belirlenen tüm eğitsel iletiler Tablo 7’de gösterilmiştir:

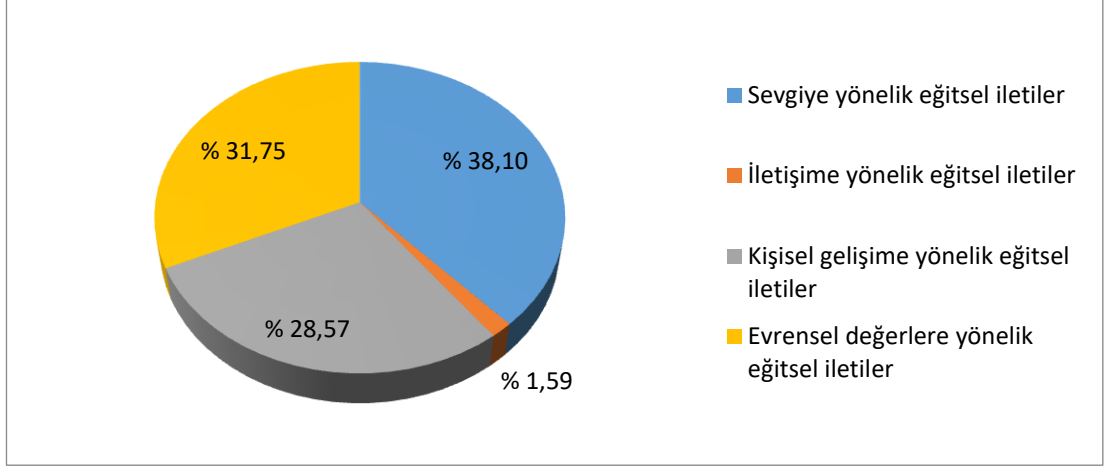
Tablo 7: “Gülen Sakız Ağacı” Kitabında Yer Alan Eğitsel İletilerin Kullanım Sıklığı

EİK	Eğitsel İleti Adı	Doğrudan Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Dolaylı Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Toplam Eğitsel İleti Sıklığı	%
(Eİ-1)	İnsanları sevmek	0	13	13	20,63
(Eİ-6)	Yardımsever olmak	0	8	8	12,70
(Eİ-3)	Hayvanları sevmek	0	8	8	12,70
(Eİ-20)	Doğayı/çevreyi korumak	0	7	7	11,11
(Eİ-17)	Çalışkan olmak	1	5	6	9,52
(Eİ-7)	Düşünceli olmak	0	4	4	6,35
(Eİ-11)	Kararlı olmak	0	2	2	3,17
(Eİ-24)	Olumlu düşünmek	0	2	2	3,17
(Eİ-2)	Doğal yaşamı sevmek	0	2	2	3,17
(Eİ-26)	Değer bilmek	0	1	1	1,59

Tablo 7 - devam

EİK	Eğitsel İleti Adı	Doğrudan Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Dolaylı Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Toplam Eğitsel İleti Sıklığı	%
(Eİ-4)	Doğru iletişim kurmak	0	1	1	1,59
(Eİ-5)	Kıskanç olmamak	1	0	1	1,59
(Eİ-9)	Eğitime önem vermek	0	1	1	1,59
(Eİ-10)	Paylaşımçı olmak	0	1	1	1,59
(Eİ-12)	Cömert olmak	0	1	1	1,59
(Eİ-28)	Tutumlu olmak	0	1	1	1,59
(Eİ-30)	Sağlıklı beslenmek	0	1	1	1,59
(Eİ-32)	Yazmaya önem vermek	0	1	1	1,59
(Eİ-40)	Araştırmaya önem vermek	0	1	1	1,59
(Eİ-14)	Büyüklerle saygı göstermek	0	1	1	1,59
	Toplam	2	61	63	100

Tablo 7’de görüldüğü üzere bu hikâye kitabından en sık kullanılan eğitsel ileti %20,63 oranıyla “insanları sevmek”tir. Yazarın sevgiye yönelik eğitsel iletileri “insanları sevmek, hayvanları sevmek, doğal yaşamı sevmek ve büyüklerle saygı göstermek” iletileri bir arada düşünüldüğünde sevgiye yönelik toplam ileti sıklığı 24 yüzdesi 38,10’dur.

Şekil 4: “Gülen Sakız Ağacı” hikâye kitabında yer alan eğitsel iletilerin kullanılma oranları

“Gülen Sakız Ağacı” hikâye kitabında yer alan iletilerin yüzdesi dört ana kategori altında yukarıda yer alan grafikte gösterilmiştir. Buna göre kitapta en çok %38,10 ile sevgiye yönelik iletiler yer almaktadır. Bu kategoriyi %31,75 oranı ile evrensel değerlere yönelik iletiler ve %28,57 oranı ile kişisel gelişime yönelik iletiler izlerken %1,59 oranı ile en az karşılaşılan kategori iletişime yönelik iletiler olmuştur.

Tablo 7’de yer alan eğitsel iletiler sırasıyla aşağıdaki bölümlerde gösterilmiştir.

4.4.1. “Sihirli Sözcükler” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

İnsanları sevmek (Eİ-1)

“İnsanları sevmek” iletisi bu hikâyede insanları önemsemek davranışı üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıştır. Hikâye kahramanı Arda okul servisinde kâbus görmekteyken, servis şoförü Adnan amca onun kâbus gördüğünü fark eder ve daha fazla korkmaması için Arda’yı uyandırır:

(Eİ-1.2) “Servis şoförü Adnan amcanın sesiyle uyandım bu kâbustan: ‘Ne oldu oğlum? Akşam korku filmi mi izledin sen?’ (GSA, 2016:10)

Aynı zamanda cümlede geçen “oğlum” hitap sözcüğü de servis şoförünün Arda’ya duyduğu sevginin bir göstergesidir.

4.4.2. “Gülen Sakız Ağacı” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

İnsanları sevmek (Eİ-1)

“İnsanları sevmek” eğitsel iletisi, bu hikâyede, hikâye kahramanlarından biri olan Şevket amca ve çocuklar arasındaki sevgi aracılığıyla aktarılmıştır. Mahalledeki

birçok yetişkinin Şevket amca hakkında olumlu düşüncelere sahip olmamasına rağmen çocuklar Şevket amcaya çok sevmektedir:

(Eİ-1.2) “Her ne kadar babam, hakkında söylenip ‘Akılsız, ne olacak!’ dese de mahallenin bütün çocukları gibi ben de çok severim Şevket amcaya.” (GSA, 2016:12)

Sakız ağaçlarıyla dolu bir bahçeye sahip olan Şevket amca da çocukları çok sevmekte ve onlar tarafından ziyaret edilmekten çok mutlu olmaktadır:

(Eİ-1.2) “Yazın sıcağın bunaldığımızda onun bahçesine gider, sakız ağaçlarının altında oyarız. Değil kızmak, bize limonata bile verir serinleyelim diye. “Siz gelince sakız ağaçlarının yüzü gülüyor, bakın ne çok sakız veriyorlar.” der.” (GSA, 2016:12)

Aynı zamanda, misafire kapıyı gülerek açmak da “insanları sevmek” iletisinin dolaylı bir ifadesidir:

(Eİ-1.2) “Elimde defterimle, çocukları çok seven Şevket amcanın kapısındaaydım yine. Kapıyı bana gülerek açtı:...” (GSA, 2016:12)

“İnsanları sevmek” iletisi, ayrıca hikâye kahramanı Arda ve oyuncakçı Kemal amca karakteri arasında gerçekleşen bir diyalog aracılığıyla da dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-1.2) “ ‘Kemal amca bana çocukluğunda yaşadığın bir anıyı anlatır mısın?’ diye soruverdim. Böyle damdan düşer gibi sormama aldırmadan neşeyle beni içeri davet etti ve başladı anlatmaya...” (GSA, 2016:17)

Doğayı/çevreyi korumak (Eİ-20)

Bu hikâyenin temel iletilerinden biri “doğayı/çevreyi korumak”tır. Bu ileti, Şevket amca karakteri ve mahalledeki çocuklar arasındaki anı paylaşımı üzerinden temellendirilmiştir. Çocuklarda doğayı/çevreyi koruma duygusu, Şevket amcanın aşağıda yer alan sözleri sayesinde uyanmaya başlamıştır:

(Eİ-20.2) “Hatırlarım da, pencereden bakınca karşı apartmanları değil, yemyeşil ağaçları görürdük. Ama ben mi hızlı büyüyordum yoksa her şey çok çabucak mı değişiyordu bilmem, gündün güne azalıyordu ağaçlar. Yerlerine koca koca çirkin binalar dikiliyordu.”(GSA, 2016:12)

Şevket amcanın çocukluk anısında, çocuklar oyun alanlarının yok olmasıyla birlikte, inşaat yapmak amacıyla doğaya zarar verilmemesi gerektiğinin farkına varmışlardır:

(Eİ-20.2) *“Mahalledeki arkadaşlarımla oyun oynadığımız ağaçlık alan bile bir gecede koca bir inşaat alanı olup çıkıvermişti. Ne ağaçların kesilişini görmüştük, ne de götürülüşlerini.”*(GSA, 2016:12)

Bu duruma tepkilerini de aşağıdaki sözlerle ifade etmişlerdir:

(Eİ-20.2) *““Anlaşılan yakında son sakız ağacımızı da kesip yerine bina yapacaklar!.”*

“Olur mu hiç öyle şey!” diye atıldım hemen.

“Bal gibi olur!” dedi Mehmet. “ O güzelim koruyu yok ederken bize mi sordular?”

“Kestirmeyiz!” dedim hırsla.

“Ne yapabiliriz ki?”

“Bilmem,” dedim ümitsizce, “ama böyle elimiz kolumuz bağlı durup da, son sakız ağacımızın da kesilmesini bekleyemeyiz.”” (GSA, 2016:14)

Hikâyede, yukarıdaki diyalog aracılığıyla, doğaya karşı yapılan olumsuz müdahaleler karşısında sessiz olunmaması gerektiği ve doğayı korumak adına gereken davranışlarda bulunması gerektiği ifade edilmiştir. Böylece “doğayı/çevreyi korumak” eğitsel iletişimi dolaylı bir şekilde okuyucuya aktarılmıştır.

Aşağıda yer alan cümlelerle de bu ileti pekiştirilmiştir:

(Eİ-20.2) *“Bütün gece düşündüm taşındım. Sonunda aklıma çok güzel bir fikir geldi. Herkes kumbarasındaki tüm parayı getirsin. Paralarımızı birleştirip ağacın olduğu yeri satın alalım.”*(GSA, 2016:14)

Hikâyenin sonunda, çocukların planlarının işe yaramaması sonucu sakız ağacı kesilmiştir. Şevket amcanın, çocukken bu durum karşısında yaşadığı üzüntü ve sonrasına kendine verdiği söz de “doğayı/çevreyi korumak” iletişiminin dolaylı bir ifadesidir:

(Eİ-20.2) *“Zavallı gülen sakız ağacımız gözümün önünde yerde yatıyordu. O günkü hüznümü hiç unutamam. İşte o gün söz verdim kendi kendime: Bahçesinde bir sürü sakız ağacı olan bir evim olacaktı büyüyünce ve kimse, ama kimse kesemeyecekti ağaçlarımı.”*(GSA, 2016:17)

Şevket amca ve hikâye kahramanı Arda arasında geçen diyalog da, hikâye kahramanının anlatılan anı sayesinde doğa bilincine sahip olduğunun bir göstergesidir:

(Eİ-20.2) ““Sana beş ev verseler de sakın satma burayı Şevket amca!” dedim.

“Merak etme Arda, gülen sakız ağaçlarımı beş değil, on eve bile değişmem!””(GSA, 2016:17)

4.4.3. “Şarkısı Olmayan Müzik Kutusu” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Doğru iletişim kurmak (Eİ-4)

“Doğru iletişim kurmak” iletisi, hikâye kahramanının kardeşi ve babası arasında geçen bir diyalog aracılığıyla aktarılmıştır. Sorduğu soru karşısında aldığı cevap neticesinde, çocuğunun kendisiyle dalga geçtiğini düşünen babanın aşağıda yer alan sözleri ile “doğru iletişim kurmak” iletisi dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-4.2) ““Kim gelmiş?” dedi babam peşinden.

“Penguen!!!!”

“Oğlum doğru düzgün cevap versene! Kim gelmiş?””(GSA, 2016:21)

Değer bilmek (Eİ-26)

“Değer bilmek” iletisi, hikâyede annenin, çocukların bozuk diye oynamayıp bir kenara attıkları müzik kutusunu saklaması davranışı üzerinden dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-26.2) “Neyse ki annem, el emeği göz nuru deyip onu büfede bir köşeye koymuştu.”(GSA, 2016:21)

4.4.4. “Şişkoburun” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Çalışkan olmak (Eİ-17)

“Çalışkan olmak” iletisi, hikâyedeki çocukların bir tiyatro oyunu yazmak için bir araya gelerek yoğun bir şekilde çalışmaları ve bu davranışın aileleri tarafından takdirle karşılanması durumu üzerinden anlatılmıştır. Ailelerin çocuklara yönelik kullandığı takdir ifadeleri ile “çalışkan olmak” iletisi doğrudan bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-17.1) “Önümüzde tiyatro metinlerini, piyes kitaplarını gören anne babalarımız bizi takdir ediyor, “Aferin, çalışın çocuklar çalışın!” diyordu. Kimin evinde toplansak çeşit çeşit börek çörekle doluyordu önümüz... “Enerji lazım size; bol bol yiyip güzel güzel çalışın,” diyordu annelerimiz.”(GSA, 2016:27)

Aynı zamanda, çocukları özgün bir fikir bulma konusunda cesaretlendirmek amacıyla müdürün kurduğu aşağıdaki cümle de bu iletinin dolaylı bir ifadesidir:

(Eİ-17.2) “Üşenmeyin, evladım. Üşenmeyin de düşünün! dedi.” (GSA, 2016:27)

Yardımsever olmak (Eİ-6)

Hikâyede, bu ileti, çocuklardan birinin ağabeyi olan Ertürk’ün kendisinden yardım isteyen çocuklara yardımcı olması durumu üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-6.2) “Sonunda buna da bir çözüm bulduk. Burak’ın abisinden yardım istemeye karar vermiştik.

Ertürk ağabey, “Hayal edin. Mesela nasıl bir dünyada yaşamak isterdiniz?” diye sordu.”(GSA, 2016:28)

4.4.5. “Kekik ve Cimcime” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Düşünceli olmak (Eİ-7)

“Düşünceli olmak” eğitsel iletisi, dedesi hasta olan Akpak Kız’ın hem dedesinin yaptığı işleri üstlenmesi hem de dedesine iyileşmesi için çorba yapması durumu üzerinden dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-7.2) “Bir gün Akpak Kız’ın dedesi hastalanmış. Ama kazları otlatmak lazım. Çaresiz Akpak Kız, gözleri yıldız yıldız. Dedesinin upuzun sopasını kapmış, kazları önüne katmış. Gitmeden de dedesine mis gibi çorba kaynatmış.” (GSA, 2016:36)

Büyüklerle saygı göstermek (Eİ-14)

Hikâyede, bu eğitsel ileti, Akpak Kız’la evlenmek isteyen Periler Padişahı’nın oğlunun sevdiği kızı, evlilik konusunda büyüklerine danışmaya yönlendirmesi üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-14.2) “Danış büyüklerine, düşün taşın bütün gece.” (GSA, 2016:38)

4.4.6. “Uçurtma Vadisi” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Hayvanları sevmek (Eİ-3)

“Hayvanları sevmek” iletisi, hikâye kahramanı Arda’nın babasının evlerinde besledikleri kedinin beslenmesinden kendini sorumlu hissetmesi durumu üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-3.2) “*“Nerde bakalım senin mama tasın? Anlaşılan karnın acıktı yine!” dedi babam.*” (GSA, 2016:40)

Yardımsever olmak (Eİ-6)

Hikâyede bu ileti, hikâye kahramanının annesinin ailesinin, köyde yaşayan bir akrabaları için evlerini açma durumu üzerinden aktarılmıştır. Arda’nın annesinin akrabası Gülay, köyde yaşamaktadır ve ortaokul sadece şehirde olduğu içi şehirde konaklayacak bir yere ihtiyacı vardır. Arda’nın annesinin ailesinin Gülay’ı kalması için evlerine davet etmeleri “yardımsever olmak” iletisinin dolaylı bir ifadesidir:

(Eİ-6.2) “*Köyde ortaokul yoktu; kasaba da uzak olduğundan “Bizim yanımızda kalsın, Nevin’le birlikte giderler okula.” demişti annem.*” (GSA, 2016:42)

Eğitime önem vermek (Eİ-9)

“Eğitime önem vermek” iletisi, köyde ortaokul olmadığı için okuyamama ihtimali olan Gülay karakteri üzerinden aktarılmıştır. Gülay’ın ailesi, kızlarının mutlaka eğitimine devam etmesini istemekte ve şehre gitmemeye direten kızlarının durumu konusunda endişelenmektedir. Gülay’ın babasının aşağıda yer alan sözleri aracılığıyla “eğitime önem vermek” iletisi dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-9.2) “*Bir gün annemi arayıp demiş ki: “Sen okumuş insansın abla! Bir yol göster bana. İnadi yüzünden harcanacak, bizim gibi böyle cahil kalacak bu kız!”*” (GSA, 2016:42)

İnsanları sevmek (Eİ-1)

Hikâyede bu ileti, akrabalara duyulan sevginin anlatılmasıyla ve sevgi ifade edici sözcüklerin kullanılmasıyla dolaylı bir şekilde aktarılmıştır. İleti, köye ilk defa giden ve dayısıyla yeni tanışan Nevin karakterinin aşağıdaki sözleri aracılığıyla aktarılmıştır:

(Eİ-1.2) “Hüseyin dayımı hemencecik sevmiştim!” (GSA, 2016:44)

(Eİ-1.2) “Pembe! Pembe olsun dayıcığım.” (GSA, 2016:45)

Olumlu Düşünmek (Eİ-24)

“Olumlu düşünmek” eğitsel iletisi, bahçeye serilen çamaşırların rüzgâr nedeniyle uçuşması olayı üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıştır. Anne karakteri, kaybolan çamaşırlar için üzölmek yerine, olumlu bir yaklaşım sergilemiş ve bu durumu aşağıdaki sözler ile ifade etmiştir:

(Eİ-24.2) “”Kim bilir nereye uçurmuştur o deli rüzgâr. Ne fırtınaydı ama!’ dedi babam.

“Amaan, varsın birkaç kıyafet hediyeğimiz olsun rüzgâra!” dedi annem.” (GSA, 2016:48)

4.4.7. “ Banyo Yapan Balık” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Çalışkan olmak (Eİ-17)

Hikâyede “çalışkan olmak iletisi” aksi bir davranış olan tembellik durumunun ifade edilmesiyle dolaylı bir şekilde aktarılmıştır. Evin kedisinin tembelliği aşağıdaki sözlerle anlatılmıştır:

(Eİ-17.2) “Sarman öyle tembel, öyle tembel ki, bırakın Maviş’le uğraşmayı, kendi tüylerini bile zor yalar.” (GSA, 2016:49)

Hayvanları sevmek (Eİ-3)

“Hayvanları sevmek” iletisi, hikâye kahramanı Arda’nın ailesi ile evde evcil bir hayvan beslemek istediğini paylaşması olayı üzerinden aktarılmıştır. Evdekilerin vereceği tepkiden çekindiği için bu isteğini, ailesi ile çok zor paylaşmıştır:

“Günlerdir nasıl söyleyeceğimi kuruyordum içimden. ‘Şöyle mi desem böyle mi desem? Yok yok, en iyisi şunu diyeyim...’ derken bir akşam yemeğinde pat diye söyleyiverdim:

(Eİ-3.2) “Eve bir evcil hayvan alalım. Olmaz mı?” (GSA, 2016:49)

(Eİ-3.2) “Keşke söylemeseydim. Meğer bizim evde ne çok hayvan meraklısı varmış!” (GSA, 2016:50)

Arda'nın evde bir evcil hayvan beslemek istemesi ve aile bireylerinin de bu durumu heyecanla karşılayıp her birinin farklı bir hayvan önerisinde bulunması, “hayvanları sevmek” iletişinin dolaylı bir ifadesidir.

Aynı zamanda bu ileti, babaannenin evde birden çok evcil hayvan istemesi ve onları bir arkadaş olarak tanımlamasıyla da ifade edilmiştir:

(Eİ-3.2) “*Babaannemde cevap hazır: “Arkadaşın fazlası göz çıkarmaz kızım!”*”
(GSA, 2016:53)

4.4.8. “Annemin Antika Sevdası” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Düşünceli olmak (Eİ-7)

“Düşünceli olmak” iletişi, hikâyede birisinin duygu, düşüncelerini önemsemek veya o kişiyi mutlu etmek için çabalamak anlamıyla yer almıştır. İlk olarak, hikâye kahramanının mutsuz olduğunu gören amcasının, onun durumunu fark etmesi ve ne olduğunu sorması bu iletinin dolaylı bir ifadesidir:

(Eİ-7.2) “*Suratımı bir karış asık görünce “Ne o yeğenim, Karadeniz’de gemilerin mi battı?” diye sordu.*” (GSA, 2016:57)

Ayrıca, hikâye kahramanının, annesini mutlu etmek adına onun çok sevdiği antika eşyalardan hediye olarak almak istemesi durumuyla da “düşünceli olmak” iletişi dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-7.2) “*“Hım... Demek annene şöyle eski bir şey almak istiyorsun.”*

“Ne yapayım, annem çok seviyor antikayı...””(GSA, 2016:57)

Olumlu düşünmek (Eİ-24)

“Olumlu düşünmek” iletişi, hikâye kahramanının bitpazarından aldığı teleskopun bozuk çıkması olayı üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıştır. Arda'nın teleskop bozuk olduğu için üzülmemesi ve bu durum karşısında olumlu bir tutum sergilemesi, bu iletinin dolaylı bir ifadesidir:

(Eİ-24.2) “*Gerçi benim teleskopum bozuk çıktı ama olsun. Öyle olmasa hiç teleskopum olmayacaktı.*” (GSA, 2016:58)

Tutumlu olmak (Eİ-28)

Hikâyede, “tutumlu olmak” iletisi hikâye kahramanının pahalı bir antikacı yerine bitpazarından alışveriş yapması olayı aracılığıyla aktarılmıştır. Bu davranışı ile de babasının takdirini kazanmıştır. Babasının aşağıda yer alan sözleri ile “tutumlu olmak” iletisi dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-28.2) “Üstelik o eski vazo sayesinde babam “Vallahi şaşırttın beni Arda. Ben de seni hiç tutumlu bilmezdim oğlum. Aferin sana!” diyerek beni takdir etmekle kalmadı, bir de harçlığıma zam yaptı.” (GSA, 2016:58)

4.4.9. “Düğme Bebek ve Vapurdumanı ” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Yardımsever olmak (Eİ-6)

Hikâyede, bu ileti, hikâye kahramanlarından biri olan Münire Teyze’nin annesine çiçek ekme konusunda yardım etmesi aracılığıyla dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-6.2) “Tüm bunları yaparken ben de yardım ederdim ona.”(GSA, 2016:61)

Çalışkan olmak (Eİ-17)

“Çalışkan olmak” eğitsel iletisi, yaşamı sürdürebilmek adına gerekli parayı kazanmak için çalışmak gerektiği durumu üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıştır. Çocukken, babasının işten çıkarılması sonucu, Münire Teyze’nin babasının kendisiyle daha çok vakit geçirebileceğini düşünerek sevinmesi karşısında babasının verdiği cevap ile bu ileti aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-17.2) ““Ne güzel, sen de artık işe gitmez, hep benimle oynarsın baba!”

“Öyle kolay mı ipek kızım! İşe gitmeyene aş verirler mi hiç?””(GSA, 2016:62)

İnsanları sevmek (Eİ-1)

Hikâyede, “insanları sevmek” iletisi babaya duyulan sevginin ve ona duyulan özlemin ifade edilmesiyle dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-1.2) “Ya babam gelmezse, ya bizi unutursa? Ya babamı bir daha hiç göremezsem? Babamı özledim ben! Saçlarımı okşayıp beni ipek kızım diye sevmesini özledim.”(GSA, 2016:63)

Aynı zamanda babanın kızına karşı kullandığı sevgi sözcükleri ile de bu ileti ifade edilmiştir:

(Eİ-1.2) *“Saçlarımı uzun uzun okşadı: Sizi de şehre götürmeye geldim, benim güzel ipek kızım.”*(GSA, 2016:63)

4.4.10. “Çocuk Gözlü Babam ” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Çalışkan olmak (Eİ-17)

“Çalışkan olmak” eğitsel iletisi, hikâye kahramanı Arda’nın babası tarafından kendisine verilen nasihatler aracılığıyla doğrudan bir şekilde ifade edilmiştir. Kendi çocukluğunda yaptığı haylazlıkları çocuğuna anlatan baba, Arda’nın bu hikâyelerden etkilenmemesini tembihlemekte ve ona çalışkan olmak konusunda öğütler vermektedir:

(Eİ-17.1) *“Sakin sen de haylazlık yapma! Derslerine iyi çalış. Çalışmadan hiçbir şey olmaz. Yani, çalışmadan insan hiçbir yere gelemmez. Ödevlerini zamanında yap. Dersi derste dinle...”*(GSA, 2016:62)

Yardımsever olmak (Eİ-6)

“Yardımsever olmak” iletisi, hikâye kahramanının babasının, çocukluğunda arkadaşları ile izcilik kampında yaşadığı bir olay üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıştır. Gruptaki çocuklardan ikisinin yanlışlıkla bir çukura düşmeleri üzerine diğer iki çocuk, arkadaşlarına oradan çıkmaları konusunda yardım etmeye karar vermiştir:

““Ne yapacağız şimdi? dedim.”

(Eİ-6.2) *“Onları oradan çıkarmalıyız!” dedi Sinan.”*(GSA, 2016:74)

Hava kararmasına rağmen çocuklar, çukurda kalan bir arkadaşlarına yardım etmekten vazgeçmemişlerdir:

(Eİ-6.2) *“Hava kararmaya başlamıştı. “Burada kalamayız.” dedim.*

“Ama Asaf’ı da bu halde bırakamayız!” dedi Sinan. “Siz Semiha’yla gidip yardım getirin. Ben burada bekleyeceğim.””(GSA, 2016:74)

Sinan karakterinin, zamanında kamp alanına geri dönmezse yarışı kaybedecek olmasına rağmen arkadaşını yalnız bırakmaması ve geri dönmemesi de “yardımsever olmak” iletisinin dolaylı bir ifadesidir:

(Eİ-6.2) ““Boş ver!” dedi Sinan. “Hiçbir şey bir insanın sağlığından önemli değildir. Hem benim yerimde olsan sen de aynı şeyi yapardın. Öyle değil mi?”” (GSA, 2016:74)

Bu olay sonucunda, Sinan’ın arkadaşına yardım etmesi öğretmenleri tarafından da takdirle karşılanmıştır. İleti, öğretmenin aşağıda yer alan sözleri ile pekiştirilmiştir:

(Eİ-6.2) “Evet, zamanında gelmedi ama zor durumda olan bir arkadaşını o halde bırakmadı. Onu bıraksaydı, pekâlâ yetişecekti. Ama o doğru karar verdi. Unutmayın, izci yardımseverdir çocuklar! Sinan da bunu hepimize kanıtladı.” (GSA, 2016:75)

(Eİ-6.2) “İzci hem yardımsever, hem cesur olmalı, öyle değil mi?” (GSA, 2016:75)

4.4.11. “Çağlalar Badem Olmadan ” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

İnsanları sevmek (Eİ-1)

Hikâyede bu ileti, insanlara karşı gerçekleştirilen sevgi gösteren davranışların anlatılmasıyla ve sevgi ifade edici sözcüklerin kullanılmasıyla dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-1.2) ““Oh, gelincikler gibi mis kokuyorsun” diyerek uzun uzun sarıldı boynuma.”(GSA, 2016:77)

(Eİ-1.2) “Böyle tatlı bir şey işte. Hani bisküvilerin falan içinde oluyor ya! Senin kadar tatlı işte!”(GSA, 2016:77)

Cömert olmak (Eİ-12)

“Cömert olmak” iletisi, hikâye kahramanının daha önce hiç marshmello yememiş halası için harçlıklarıyla ona yiyecek alması olayı üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-12.2) “Alelacele raflarda marshmellolu ne gördüysem kaptım. Varsın harçlığım bitsin. Ne de olsa canım halam, akşama sabaha kalmaz gizli kesesinden bana bol bol harçlık verir.”(GSA, 2016:77-78)

Arda’nın tüm parasını halası için harcamayı göze almasının nedeni ondan er ya da geç harçlık alacağını bilmesidir. Ancak daha fazla harçlığa sahip olmayı düşünmemesi ve elindeki paranın tamamını harcamayı düşünmesi bir cömertlik ifadesidir. Aynı şekilde, halasının her geldiğinde Arda’ya harçlık vermesi durumu ile de “cömert olmak” iletisi dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir.

Çalışkan olmak (Eİ-17)

“Çalışkan olmak” eğitsel iletisi, Arda’nın eniştesinin tembellik durumu üzerinden, halasının aşağıda yer alan şikâyetleri ile dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-17.2) “O, başına geleceği bilir ya, yine de yan gelip yatmıştır avludaki sedirde... Ne avluyu yıkamış, ne de bahçeyi sulamıştır.” (GSA, 2016:81)

4.4.12. “Ada Bekçisi Aranıyor ” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

İnsanları sevmek (Eİ-1)

“İnsanları sevmek” iletisi, hikâye kahramanının amcası için kullandığı sevgi ifade edici sözcükler aracılığı ile dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-1.2) “Çocuk ruhlu canım amcam.” (GSA, 2016:85)

Araştırmaya önem vermek (Eİ-40)

Hikâyede, bu ileti, hikâye kahramanının amcasının iş için gideceği bir adayı araştırması olayı üzerinden aktarılmıştır.

Amcanın aşağıda yer alan sözleri ile “araştırmaya önem vermek” iletisi dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-40.2) “Aferin benim araştırmacı yeğenim!” (GSA, 2016:85)

4.4.13. “Amcam Sirk Yıldızı Olursa ” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

İnsanları sevmek (Eİ-1)

Hikâyede, bu ileti, akrabaya duyulan sevginin ifade edilmesi ile dolaylı bir şekilde aktarılmıştır. Hikâye kahramanının rüyasında, sirkte başarılı bir gösteri sergileyen amca karakterine yapılan tezahürat, ona duyulan sevginin bir göstergesidir:

(Eİ-1.2) “Ben ve Bora “Ya ya ya... Şa şa şa... İlhan amca çok yaşa!” diye bağırıyorduk.” (GSA, 2016:87)

4.4.14. “Martılar Ağlamasın ” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Düşünceli olmak (Eİ-7)

“Düşünceli olmak” iletisi, babaanne karakterinin üst kat komşusunun yaptığı gürültüden rahatsız olması olayı üzerinden anlatılmıştır. Babaannesinin daha fazla

rahatsız olmasını istemeyen hikâye kahramanının aşağıda gösterilen sözleri aracılığıyla “düşünceli olmak” iletisi dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-7.2) “*Merak etme babaanne sen! Ben şimdi çıkarım Erdem ağabeyin yanına, diye atıldım hemen.*” (GSA, 2016:91)

Hayvanları sevmek (Eİ-3)

“Hayvanları sevmek” iletisi, ilk olarak Erdem karakterinin martılara simit alma davranışı üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-3.2) “*Bazen harçlığım yeterse, kantinden bir de simit alırdım onlara.*” (GSA, 2016:95)

(Eİ-3.2) “*Cebimde yarım bir simit vardı. Kim bilir martılar ne sevinecekler yine, diye düşünüyordum.*” (GSA, 2016:95)

Aynı zamanda, Erdem’in petrole bulanmış bir martı görmesi üzerine onu kurtarmak istemesi de “hayvanları sevmek” iletisinin dolaylı bir ifadesidir:

(Eİ-3.2) “*Martı, martıyı kurtaralım! diye avazım çıktığı kadar bağırdım.*” (GSA, 2016:95)

Çocukluğunda yaşadığı bu olay üzerine hayvan hakları savunucusu olan Erdem’in aşağıda yer alan sözleri ile de bu ileti pekiştirilmiştir:

(Eİ-3.2) “*İşte o siyah martının yalvaran gözlerini ve çaresiz çırpınışlarını gördükten sonra, farklı bir gözle bakmaya başladım her şeye. Yaşadığımız dünyada bizim kadar hayvanların da hakkı vardı.*” (GSA, 2016:95)

Doğayı/çevreyi korumak (Eİ-20)

Hikâyede bu eğitsel ileti, boğazdan geçen petrol gemilerinin deniz suyunu kirlettiği ve orada yaşayan hayvanlara zarar verdiği gerekçesiyle yapılan bir protesto gösterisi aracılığıyla anlatılmıştır. Erdem karakteri ve arkadaşlarının bu gemilerin geçişini engellemek amacıyla kendilerini köprüye zincirlemeleri olayı ile “doğayı/çevreyi korumak” iletisi dolaylı bir şekilde gösterilmiştir:

(Eİ-20.2) ““*O yüzden zincirledin kendini köprüye değil mi Erdem ağabey?*”

“*Tabii, petrol yüklü gemiler boğazdan geçmesin diye zincirledik.*” dedi ateş saçan gözleriyle.” (GSA, 2016:96)

4.4.15. “Şehir Kedisi ” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Kıskanç olmamak (Eİ-5)

“Kıskanç olmamak” eğitsel iletisi, babaannesinin kediye battaniye öreceğini duyan hikâye kahramanın kıskançlık yapması olayı üzerinden aktarılmıştır. “Kıskanç olmamak” iletisi, babaannenin aşağıda yer alan sözleri ile doğrudan bir şekilde ifade edilmiştir.

(Eİ-5.1) “*Kapının önündeki paspas bile şuncacığa öreceğim battaniyeden büyüktür. Kıskanma be oğlum!*” (GSA, 2016:97)

Paylaşımçı olmak (Eİ-10)

“Paylaşımçı olmak” eğitsel iletisi, hikâyede, babaannenin kızına bir masa örtüsü hediye etmesi üzerinden dolaylı bir şekilde anlatılmıştır:

(Eİ-10.2) “*Babaannem gelirken halama cimcime oyası yaptığı masa örtüsünü getirmiş.*” (GSA, 2016:100)

Doğal yaşamı sevmek (Eİ-2)

Bu eğitsel ileti, hikâyede, köye geldikten sonra hareketlenen kedinin ağaca tırmanmasının nedeninin köy yaşamına dayandırılması ile dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-2.2) “*Köy havası yaradı, dedi babaannem. Baksana ne kadar yükseğe tırmandı.*” (GSA, 2016:101)

4.4.16. “Korkuluk Festivali ” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Sağlıklı beslenmek (Eİ-30)

“Sağlıklı beslenmek” iletisi, yemek sofrasında babaannenin torununa söylediği bir söz aracılığı ile aktarılmıştır. Babaannenin, torununa uzun boylu olmak için yemek yemesi gerektiğini söylemesi dolaylı olarak “sağlıklı beslenmek” iletisinin bir ifadesidir:

(Eİ-30.2) “*Hem yemese hiç böyle uzun olur mu boyu? Hadi sen de ye oğlum yemeğini. Ye de, senin de boyun uzun olsun.!*” (GSA;2016:103)

Kararlı olmak (Eİ-11)

“Kararlı olmak” iletisi, hikâyede, muhtarlık seçimine beş kez giren muhtar karakteri aracılığıyla aktarılmıştır. Muhtarın kişilik özelliğinden yola çıkılarak “kararlı olmak” iletisi dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-11.2) “*Ama azimli adamdı doğrusu. Öyle kolay kolay yılmazdı bir işten.*”
(GSA;2016:104)

(Eİ-11.2) “*Eski muhtar olsa yapardı da, şimdiki muhtar onun gibi azimli değil ki!*”
(GSA;2016:106)

4.4.17. “Korkuluğun Hırkası” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Doğal yaşamı sevmek (Eİ-2)

“Doğal yaşamı sevmek” iletisi, çiçeklere duyulan sevginin ifade edilmesiyle dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-2.2) “*Hmm, peki peki ne zaman isterseniz o zaman açın benim güzel, mis kokulu çiçeklerim.*” (GSA;2016:107)

Yazmaya önem vermek (Eİ-32)

“Yazmaya önem vermek” iletisi, hikâye boyunca çevresindeki insanların anılarını kaleme alan hikâye karakterinin aşağıda yer alan sözleri aracılığıyla dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-32.2) “*Onların anlattıklarını da kendi yaşadıklarımı da kâğıda dökmeyi çok sevdim. Üstelik çok önemli bir şey keşfettim: Yazarken mutlu oluyorum ben. Belki büyüdüğümde yazar olurum, kim bilir? Kendi hikâyelerimi anlatırım okurlarıma... Hayal etmesi bile güzel.*” (GSA;2016:112)

4.5. “Sıra Sana da Gelecek” Adlı Eserde Yer Alan Eğitsel İletiler

Bu hikâye kitabında “insanları sevmek, doğal yaşamı sevmek, hayvanları sevmek, doğru iletişim kurmak, kıskanç olmamak, yardımsever olmak, düşünceli olmak, paylaşımcı olmak, kararlı olmak, büyüklere saygı göstermek, çalışkan olmak, doğayı/çevreyi korumak, bencil olmamak, olumlu düşünmek, değer bilmek, tutumlu olmak, alay etmemek, cesaretli olmak, özür dilemek” eğitsel iletileri tespit edilmiştir.

“Sıra Sana da Gelecek” adlı hikâye kitabında belirlenen tüm eğitsel iletiler Tablo 8’de gösterilmiştir:

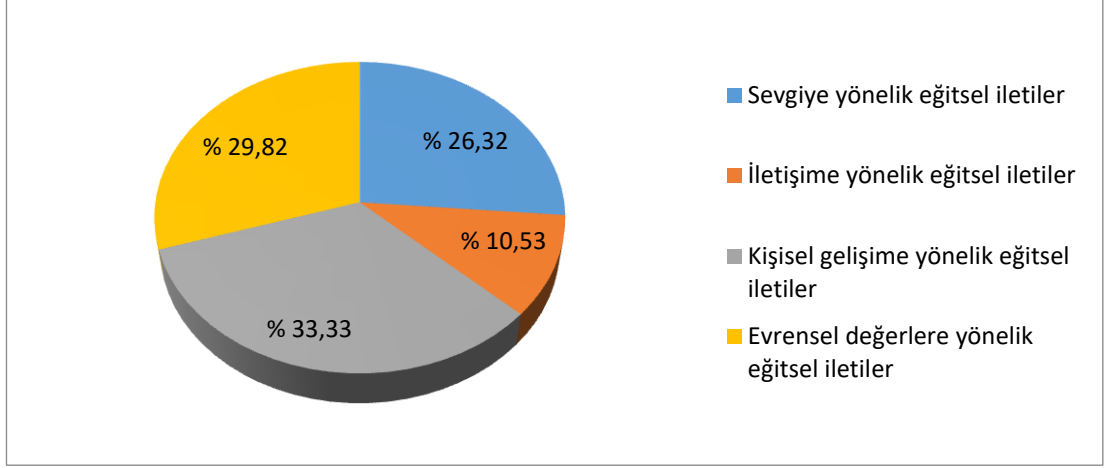
Tablo 8: “Sıra Sana da Gelecek” Kitabında Yer Alan Eğitsel İletilerin Kullanım Sıklığı

EİK	Eğitsel İleti Adı	Doğrudan Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Dolaylı Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Toplam Eğitsel İleti Sıklığı	%
(Eİ-7)	Düşünceli olmak	0	10	10	17,54
(Eİ-1)	İnsanları sevmek	0	9	9	15,79
(Eİ-5)	Kıskanç olmamak	0	6	6	10,53
(Eİ-21)	Bencil olmamak	0	4	4	7,02
(Eİ-3)	Hayvanları sevmek	0	4	4	7,02
(Eİ-6)	Yardımsever olmak	0	3	3	5,26
(Eİ-26)	Değer bilmek	0	3	3	5,26
(Eİ-38)	Alay etmemek	0	3	3	5,26
(Eİ-17)	Çalışkan olmak	0	3	3	5,26
(Eİ-29)	Özür dilemek	0	2	2	3,51
(Eİ-39)	Cesaretli olmak	0	2	2	3,51
(Eİ-20)	Doğayı/çevreyi korumak	0	1	1	1,75

Tablo 8 - devam

EİK	Eğitsel İleti Adı	Doğrudan Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Dolaylı Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Toplam Eğitsel İleti Sıklığı	%
(Eİ-4)	Doğru iletişim kurmak	0	1	1	1,75
(Eİ-10)	Paylaşımçı olmak	0	1	1	1,75
(Eİ-11)	Kararlı olmak	0	1	1	1,75
(Eİ-24)	Olumlu düşünmek	0	1	1	1,75
(Eİ-28)	Tutumlu olmak	0	1	1	1,75
(Eİ-2)	Doğal yaşamı sevmek	0	1	1	1,75
(Eİ-14)	Büyükklere saygı göstermek	0	1	1	1,75
	Toplam	0	57	57	100

Tablo 8’de görüldüğü üzere bu hikâye kitabında en sık kullanılan eğitsel ileti %17,54 oranıyla “düşünceli olmak”tır. Yazarın kişisel gelişime yönelik eğitsel iletileri “kıskanç olmamak, bencil olmamak, çalışkan olmak, cesaretli olmak, paylaşımcı olmak, kararlı olmak, olumlu düşünmek, tutumlu” iletileri bir arada düşünüldüğünde kişisel gelişime yönelik toplam ileti sıklığı 19 yüzdesi 33,33’tür.

Şekil 5: ‘‘Sıra Sana da Gelecek’’ hikâye kitabında yer alan eēitsel iletilerin kullanılma oranları

‘‘Sıra Sana da Gelecek’’ hikâye kitabında yer alan iletilerin yüzdesi dört ana kategori altında yukarıda yer alan grafikte g sterilmişt r. Buna göre kitapta en çok %33,33 ile kişisel gelişime yönelik iletiler yer almaktadır. Bu kategoriyi %29,82 oranı ile evrensel değ rlere yönelik iletiler ve %26,32 oranı ile sevgiye yönelik iletiler izlerken %10,53 oranı ile en az karşılaşılan kategori iletişime yönelik iletiler olmuştur.

Tablo 8’de yer alan eēitsel iletiler sırasıyla aŗaēıdaki bölümlerde g sterilmişt r.

4.5.1. ‘‘Köpek’’ Hikâyesindeki Eēitsel İletiler

Doēal yaŗamı sevmek (Eİ-2)

‘‘Doēal yaŗamı sevmek’’ iletisi bu hikâyede toprak ve  imen kokusunun g zelliēi üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıŗtır:

(Eİ-2.2) ‘‘Sabahleyin pencereleri açtıklarında içeriye dolan mis gibi toprak ve  imen kokusu  ērencilerin içini k p r k p r etmiŗti.’’(SSG, 2016:9)

Hayvanları sevmek (Eİ-3)

‘‘Hayvanları sevmek’’ iletisi, kuŗ avlayan Samet’in müdür tarafından yakalanması ve ceza alması olayı üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıŗtır. Samet, kuŗları avladığı için müdür tarafından okul bahçesi s p rt lerek cezalandırılmıştır:

(Eİ-3.2) ‘‘Nasıl da g rm ŗt  onu kuŗ avlarken. Sonra da çarpık diŗlerini sıkıp, gözlerini p rtleterek, ‘Katliam! Bu okulda katliama asla izin vermem!’ demiŗti çatallı bir sesle. (SSG, 2016:9)

Bu ileti, aynı zamanda hademenin aşağıdaki sözleri ile de aktarılmıştır. Hademenin kuşları gariban olarak tanımlaması ve onların avlanmasına karşı çıkması “hayvanları sevmek” iletişinin dolaylı bir ifadesidir:

(Eİ-3.2) “*Öyle gariban kuşları avlamaya benzemez bu süpürük işi!, dedi.*” (SSG, 2016:10)

“Hayvanları sevmek” iletişi, Samet’in bahçede gördüğü bir köpeğe kötü davranması ve sonrasında onu kandırmaya çalışarak yanına çağırması olayı üzerinden de ifade edilmiştir.

(Eİ-3.2) “*“Hoşt! Hoşt bir sen eksiktin!” diyerek süpürgeci sapıyla kovaladı köpeği. (...) Sonra bir an durdu ve “Gel bakalım, gel kuçu kuçu...” diyerek köpeği çağırdı. Çağırdı çağırmasına da gözlerinde ne şefkat ne de sevecenlik vardı.*” (SSG, 2016:10)

Samet’in köpeğe şefkat ve sevecenlik duygusu ile yaklaşmaması durumunun ifade edilmesiyle aslında hayvanlara karşı nasıl davranılması gerektiği dolaylı bir şekilde aktarılmıştır.

Cesaretli olmak (Eİ-39)

“Cesaretli olmak” iletişi, hikâyede Samet karakterinin gece dışarı çıkmaktan duyduğu korku üzerinden aktarılmıştır. Hem karanlıktan hem de köpekten korktuğu hâlde, bu duygusunu bastırarak dışarıya çıkması “cesaretli olmak” iletişinin dolaylı bir ifadesidir:

(Eİ-39.2) “*Hem bu yüzden hem biraz da küçük çocuklar gibi karanlıktan ve minik bir köpek yavrusundan korkmayı kendine yediremediği için kararlı adımlarla çıktı kapıdan.*” (SSG, 2016:14)

4.5.2. “Örümcekler” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Çalışkan olmak(Eİ-17)

“Çalışkan olmak” eğitsel iletişi, bu hikâyede, hikâye kahramanı İlayda’nın annesi Buket Hanım ile anneannelerinin eski evini temizlemeye gitmeleri olayı üzerinden aktarılmıştır. İlayda’nın sürekli söylenmek yerine evi toplamaya yardım etmesini isteyen annesinin aşağıdaki sözleri aracılığı ile bu ileti dolaylı olarak dile getirilmiştir:

(Eİ-17.2) “Çenen kadar elin de işlesin! Hadi, daha yapacak çok işimiz var, dedi.”
(SSG, 2016:19)

İnsanları sevmek (Eİ-1)

“İnsanları sevmek” iletisi, anneannenin çevresindeki insanlara ait eşyaları saklaması olayı üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıştır. Herkesten bir parçayı anı olarak saklamak, insanlara duyulan sevginin bir göstergesidir:

(Eİ-1.2) “Bilmem kimin zıbını, falancanın okuma bayramında yakasına takılan kurdele, filancanın düğmesi, şunun gelin teli, bunun ipek mendili... Daha bir sürü ıvır zıvır.” (SSG, 2016:20)

Değer bilmek (Eİ-26)

Bu eğitsel ileti, birçok eşyayı sakladığı için torunu tarafından kendisine söylenilen anneanne karakterinin aşağıdaki sözleri aracılığı ile aktarılmıştır:

(Eİ-26.2) “Yeni kuşak ne çabuk alışmıştı atıp yenisini almaya, eskisini unutmaya diye düşünerek üzülmüş ve kırgın bir sesle “Çöp değil ki onlar, hatıra... Bunların hepsi yaşanmışlık demek. Yaşlanınca lazım oluyor insana. Bence sen de biriktir.” demişti.”
(SSG, 2016:20-21)

“Değer bilmek” iletisi, yukarıdaki sözlerde, eski eşyayı atarak yenisini alma eğiliminin ifadesi ile eşyanın; insanlara ait hatıraları saklamak ve yaşanmışlıkları önemsemek gerektiğinin anlatılması ile de insanların değerini bilmek şeklinde dolaylı olarak ifade edilmiştir.

Aynı zamanda İlayda’nın aldığı her eşyadan hemen sıkılması ve birkaç gün içinde bu eşyaları unutması durumunun ifadesi ile de bu ileti pekiştirilmiştir:

(Eİ-26.2) “Zaten her şeyden çabucak sıkılırdı. Onca para döküp aldığı bir hırkadan birkaç gün sonra bıkar, dükkân dükkân arayıp bulduğu cüzdanı haftasına kalmadan bir köşeye atıp unutturdu. Dolabı, uzun zamandır giysi kusan bir yaratık gibiydi.”
(SSG, 2016:20-21)

Ayrıca, İlayda’nın anneannesinin özenle biriktirdiği tüm hatıraları gözünü kırpmadan çöpe atması durumunun anlatılmasıyla da karşıt bir durum aktararak “değer bilmek” iletisi ifade edilmiştir:

(Eİ-26.2) “Bir yandan eline ne geçerse poşete dolduruyor, bir yandan da kendi kendine söyleniyordu: “Çöpe... çöpeee... sen de... sen de... sen de... Anıymış, yaşanmışlıkmış! Eski püskü saçma sapan şeyler ne olacak. Ohoo, bunlar çoktan müzeliğe oldu... Of anneanne, ne çok şey biriktirmişsin!”” (SSG, 2016:24)

Doğru iletişim kurmak (Eİ-4)

“Doğru iletişim kurmak “eğitsel iletisi, anne ve kız arasında geçen bir diyalog aracılığı ile dolaylı bir şekilde aktarılmıştır. Annesinin söylediklerini birebir tekrarladığını düşünen İlayda bu durum karşısında sinirlenmiş ve tepkisini aşağıdaki şekilde göstermiştir:

(Eİ-4.2) ““Geç oldu! dedi İlayda.”

“Geç oldu”! diye tekrarladı annesi.

“O hâlde gidelim.”

“O hâlde gidelim.”

“Hiç komik değilsin anne!”

“Hiç komik değilsin anne!”

“Kes artık lütfen!”

“Kes artık lütfen!”

“Anneee!”

“Anneee!”

İlayda sinir olmuştu annesinin onu taklit etmesine... Sirtına dokunarak, “Yapma lütfen!” dedi.” (SSG, 2016:26)

4.5.3. “Uğuldayan Kayalar” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Kıskanç olmamak (Eİ-5)

Hikâyede, kıskançlık duygusu, okuldaki öğrencilerden biri olan Batu’nun yeni cep telefonunu kıskanan Halil karakteri üzerinden aktarılmıştır:

(Eİ-5.2) “Batu o sabah okula son model cep telefonu ile gelince sınıftaki herkesin içi gitmişti. En çok da Halil’in... “Doğuştan şanslı! Ne olacak!” diyerek yere bir tükürük savurdu.” (SSG, 2016:29)

(Eİ-5.2) “Görmedin mi oğlum? Şu Batu, son model iPhone almış! Topu topu bin tane gelmişti Türkiye’ye bunlardan..., dedi Halil..” (SSG, 2016:29)

(Eİ-5.2) “Halil’in içi cız etti: “Ah şu telefon için neler vermezdim, neler!” diye mırıldandı kendi kendine...” (SSG, 2016:30)

Arkadaşının aksine, cep telefonunu kıskanmayan Erhan karakteri olgun bir yaklaşım sergileyerek Halil’i sakinleştirmeye çalışmıştır. Erhan’ın aşağıda yer alan sözleriyle “kıskanç olmamak” eğitsel iletisi dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-5.2) “Arkadaşı Erhan dostça omzunu sıvazladı: “Boş ver be Halil!”” (SSG, 2016:29)

Çalışkan olmak (Eİ-17)

Hikâyede, “çalışkan olmak” iletisi Erhan’ın çalışkanlığını eleştiren Halil karakterinin sözleri ile ifade edilmiştir. Erhan’ın sürekli kitap okuması ve öğretmenlerine sorular sorması Halil tarafından şu şekilde eleştirilmiştir:

(Eİ-17.2) “Öff... Kitabına dön sen. Ne anlarsın iPhone’dan!” (SSG, 2016:29)

(Eİ-17.2) “O gün Halil, Erhan’ı beklemeden çıktı okuldan. Yine kim bilir hangi öğretmeni esir almış, aklına takılan şeyleri soruyordu Erhan... “Budala! Sanki çalışarak zengin olunuyor.” diye söylendi kendi kendine.” (SSG, 2016:31)

Halil’in yukarıda yer alan sözleri aracılığıyla hikâyede alaycı bir anlatıma yer verilmiş ve böylece çalışkan olmak iletisi dolaylı bir şekilde okuyucuya aktarılmıştır.

Paylaşımçı olmak (Eİ-10)

“Paylaşımçı olmak” iletisi, komşusunun eski bilgisayarını Halil’e vermesi olayı üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-10.2) “Yemeğini çabucak yiyip üst komşunun verdiği eski model bilgisayarın başına geçti.” (SSG, 2016:31)

Yardımsever olmak (Eİ-6)

“Yardımsever olmak” eğitsel iletisi zor durumda olan kişilere destek olmak anlamı ile ifade edilmiştir. Maddi durumu kötü olan Halil ve Erhan’ın okul gezisine katılamayacak olmaları üzerine öğretmenler kendi aralarında para toplayarak onların gezi ücretini ödemişlerdir:

(Eİ-6.2) *“Tüm sınıfın katılacağı bu geziye Halil’le Erhan’ın parasal kısıtları yüzünden gelemeyecek olması, öğretmenlerini üzmüş; aralarında para toplayıp bu iki öğrencinin masraflarını üstlenmişlerdi.” (SSG, 2016:31)*

Öğretmenlerin hiçbir karşılık beklemeden öğrencilere yardım etmesi ve onları mutlu etmeye çalışmaları “yardımsever olmak” iletişinin dolaylı bir ifadesidir.

Tutumlu olmak (Eİ-28)

“Tutumlu olmak” iletişi, müdürün okul gezisi için masrafları kısıtlı tutarak artan parayı okul bütçesine aktarması üzerinden anlatılmıştır. Her ne kadar bu durum öğrenciler tarafından cimrilik olarak algılsa da artan miktarın yine okul için kullanılacak olması, asıl nedenin tutumluluk olduğunu göstermektedir. Bu ileti, aşağıdaki ifadeler ile dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-28.2) *“Genç rehberin anlattıklarına ve zıırlığına bakılırsa, Müdür Bey yine ucuza kaçmış ve artırdığı parayı okul bütçesine aktarmıştı.” (SSG, 2016:32)*

Bencil olmamak (Eİ-21)

“Bencil olmamak” iletişi, hikâyede anlatılan bir korsan hikâyesi aracılığı ile aktarılmıştır. Fenerde bulunan altınlar korsanlar tarafından paylaşılammış ve hepsi altınların tamamını kendileri almak istediğı için birbirlerini katletmişlerdir. Bu hikâye aracılığıyla ve hikâyenin sonunda korsanların başına gelenlerin anlatılmasıyla da “bencil olmamak” iletişi dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-21.2) *“Fenerin içi irili ufaklı altınlarla doluymuş. Birbirlerini ite kaka altınlara hücum etmişler. O diyormuş, hepsi benim; öbürü diyormuş, hayır benim. Hepsinin de gözünü hırs bürümüş. Sanki fenerin içindeki küçük taşlar dile gelmiş de her birisinin kulağına, “Hepsi senin hakkın, tekini bile başkasına bırakma!” diye fısıldıyormuş. Hiçbiri altınları paylaşmaya yanaşmamış. Sonunda iş iyice çığıırından çıkmış. Hepsinin de gözü başkasının kaptığı altınlardaymış. Taşlar fısıldayıp durmuş; olanlar olmuş. Korsanlar birbirini katletmiş...” (SSG, 2016:32-33)*

Cesaretli olmak (Eİ-39)

“Cesaretli olmak” eğitsel iletişi, hikâye kahramanlarından biri olan Ayşe öğretmenin, öğrencilerine mahcup olmamak adına, korkmasına rağmen uğuldayan kayaları ziyaret etmeyi kabul etmesi üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-39.2) “Ayşe Öğretmen başta, otele geç kalacaklarını söyleyip fenere gitmeye karşı çıktı. Ama sonunda hem ısrarlara dayanamadığı, hem de öğrencilerinin gözünde ürkek damgası yemek istemediği için uğuldayan kayaların oraya küçük bir ziyaret yapmayı kabul etti.” (SSG, 2016:34)

Kıskanç olmamak (Eİ-5)

Hikâyede, “kıskanç olmamak” eğitsel iletisi kıskançlık durumunun anlatılmasıyla dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-5.2) “Batu’nun fotoğraf çektiğini gören Halil, “Şipşak nolcak!” diye söylendi. Telefonu gördüğü andan beri sanki bir şey içini kemirip duruyordu.” (SSG, 2016:34)

Düşünceli olmak (Eİ-7)

“Düşünceli olmak” iletisi, hikâye kahramanlarından Halil ve Erhan arasındaki arkadaşlık ilişkisi üzerinden aktarılmıştır. Batu’nun uğuldayan kayalara gece gidip oradaki kâğıdı kendisine getiren kişiye cep telefonunu vereceğini söylemesi üzerine, Halil kayalara gitmeye karar vermiştir. Ancak arkadaşını seven ve onun zarar görmesini istemeyen Erhan bu duruma karşı çıkmıştır. Erhan ve Halil arasındaki diyalog, “düşünceli olmak” iletisinin dolaylı bir ifadesidir:

(Eİ-7.2) “Erhan sanki aklından geçenleri biliyormuşçasına, “Yapma Halil! Bir cep telefonu için değmez.” dedi.

“Hani bilimsel bir açıklaması vardı o taşların uğuldamasının. Yoksa sen de mi lanete inanıyorsun?”

“Yoo, inanmıyorum tabii... Ama karanlıkta düşüp bir yerini falan kırarsan ne olacak?”” (SSG, 2016:34)

4.5.4. “Bakımevi” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Düşünceli olmak (Eİ-7)

“Düşünceli olmak” iletisi, bu hikâyede bir başkasının sağlığını düşünmek anlamı ile aktarılmıştır. Bakımevindeki yaşlı bir amca kendisi ile sohbet eden Burcu’ya, eşinin onun sağlığını düşündüğü için kendisine kurabiye yedirmediğini anlatmaktadır:

(Eİ-7.2) “Nasıl, Üftade teyzenin yolladığı kurabiyeleri sevdin mi? Kaldıysa bana da getir biraz. Üftade Hanım şekerim çıkar diye bana yedirmiyor.” (SSG, 2016:42)

Üftade Hanım'ın eşine kurabiye yedirmemesi düşünceli olmak iletisinin dolaylı bir ifadesidir.

İnsanları sevmek (Eİ-1)

“İnsanları sevmek” iletisi, hikâyede, bakımevinde yaşayan yaşlılara ve hastalara sevecen ve nazik davranılması gerektiğinin anlatılması ile aktarılmıştır. Bir ödev için, öğrencilerinin alzheimer'lı hastaları ziyaret etmelerini isteyen öğretmenin aşağıda gösterilen sözleriyle, “insanları sevmek” iletisi dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-1.2) *“Bu hastaların zihni bulanık olur. Geçmişin anılarında sizi de bir yerlere yerleştirirler. Onlarla konuşurken bunu unutmayın, onlara karşı sevecen ve nazik olun.” demişti demesine ama bu hiç kolay değildi.*” (SSG, 2016:42-44)

“İnsanları sevmek” iletisi, aynı zamanda kendisine ziyarete gelen Burcu'ya çok sıcak davranan bir yaşlı hanımın kullandığı sevgi sözcükleri aracılığıyla da aktarılmıştır:

(Eİ-1.2) *“Odadan çıkarken, yaşlı hanım ona yine sıcacık gülümsedi ve “Beni yine ziyarete gel, olur mu Zeliha kızım. Annelere çok selam söyle.” dedi aynı tatlı sesle.”* (SSG, 2016:47)

4.5.5. “Oyun” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Olumlu düşünmek (Eİ-24)

“Olumlu düşünmek” iletisi, hikâye kahramanının oyun esnasında yaşadığı bir olay üzerinden aktarılmıştır. Oyunda hikâye kahramanı, maymuna çantasından şekerleme çıkarmak isterken çantasını kaptırmış ve sonucunda el fenerini ve yiyeceklerini kaybetmiştir. Ancak bu durum için üzölmeye devam etmek yerine, olumlu düşünerek canavardan kurtulduğu için sevinmiştir. Bu durum karşısında, hikâye kahramanının gösterdiği tutum ve aşağıda yer alan sözleri ile “olumlu düşünmek” iletisi dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-24.2) *““Off, el fenerim ve yiyeceklerim de gitti! Ama neyse, o açgözlü canavardan kurtuldum ya!” diye söylendi bozuntuya vermemeye çalışarak...”*(SSG, 2016:52)

Doğayı/çevreyi korumak (Eİ-20)

Hikâyede, çocukların yaşadığı şehirde ağaç olmadığı için ağaçlara tırmanamadıkları anlatılmış ve çocuklardan birinin aşağıda gösterilen sözleri ile “doğayı/çevreyi korumak” ileti dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-20.2) “Arka sıralardan biri, “Ohoo... Hoca tarihî esermiş de haberimiz yokmuş! Koca şehirde ağaç mı kaldı tırmanacak?” dedi.” (SSG, 2016:54)

4.5.6. “Esrarengiz Gemi” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Yardımsever olmak (Eİ-6)

“Yardımsever olmak” eğitsel ileti, hikâye kahramanlarının izlediği bir filmde geçen boğulma olayı üzerinden anlatılmıştır. Boğulmak üzere olan bir denizciye arkadaşlarının yardım etmemesi üzerine, Burak karakterinin gösterdiği tepki aracılığıyla “yardımsever olmak” ileti dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-6.2) ““Can simidi falan atsalar ya öyle aval aval bakacaklarına.” dedi Burak.” (SSG, 2016:58)

4.5.7. “Gizemli Tapınak” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Büyüklerle saygı göstermek (Eİ-14)

“Büyüklerle saygı göstermek” ileti, öğretmene saygı göstermek anlamıyla hikâyede yer almıştır. Çocuğunun öğretmenine lakap taktığını duyan annenin gösterdiği tepki ile bu ileti dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-14.2) “Annesi, “Neee! Öğretmenine isim mi taktın sen?” diye basmıştı yaygarayı.” (SSG, 2016:65)

Hayvanları sevmek (Eİ-3)

Hikâyede, “hayvanları sevmek” eğitsel ileti, hikâye kahramanının kardeşi Berke’nin tapınak girişindeki küçük bir kangal köpek ile oynaması durumu üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-3.2) “Kardeşi Berke ise içerideki harabe ve tarihî kalıntılardan daha çok dikkatini çeken bir şey bulmuştu. Tapınağın girişindeki küçük bir kangal yavrusuyla oynuyordu.” (SSG, 2016:67)

4.5.8. “Oryantiring” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Alay etmemek (Eİ-38)

Hikâyede, “alay etmemek iletisi, ormanda kaybolan bir çocuğun korkmasına rağmen arkadaşlarının ve öğretmenlerinin onlarla alay etmesinden çekindiği için ormanda tek başına bayrak aramaya devam etmesi olayı ile aktarılmıştır:

(Eİ-38.2) “Bir an ümitsizliğe kapılıp korksa da kimsenin onu bulmasını istemiyordu. Onlar onu bulmadan, bayrağı bulup kamp alanına varmış olmalıydı. Mete’nin alaycı sesini duyar gibi oldu: “Ha ha ha! Koca bebek kaybolmuş mu yoksa? Neyse korkma; bulduk seni bak!” Yalnız o mu, diğerlerinin de diline düşerdi. Ayşen, “Ben sana demiştim. Bizi dinlemedin.” derdi bilmiş bilmiş. Onlar neyse de, ya Semih Hoca, “Oryantiring, doğada hedef bulma becerisidir. Sen daha değil hedef bulmak, avuç içi kadar bir ormanda kayboluyorsun!” deyip onu Oryantiring Kulübü’nden çıkarırsa!” (SSG, 2016:72-73)

Erdem karakterinin korkmasına rağmen ormanda kalma davranışını sürdürmesinin nedeni arkadaşlarının onunla alay edeceğini düşünmesidir. Hikâyede, bu olay aracılığıyla alay etmenin yanlış bir davranış olduğu vurgulanmış ve “alay etmemek” iletisi dolaylı bir şekilde aktarılmıştır.

Kararlı olmak (Eİ-11)

“Kararlı olmak” iletisi, arkadaşlarının kendisiyle alay etmesine müsaade etmemek için ormanda bayrak arayışına devam eden Erdem karakteri üzerinden aktarılmıştır. Erdem’in hedefe ulaşmak için uğraşması ve son derece kararlı olmasının anlatılmasıyla “kararlı olmak” iletisi dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-11.2) ““Yoo, pes etmek yok! Başaracağım. Hepsine göstereceğim.” dedi dişlerini hırsıyla sıkarak.” (SSG, 2016:73)

Düşünceli olmak (Eİ-7)

Bu eğitsel ileti, arkadaşı için endişelenen Ayşen karakterinin sözleri ile dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-7.2) ““Hey, nereye gidiyorsun? Kaybolacaksın. Gelsene buraya!” diye seslendi Ayşen onun peşinden.” (SSG, 2016:75)

Kıskanç olmamak (Eİ-5)

“Kıskanç olmamak” iletisi, Erdem’in arkadaşlarının onu kıskanacaklarını düşünmesini ifade etmesiyle dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

(Eİ-5.2) *“O elinde bayrakla kamp alanına varınca Ayşen ve Mete’nin suratı kim bilir nasıl bir hâl alacaktı. “Kıskançlıktan çatlayacaklar ikisi de!” dedi kendi kendine.”* (SSG, 2016:77)

Bencil olmamak (Eİ-21)

Hikâyede, “bencil olmamak” iletisi, Erdem’in kazandığı zafere arkadaşlarını ortak etmek istemeyişinin anlatılmasıyla dolaylı olarak aktarılmıştır:

(Eİ-21.2) *““Yoo, bu benim zaferim! Onlarla paylaşmayacağım!” diye geçirdi içinden.”* (SSG, 2016:77)

(Eİ-21.2) *“Bu bayrağı ben buldum ve zaferimi sizin gibi sümsüklerle paylaşmayacağım işte!”* (SSG, 2016:78)

4.5.9. “Keman” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Düşünceli olmak (Eİ-7)

“Düşünceli olmak” iletisi, kardeşinin gece keman çaldığını düşünen hikâye kahramanının aşağıdaki sözleri aracılığıyla ifade edilmiştir:

(Eİ-7.2) *““Üf, yeter ama! Tamam, gündüzü anladık; ama gece gece de çalınmaz ki şu zimbirtı!” diye söylenerek huzursuzca döndü yatağında.”* (SSG, 2016:78)

İnsanların uyku vaktinde gürültü yapmak, düşüncesizce bir davranış olarak değerlendirilmiş ve böylece “düşünceli olmak” iletisi dolaylı bir şekilde aktarılmıştır.

Aynı zamanda, bu ileti, birinin üzülmesini istememek ve bunun için elinden geleni yapmak anlamıyla da hikâyede yer almıştır. Babanın, kemanın teli koptuğu için üzülen kızına karşı yaklaşımı “düşünceli olmak” iletisinin bir ifadesidir:

(Eİ-7.2) *“Ama babasının gönlü Mayra’nın onca üzülmesine razı olmamış, adamcağız aramış taramış, sonunda yaklaşık aynı kalitede bir kiralık keman bulmayı başarmıştı.”* (SSG, 2016:85)

4.5.10. “Yabancı” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

İnsanları sevmek (Eİ-1)

“İnsanları sevmek” iletisi, bu hikâyede, hikâye kahramanları Kerem ve Murat arasındaki arkadaşlık ilişkisi aracılığıyla anlatılmıştır. Kerem’in arkadaşına değer vermesi ve onun tek başına bir tehlikeye girmesini istemediği için arkadaşına eşlik etmesi ile bu ileti dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-1.2) “Kerem başta, “Olmaz, ne işimiz var orada?” dese de gönlü arkadaşını tek başına yollamaya razı olmadı.” (SSG, 2016:88)

(Eİ-1.2) “Ama mademki bu maceraya birlikte atılmışlardı, arkadaşını şimdi yalnız bırakamazdı.” (SSG, 2016:92)

Yabancı adamın evine giren iki arkadaş, yakalanmaları üzerine koşmaya başlarlar. Kerem bisikletlere doğru yönelirken Murat ormana yönelir. Kerem’in seslenmesine rağmen, arkadaşı onu duymaz ve ormana doğru koşmaya devam eder. Kerem de arkadaşını yalnız bırakmamak adına onun peşinden koşmaya başlar:

(Eİ-1.2) “Kısacık bir an duraksayıp arkadaşının ardından baktı. Çabucak yola doğru koşup bisikletine atladığı gibi burada uzaklaşabilirdi ama o zaman bu gözü dönmüş adamla arkadaşını tek başına bırakmış olacaktı. Yüreği de, ayakları da onu orman yönüne çevirmişti.” (SSG, 2016:92)

Kerem’in arkadaşını yalnız bırakmaması ile “insanları sevmek” iletisi dolaylı bir şekilde aktarılmıştır.

4.5.11. “Cep Telefonu” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

Yardımsever olmak (Eİ-6)

“Yardımsever olmak” eğitsel iletisi, hikâye kahramanının sokakta düşürdüğü cep telefonunu evine getiren deli bir kadın aracılığıyla dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-6.2) “Tek istediği, kıza, o gün sokakta düşürdüğü cep telefonunu vermektir.” (SSG, 2016:108)

4.5.12. “On Üç” Hikâyesindeki Eğitsel İletiler

İnsanları sevmek (Eİ-1)

“İnsanları sevmek” iletisi, çocuk kitapları yazarı bir karakter ve amca karakteri arasındaki bir diyalog aracılığıyla aktarılmıştır. Amcanın, arkadaşının üzülmelerini istememesi ve onu düşünme davranışı “insanları sevmek” iletisinin dolaylı bir ifadesidir:

(Eİ-1.2) “Siz yazarlar çok garip oluyorsunuz doğrusu... O yüzden lütfen kendine daha fazla yüklenme..” (SSG, 2016:113)

Alay etmemek (Eİ-38)

“Alay etmemek” iletisi, arkadaşı ile dalga geçen yeğenlerini uyaran hikâye karakterinin aşağıda gösterilen sözleri aracılığıyla dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-38.2) ““Kafayı yemiş.” dedi Arda.

“Şışşt! Çok ayıp Arda... Sadece çok yorulmuş ve kafası dağılmış.”” (SSG, 2016:115)

Aynı zamanda kardeşlerden biri, diğerini de aynı konuda uyarmıştır:

(Eİ-38.2) ““Kafayı sıtırmasına şaşırmamalı.” dedi Arda, kardeşinin kulağına fısıltıyla...

“Şışşt...” diye daha fazla sululuk yapmaması için onu uyardı Alin.” (SSG, 2016:116)

Düşünceli olmak (Eİ-7)

“Düşünceli olmak” iletisi, hikâye kahramanının, mutsuz olan arkadaşını merak etmesi ve onu ziyarete gitmesi olayı üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-7.2) “Ne dersiniz, kahvaltıda sonra onu ziyaret edelim mi?”.” (SSG, 2016:115)

Bu eğitsel ileti, aynı zamanda, hikâye karakterinin yeğenlerini düşündüğü için arkadaşının evinden ayrılması durumu aracılığıyla da gösterilmiştir:

(Eİ-7.2) “Oytun amca tek başına olsaydı yaşlı dostunu bu halde bırakmaz, onun yanından ayrılmazdı. Ama yanında merhum ağabeyinden emanet yeğenleri vardı ve çocukların koltuğa büzülmüş bir halde oturmalarına bakılırsa ikisi de korkmuştu.” (SSG, 2016:118)

Oytun amca karakterinin, yeğenleri korkmasın diye onlara maceralar anlatması ile de bu ileti aktarılmıştır:

(Eİ-7.2) *“Oytun amca yeğenleri korkmasın diye onlara, Afrika’nın yağmur ormanlarında, nadide bir orkide türünü ararken yaşadığı maceraları anlatıyordu.”* (SSG, 2016:119)

Aynı zamanda, yazar karakterinin kitaplarında kullandığı Gollum karakterinin çocuklara zarar vereceğinden endişe etmesi üzerine söylediği sözler de “düşünceli olmak” iletilisinin dolaylı bir ifadesidir:

(Eİ-7.2) *““Hayıur! Sa...sana tes...teslim olmayacağım! On...onlara bir şey yapmana izin vermeyeceğim!” diye bağırdı çığlık çığlığa.”* (SSG, 2016:119)

(Eİ-7.2) *““Hayıur! İzin vermeyeceğim. Golem... Allah belanı versin Golem! Canlanamayacaksın! İkizleri ele geçiremeyeceksin işte!” diye çığlık atarak sandalyeden yere yuvarlandı.”* (SSG, 2016:119)

Özür dilemek (Eİ-29)

“Özür dilemek” eğitsel ileti, perdeleri açmak isteyen hikâye karakterine bağırarak arkadaşının sonra pişman olması ve ondan özür dilemesi olayı üzerinden dolaylı bir şekilde aktarılmıştır:

(Eİ-29.2) *“Be...ben... sesimi yükseltmek istemedim ama özür dilerim, sinirlerim bozuk biraz.”* (SSG, 2016:117)

“Özür dilemek” ileti, aynı zamanda, çocuk kitapları yazar karakterin, çocukların başına bir şey geleceğinden endişelenmesi ve onları evlerine getirttiği için özür dilemesi ile de ifade edilmiştir:

(Eİ-29.2) *““Çocuklar... çocukları buraya getirmemeliydiniz. Ben... sana gelmemeliydim. Özür... özür dilerim.” dedi.* (SSG, 2016:117)

4.6. Koray Avcı Çakman’ın Çocuk Hikâyelerindeki Eğitsel İletiler Üzerine Değerlendirme

Koray Avcı Çakman tarafından ortaokul öğrencilerine yönelik yazılmış olan 5 hikâye kitabında, 40 eğitsel ileti kategorisi altında toplam 255 adet eğitsel ileti tespit edilmiştir. Bu eğitsel iletiler aktarılma biçimlerine göre incelendiğinde 255 eğitsel iletiden sadece 3 tanesinin doğrudan aktarıldığı, yazarın diğer 252 iletiyi dolaylı bir şekilde aktarmayı tercih ettiği belirlenmiştir. Tespit edilen 40 adet eğitsel ileti kategorisi kendi içerisindeki benzerliklere göre 4 ana kategori altında

sınıflandırılmıştır: “sevgiye yönelik, iletişime yönelik, kişisel gelişime yönelik, evrensel değerlere yönelik”.

Buna göre “insanları sevmek, hayvanları sevmek, doğal yaşamı sevmek ve büyüklere saygı göstermek” eğitsel iletilerinin ortak noktasının sevgi olduğundan hareketle bu eğitsel ileti kategorileri “sevgiye yönelik eğitsel iletiler” olarak sınıflandırılmıştır.

“İletişime yönelik eğitsel iletiler” kategorisi altında ise “doğru iletişim kurmak, farklı düşüncelere açık olmak, özdeşim kurmak, sözünü tutmak, dürüst olmak, yalan söylememek, özür dilemek, güler yüzlü olmak, alay etmemek” ileti kategorileri yer almaktadır.

En çok ileti kategorisine sahip olan ve 40 ileti kategorisinden 22’sinin yer aldığı “kişisel gelişime yönelik eğitsel iletiler” sınıfını ise bireyin kişisel gelişimine katkıda bulunacak nitelikte olan iletiler oluşturmaktadır: “çalışkan olmak, kıskanç olmamak, bencil olmamak, yazmaya önem vermek, kararlı olmak, olumlu düşünmek, okumaya önem vermek, öfkeli olmamak, cömert olmak, sabırlı olmak, eğitime önem vermek, sorumluluk sahibi olmak, tutumlu olmak, sağlıklı beslenmek, cesaretli olmak, cimri olmamak, düzenli olmak, karar vermek, araştırmaya önem vermek, temiz olmak, paylaşımcı olmak, duyarlı olmak”.

“Evrensel değerlere yönelik eğitsel iletiler” kategorisi ise 5 adet alt kategoriden oluşmaktadır: “düşünceli olmak, yardımsever olmak, doğayı/çevreyi korumak, değer bilmek, hakkı gözetmek”.

Araştırmanın inceleme nesneleri olan 5 hikâye kitabında yer alan eğitsel iletiler yer aldıkları kategoriler ile birlikte Tablo 9’da gösterilmiştir:

Tablo 9: Koray Avcı Çakman'ın Hikâyelerinde Yer Alan Eğitsel İletilerin Kategorilere Göre Dağılımı

Eğitsel İleti Kategorisi	EİK	Eğitsel İleti Adı
Sevgiye yönelik	(Eİ-1)	İnsanları sevmek
	(Eİ-3)	Hayvanları sevmek
	(Eİ-2)	Doğal yaşamı sevmek
	(Eİ-14)	Büyüklerle saygı göstermek
İletişime yönelik	(Eİ-4)	Doğru iletişim kurmak
	(Eİ-22)	Farklı düşüncelere açık olmak
	(Eİ-23)	Özdeşim kurmak
	(Eİ-25)	Sözünü tutmak
	(Eİ-8)	Dürüst olmak
	(Eİ-34)	Yalan söylememek
	(Eİ-29)	Özür dilemek
	(Eİ-13)	Güler yüzlü olmak
Evrensel değerlere yönelik	(Eİ-38)	Alay etmemek
	(Eİ-7)	Düşünceli olmak
	(Eİ-6)	Yardımsever olmak
	(Eİ-20)	Doğayı/çevreyi korumak
	(Eİ-26)	Değer bilmek
Kişisel gelişime yönelik	(Eİ-18)	Hakkı gözetmek
	(Eİ-17)	Çalışkan olmak
	(Eİ-5)	Kıskanç olmamak
	(Eİ-21)	Bencil olmamak
	(Eİ-32)	Yazmaya önem vermek
	(Eİ-11)	Kararlı olmak
	(Eİ-24)	Olumlu düşünmek
	(Eİ-31)	Okumaya önem vermek
	(Eİ-37)	Öfkeli olmamak
	(Eİ-12)	Cömert olmak
	(Eİ-27)	Sabırlı olmak
	(Eİ-9)	Eğitime önem vermek
	(Eİ-16)	Sorumluluk sahibi olmak
	(Eİ-28)	Tutumlu olmak
	(Eİ-30)	Sağlıklı beslenmek
	(Eİ-39)	Cesaretli olmak
	(Eİ-15)	Cimri olmamak
	(Eİ-19)	Düzenli olmak
	(Eİ-33)	Karar vermek
	(Eİ-40)	Araştırmaya önem vermek
	(Eİ-35)	Temiz olmak
	(Eİ-10)	Paylaşımçı olmak
	(Eİ-36)	Duyarlı olmak

Tablo 10'da ise tespit edilen eğitsel iletilerin alt kategorilerine, kullanım sıklıklarına ve aktarılma biçimlerine göre nasıl sınıflandırıldığı gösterilmektedir.

Tablo 10: Koray Avcı Çakman'ın Hikâyelerinde Yer Alan Eğitsel İletilerin Kullanım Sıklığı

EİK	Eğitsel İleti Adı	Doğrudan Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Dolaylı Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Toplam Eğitsel İleti Sıklığı	%	Kategori
(Eİ-1)	İnsanları sevmek	0	40	40	15,69	Sevgiye yönelik
(Eİ-3)	Hayvanları sevmek	0	24	24	9,41	Sevgiye yönelik
(Eİ-7)	Düşünceli olmak	0	19	19	7,45	Evrensel değerlere yönelik
(Eİ-6)	Yardımsever olmak	0	18	18	7,06	Evrensel değerlere yönelik
(Eİ-17)	Çalışkan olmak	1	15	16	6,27	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-2)	Doğal yaşamı sevmek	0	14	14	5,49	Sevgiye yönelik
(Eİ-20)	Doğayı/çevreyi korumak	0	13	13	5,10	Evrensel değerlere yönelik
(Eİ-26)	Değer bilmek	0	11	11	4,31	Evrensel değerlere yönelik
(Eİ-4)	Doğru iletişim kurmak	0	9	9	3,53	İletişime yönelik
(Eİ-5)	Kıskanç olmamak	1	8	9	3,53	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-10)	Paylaşımçı olmak	0	7	7	2,75	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-18)	Hakkı gözetmek	0	6	6	2,35	Evrensel değerlere yönelik
(Eİ-21)	Bencil olmamak	0	6	6	2,35	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-32)	Yazmaya önem vermek	0	5	5	1,96	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-36)	Duyarlı olmak	0	5	5	1,96	Kişisel gelişime yönelik

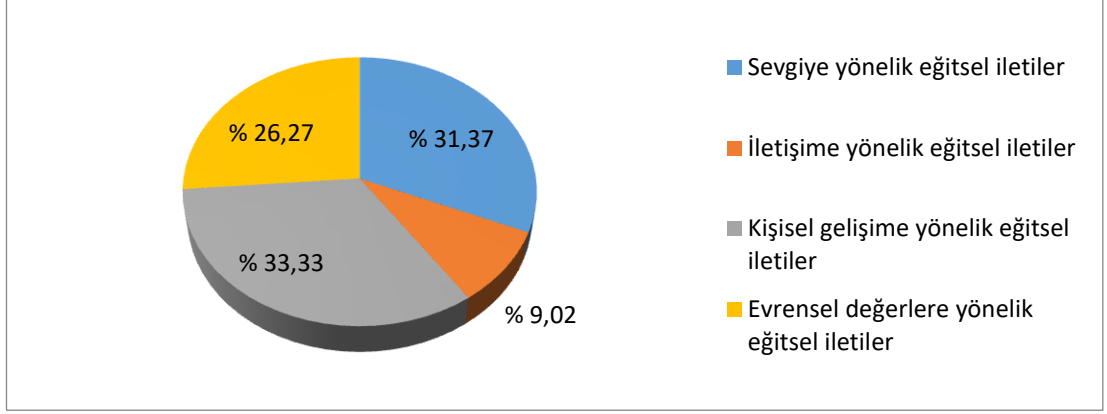
Tablo 10 - devam

EİK	Eğitsel İleti Adı	Doğrudan Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Dolaylı Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Toplam Eğitsel İleti Sıklığı	%	Kategori
(Eİ-38)	Alay etmemek	0	4	4	1,57	İletişime yönelik
(Eİ-11)	Kararlı olmak	0	4	4	1,57	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-24)	Olumlu düşünmek	0	4	4	1,57	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-31)	Okumaya önem vermek	0	4	4	1,57	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-37)	Öfkeli olmamak	0	4	4	1,57	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-12)	Cömert olmak	0	3	3	1,18	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-27)	Sabırlı olmak	1	2	3	1,18	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-13)	Güler yüzlü olmak	0	2	2	0,78	İletişime yönelik
(Eİ-29)	Özür dilemek	0	2	2	0,78	İletişime yönelik
(Eİ-8)	Dürüst olmak	0	2	2	0,78	İletişime yönelik
(Eİ-16)	Sorumluluk sahibi olmak	0	2	2	0,78	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-28)	Tutumlu olmak	0	2	2	0,78	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-30)	Sağlıklı beslenmek	0	2	2	0,78	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-39)	Cesaretli olmak	0	2	2	0,78	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-9)	Eğitime önem vermek	0	2	2	0,78	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-14)	Büyüklerle saygı göstermek	0	2	2	0,78	Sevgiye yönelik

Tablo 10 - devam

EİK	Eğitsel İleti Adı	Doğrudan Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Dolaylı Kullanılan Eğitsel İleti Sıklığı	Toplam Eğitsel İleti Sıklığı	%	Kategori
(Eİ-22)	Farklı düşüncelere açık olmak	0	1	1	0,39	İletişime yönelik
(Eİ-23)	Özdeşim kurmak	0	1	1	0,39	İletişime yönelik
(Eİ-25)	Sözünü tutmak	0	1	1	0,39	İletişime yönelik
(Eİ-34)	Yalan söylememek	0	1	1	0,39	İletişime yönelik
(Eİ-15)	Cimri olmamak	0	1	1	0,39	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-19)	Düzenli olmak	0	1	1	0,39	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-33)	Karar vermek	0	1	1	0,39	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-35)	Temiz olmak	0	1	1	0,39	Kişisel gelişime yönelik
(Eİ-40)	Araştırmaya önem vermek	0	1	1	0,39	Kişisel gelişime yönelik
	Toplam	3	252	255	100	

Buna göre tüm eğitsel iletiler içinde “insanları sevmek” ileti %15,69 oranı ile en sık kullanılan eğitsel ileti kategorisidir. Onu %9,41 oranı ile “hayvanları sevmek” ileti takip ederken en sık karşılaşılan üçüncü kategori ise %7,45 oranı ile “düşünceli olmak” olmuştur. Kitaplarda sadece birer kez yer alan “farklı düşüncelere açık olmak, özdeşim kurmak, sözünü tutmak, yalan söylememek, cimri olmamak, düzenli olmak, karar vermek, temiz olmak ve araştırmaya önem vermek” eğitsel iletileri %0,39 oranı ile en az karşılaşılan iletiler olmuştur.

Şekil 6: Koray Avcı Çakman'ın hikâye kitaplarında yer alan eğitsel iletilerin kullanılma oranları

5 hikâye kitabında yer alan tüm iletilerin yüzdesi dört ana kategori altında yukarıda yer alan grafikte gösterilmiştir. Buna göre kitapta en çok %33,33 oranı ile kişisel gelişime yönelik iletiler yer almaktadır. Bu kategoriyi %31,37 oranı ile sevgiye yönelik iletiler ve %26,27 oranı ile evrensel değerlere yönelik iletiler izlerken %9,02 oranı ile en az karşılaşılan kategori iletişime yönelik iletiler olmuştur.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Çocukların kişisel gelişimlerine katkıda bulunmaları nedeniyle çocuk edebiyatı eserleri özel bir öneme sahiptir. Çocuklara istendik davranışlar kazandırmak ve değer edinimi sağlamak amacıyla çocuk edebiyatı eserleri sıklıkla kullanılmaktadır. Bu davranışlar ve değerler genellikle eserlerde doğrudan değil dolaylı bir şekilde ifade edilir. Bu araştırma kapsamında Koray Avcı Çakman tarafından ortaokul öğrencilerine yönelik yazılmış 5 hikâye kitabı incelenmiş ve barındırdığı eğitsel iletilerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu eğitsel iletilerin aktarılış biçimleri de detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Koray Avcı Çakman'a ait 5 hikâye kitabında yer alan 53 hikâye metninde toplam 255 adet eğitsel ileti tespit edilmiştir. Bu eğitsel iletilerin 85 tanesi kişisel gelişime yönelik eğitsel iletiler kategorisinde yer almaktadır. Bu kategoriyi toplamda 22 farklı eğitsel ileti türü oluşturmaktadır. Diğer kategorilere kıyasla en çeşitli kategori, kişisel gelişime yönelik eğitsel iletilerdir. Buradan hareketle, Koray Avcı Çakman'ın çocukların kişisel gelişimine karşı çok yönlü bir yaklaşım sergilediği sonucuna varılabilir. Kişisel gelişime yönelik eğitsel iletiler, kişisel özelliklerin hem bireye hem de topluma fayda sağlayacak şekilde geliştirilmesini amaçlamaktadır. “Kararlı olmak”, “sabırlı olmak”, “sağlıklı beslenmek” gibi iletiler doğrudan bireyin kendi yararına yönelikken “cömert olmak”, “paylaşımçı olmak”, “duyarlı olmak” gibi iletiler bireyin diğer insanlar ile olan ilişkilerini geliştirmeye ve dolaylı olarak toplumsal fayda sağlamaya yönelik iletilerdir. Yazar bu eğitsel iletileri eserlerinde doğrudan bir şekilde aktarmak yerine karakterleri ve olayları kullanarak dolaylı bir şekilde aktarma yolunu seçmiştir.

Özellikle “Dedemin Uçan Dairesi”, “Gülen Sakız Ağacı”, “Sahibini Arayan Keman” kitaplarında çocuk karakterler seçmesi ve onların aile yaşantılarını işlemesi çocuk okurların hikâye kahramanları ile özdeşim kurmasını kolaylaştırmaktadır. Bunun yanında hikâyelerde anneanne, babaanne ve dede gibi rol model oluşturacak karakterlere yer verilmesiyle eğitsel iletilerin etkili bir şekilde aktarılması sağlanmıştır. Yazarın, eserlerinde en çok kişisel gelişime yönelik iletilere yer vermesi ve bunları hikâyelerin doğal akışı içerisinde aktarması edebiyatı sadece bir sanat olarak değil aynı zamanda eğitim aracı olarak da kullandığının göstergesi olarak değerlendirilebilir. Özdemir (2008)’in farklı bir çocuk edebiyatı yazarı üzerine yaptığı çalışma sonuçları, araştırmamızın bu yöndeki sonuçlarını desteklemektedir. Özdemir (2008) araştırmasında “aile büyüklerine yönelik eğitsel iletiler” başlığı ile kategori oluşturmuştur. Bu kategorinin altındaki eğitsel iletiler, çalışmamızdaki “kişisel gelişime yönelik eğitsel iletiler” kategorisindeki bazı eğitsel iletilerle benzerlik göstermektedir. “Paylaşımın gereği” eğitsel iletisi ile araştırmamızda yer alan “paylaşımcı olmak” iletisi niteliksel anlamda benzerlik göstermektedir. Özdemir (2008)’in çalışmasında “paylaşımcı olmak” iletisi daha çok duygu ve düşüncelerin paylaşımı anlamında kullanılırken araştırmamızda sahip olunan nesnelerin paylaşılması anlamında ele alınmaktadır. Her iki iletinin ortak yönü çocuğun kişisel gelişimini destekler nitelikte olmasıdır. Yine Özdemir (2008)’in çalışmasında yer alan “kararlılık ve istekliliğin başarıya etkisi” eğitsel iletisi, çalışmamızdaki “kişisel gelişime yönelik eğitsel iletiler” kategorisinin altında yer alan “kararlı olmak” iletisiyle, “kibir ve bencillikten kurtulabilmek” iletisi ise “bencil olmamak” iletisiyle özdeşleştirilebilir.

Koray Avcı Çakman’ın, kişisel gelişime yönelik iletilerden sonra eserlerinde en sık yer verdiği ikinci kategori sevgiye yönelik eğitsel iletiler olmuştur. 80 adet ileti, dört farklı alt başlık altında sevgiye yönelik eğitsel iletiler kategorisini oluşturmaktadır. Bu kategoriler, kullanım sıklıklarına göre sırasıyla şöyledir: “İnsanları sevmek”, “hayvanları sevmek”, “doğal yaşamı sevmek” ve “büyüklerle saygı göstermek”. Buradan hareketle, yazarın, sevginin insan hayatında mutlaka yer alması gerektiğini düşündüğü ve okuyucularına da bu mesajı aktarmayı hedeflediği söylenebilir. “İnsanları sevmek” iletisi, incelenen beş hikâye kitabında toplamda 40 kez kullanılmıştır ve tüm aktarımlar dolaylı bir şekilde yapılmıştır. “İnsanları sevmek” iletisi insan ilişkileri üzerinden işlenmiştir. Yazar bu iletiyi, özlem ya da sevgiyi

ifade eden sözler kullanarak, insanların birbirleriyle kurduğu samimi ve dostça ilişkileri anlatarak ve hikâyelerde birbirini önemseyen karakterlere yer vererek aktarmayı tercih etmiştir.

İncelenen eserlerde sadece insanlara değil hayvanlara ve doğaya karşı duyulan sevgi de anlatılmaktadır. “Dedemin Uçan Dairesi”, “Sahibini Arayan Keman” ve “Gülen Sakız Ağacı” isimli hikâye kitaplarında birbirlerini, diğer insanları, hayvanları ve doğal hayatı seven bireylerden oluşan mutlu ailelere yer verilmiştir. “Yengeç Yazar” kitabında da yine benzer özelliklere sahip hayvan karakterler bulunmaktadır. Yazarın, huzur içinde ve mutlu bir şekilde yaşayan bu karakterlerin birbiriyle olan ilişkilerini aktararak çocuk okurlarına sevginin önemini aktarmak istediği söylenebilir. “Sıra Sana da Gelecek” isimli kitap ise sevginin aktarılış biçimi açısından diğer kitaplardan farklılık göstermektedir. 12 adet korku hikâyesinin yer aldığı kitaptaki sevgiye yönelik 15 eğitsel ileti, %26,32 oranı ile en sık karşılaşılan 3. kategori olmuştur. Yazarın diğer kitaplarından farklı olarak bu kitapta mutlu aileler ve sorunsuz yaşamlar yer almamaktadır. Hikâyelere gergin ve korku dolu bir atmosfer hâkim olmasına rağmen yazar sevgiye yönelik eğitsel iletiler kategorisini oluşturan her dört iletiye de başarılı bir şekilde yer vermiştir. Bu durum da yazarın sevginin varlığına her koşulda önem verdiğini göstermektedir.

Koray Avcı Çakman’ın eserlerinde %31,37 oranında bulunan sevgiye yönelik eğitsel iletiler diğer çocuk edebiyatı yazarlarının eserlerinde de kullanılmaktadır. Köse (2011)’nin hazırladığı “Muzaffer İzgü’nün “Anneannemin Akıl Almaz Maceraları” Serisindeki Eğitsel İletiler” isimli çalışmada da Muzaffer İzgü’nün hikâye kitaplarında sevgiye yönelik eğitsel iletiler olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmadakinden farklı bir sınıflandırma yapılmış olsa da, tespit edilen eğitsel iletiler ile Koray Avcı Çakman’ın hikâyelerinde tespit edilen iletiler ortaklık göstermektedir. Köse (2011), sevgiye yönelik iletileri üç farklı kategoriye ayırmıştır: “Arkadaşlık- dostluk”, “aile- aile sevgisi”, “sevgi- saygı”. Bu iletilerle de benzer olarak arkadaşların ve ailenin önemi, onlarla yakın ve sağlıklı ilişkiler kurulması ve insanların birbirlerini sevmeleri gerektiği aktarılmıştır. Akçay (2015)’in hazırladığı “Samed Behrengi’nin Hikâyelerindeki Eğitsel İletiler Üzerine Bir Araştırma” isimli çalışma kapsamında incelenen eserlerde sevgiye yönelik iletiler bulunmuştur. Yine bu çalışmadan farklı bir sınıflandırmaya gidilerek sevgiye yönelik üç eğitsel ileti kategorisi (sevgiye değer vermek, arkadaşlık- arkadaş sevgisi, anne sevgisi), kişisel

gelişimi destekleyen eğitsel iletiler kategorisi altında yer almıştır. Samed Behrengi'nin eserlerinde tespit edilen “sevgiye değer vermek” iletileriyle hayvan ve doğaya karşı duyulan sevgi ifade edilmektedir. Bu yönüyle, araştırmamızda yer alan “hayvanları sevmek” ve “doğal yaşamı sevmek” kategorileri ile özdeşleştirilebilir. Söz konusu iletiler de bu çalışma ile benzer olarak dolaylı bir şekilde aktarılmıştır. Cesur (2015)'un hazırladığı “*Mavisel Yener'in Çocuklara Yönelik Öykülerindeki Eğitsel İletiler Üzerine Bir Araştırma*” isimli çalışmada da sevgiye yönelik eğitsel iletiler üç farklı kategori altında sınıflandırılmıştır: “sevgiye değer vermek”, “çocuğa değer vermek”, “dostluğa önem vermek”. “Sevgiye değer vermek” kategorisi altında en çok hayvanları ve doğayı sevmek iletileri yer alırken bir iletiyle de aile üyelerinin birbirlerine karşı duyduğu sevgi konu edilmiştir. “Çocuğa değer vermek” iletileri ise çocuklara karşı duyulan sevginin ifadesi ile eserlerde yer almıştır. “Dostluğa değer vermek iletileri” ise yine sevgi ile bağlantı kurularak insanlar ve hayvan karakterler arasındaki ilişkilerin üzerinden aktarılmıştır. Benzer iletilerin yer alması ve bunların genellikle dolaylı bir şekilde aktarılmasıyla Cesur (2015)'un araştırmasının araştırmamız ile benzer sonuçlara sahip olduğu söylenebilir. Barış (2011)'in “*Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Romanlarındaki Eğitsel İletiler*” adlı çalışmasında da Gülten Dayıoğlu'nun çocuk romanlarında, sevgiye, insani değerlere, hayvan ve doğa sevgisine, aile bireyleri arasındaki bağlılık ve sevgiye yönelik iletilere rastlandığı tespit edilmiştir. Işık (2017) tarafından hazırlanan “*Karakter Eğitimi Açısından Mevlâna İdris Zengin'in Hikâye Ve Masallarında Eğitsel İletiler*” isimli çalışmada da “sevgi”, “duygu ve düşüncelerin ifadesine yönelik eğitsel iletiler” kategorisi altında yer alan “anne babaya sevgi”, “övgü ve şefkat”, “arkadaşlık ve arkadaş sevgisi”, “hayvan sevgisi”, “doğa sevgisi” gibi alt iletiler aracılığıyla aktarılmıştır. Araştırmamız ile benzer olarak, bu çalışmadaki “duygu ve düşüncelerin ifadesine yönelik eğitsel iletiler” kategorisi de incelenen eserlerde en sık karşılaşılan ikinci kategori olmuştur. Koray Avcı Çakman'ın eserlerindeki eğitsel iletiler üzerine bir başka çalışma Yılmaz (2017) tarafından yapılmıştır. “*Koray Avcı Çakman'ın Eserlerinde Çocuklara Yönelik Ekoeleştirel İletiler*” isimli çalışmadaki inceleme nesneleri ile araştırmamızın inceleme nesneleri ortaklık göstermektedir. Yılmaz (2017)'in çalışmasında eserlerde yer alan ekoeleştirel eğitsel iletilerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle araştırmamız ile kategorilendirme anlamında farklılık gösterse de elde edilen sonuçlar açısından ortak yönlere sahiptir. Yılmaz (2017)'in

alışmasındaki insan merkezli bakış açısına yönelik iletiler, araştırmamızdaki sevgiye yönelik eğitsel iletiler kategorisi ile ortak iletilere sahiptir.

Koray Avcı akman, sevgiye yönelik iletilerden sonra en çok evrensel değere yönelik eğitsel iletileri kullanmıştır. 67 adet eğitsel ileti 5 farklı alt kategoriye aittir. Bu kategorinin eserlerde %26,27 oranında kullanılması yazarın evrensel değere de en az diğer kategoriler kadar önem verdiğini göstermektedir. Evrensel değere yönelik iletiler içerisinde en çok “düşünceli olmak” ve “yardımsever olmak” iletileri kullanılmıştır. “Yardımsever olmak” eğitsel ileti çok yönlü bir biçimde işlenmiştir. Sadece aile bireylerine değil arkadaşlara, yaşlılara, hayvanlara hatta yabancılara karşı da yardımsever olunması gerektiği farklı hikâye kurguları ile anlatılmıştır. “Sıra Sana da Gelecek” hikâye kitabında ise hikâyelerin türünden kaynaklı olarak yardımsever olunmaması durumunda kişilerin başına gelebilecekler ve bu durumun kişiye hissettirecekleri anlatılarak bu iletinin aktarılmasında diğer kitaplardan farklı bir yöntem izlenmiştir. Daha önceki kategoriler gibi bu kategoriye ilişkin sonuçlar da yapılan diğer çalışmalar ile ortaklık göstermektedir. “*Koray Avcı akman’ın Eserlerinde ocuklara Yönelik Ekoeleştirel İletiler*” (Yılmaz, 2017) isimli çalışmadaki “Kentlerde evler doğaya zarar verilerek yapılır.” eğitsel ileti ile araştırmamızdaki “doğayı çevreyi korumak” ileti inceleme nesnelerinin ortak olmasından kaynaklı olarak aynı cümle ile ifade edilmiştir:

(Eİ-20.2) “Zavallı gülen sakız ağacımız gözümün önünde yerde yatıyordu. O günkü hüznümü hiç unutamam. İşte o gün, söz verdim kendi kendime: Bahçesinde bir sürü sakız ağacı olan bir evim olacaktı büyüyünce ve kimse, ama kimse kesemeyecekti ağaçlarımı.”(GSA, 2016:17)

Araştırmamızı Yılmaz (2017)’ın çalışmasından farklılaştıran nokta Koray Avcı akman’ın eserlerinde yer alan eğitsel iletilerin daha geniş bir çerçeveden değerlendirilmiş olmasıdır. Yılmaz (2017) kitaplarda yer alan eğitsel iletileri sadece ekoeleştirel kuram çerçevesinde değerlendirmiş ve bu analiz neticesinde Koray Avcı akman’ın eserlerinde yer alan birçok eğitsel iletinin ekoeleştirel kuram bağlamında değerlendirilebileceği sonucuna varmıştır. Araştırmamızda ise Koray Avcı akman’ın hikâyelerinde yer alan eğitsel iletiler daha bütünlükçü bir yaklaşımla değerlendirilmiştir.

İnceleme nesnelerinde en az karşılaşılan eğitsel ileti kategorisi iletişime yönelik iletiler olmuştur. İletişime yönelik iletiler toplamda 23 kez kullanılmasına rağmen 9 alt başlık altında yapılandırılmıştır. Yazar okurlarına iletişimin önemini dolaylı olarak sezdirebilmek amacıyla birbirinden farklı dokuz durum oluşturmuş ve bu kanalla iletişimin önemini aktarmıştır. Bu sonuç da yazarın, iletişimin insan hayatında büyük bir anlama sahip olduğunu ve yazarın bu yönde düşünce taşıdığını göstermektedir. Bu kategori içerisinde, “doğru iletişim kurmak” kullanım sıklığı açısından %3,53 ile ilk sırada bulunmaktadır. Bu ileti, konuşma esnasında insanların birbirlerini yanlış anlamaları kurgusu üzerinden işlenmiş ve bunun neticesinde ortaya çıkan rahatsızlıkların ifade edilmesiyle ele alınmıştır. Doğru iletişim kurulamaması, iki taraftan birinin üzülmesi ve kırılması ile neticelenmiştir. Bunun sonucunda da özür dileme eylemi gerçekleştirilerek doğru iletişim kurmanın önemi pekiştirilmiştir.

Türkçe Dersi Öğretim Programında (2018) yer alan kök değerlerden “adalet, dostluk, dürüstlük, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik” Koray Avcı Çakman’ın eserlerinde rastlanan eğitsel iletilerle örtüşmektedir. Değerler açısından Çakman’ın ortaokul öğrencilerine yönelik hikâyelerinin, MEB’in tüm öğretim programlarında bir hedef olarak gösterdiği “Değerlerimiz” teması ile uyumlu olduğu söylenebilir.

5.2. Öneriler

Koray Avcı Çakman’ın eserlerinde yer alan eğitsel iletilerin tespit edilmesi amacıyla yapılan bu çalışma, araştırmanın bulguları ve varılan sonuçlar ışığında eğitsel iletiler üzerine yapılacak yeni araştırmalara kaynaklık edebilir.

Eğitsel ileti dağılımı dikkate alınarak, özellikle Türkçe derslerinde ya da diğer derslerde ve bunun dışında okul dışı okuma süreçlerinde oluşturulması hedeflenecek çeşitli eğitim/öğretim ortamlarına araştırma bulguları ve sonuçları ile katkı sağlanabilir. Özellikle öğretmenlerin, araştırmanın inceleme nesnesinde yer alan kitapları ders içi ve dışı çalışmalarda kullanması durumunda etkinlik geliştirme faaliyetlerinde araştırma bulgularından yararlanabilir.

Koray Avcı Çakman’ın eserlerinde gündelik hayata yer vermesi ve gerçekçi karakterler kullanması çocuk okurların karakterler ile özdeşim kurmasını kolaylaştırabilir ve çocuğun eğitsel iletileri içselleştirmesine katkıda bulunabilir. Bu nedenle Koray Avcı Çakman’ın hikâye kitaplarının hem ebeveynler hem de

eğitimciler tarafından değer aktarımında etkili bir araç olarak kullanılması beklenmektedir.

Türkçe dersi öğretim programında (2018) yer alan yetkinlikler doğrultusunda öğrencide oluşması ve geliştirilmesi beklenen özellikle “anadilde iletişim, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik” başlıklarını taşıyan yetkinlik çalışmalarına yönelik olarak geliştirilecek eğitim/öğretim ortamlarında araştırmanın verileri kullanılabilir.

“Adalet, dostluk, dürüstlük, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik” değerleri üzerine ders içi ve ders dışında yapılacak çalışmalarda araştırma verilerden faydalanılabilir.

Bu çalışmada, Koray Avcı Çakman’ın ortaokul öğrencilerine yönelik yazmış olduğu araştırmanın inceleme nesnelerini oluşturan 5 kitap anlatım ve içerik açısından belirlenen hedef kitleye uygundur. Bu nedenle eserler söz konusu hedef kitleye tavsiye edilebilir.

Hedef kitleye yönelik eser yazan diğer çocuk edebiyatı yazarlarının eserleri de çalışmamızdaki yöntem doğrultusunda ele alınıp incelenebilir. Bu şekilde Türkçe çocuk edebiyatının kurgusal eserlerinde değer/tema ve eğitsel ileti durumuna yönelik genelleşici bir tespit yapmak da sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

- Akçay, Serhat. 2015. Samed Behrengi'nin Hikâyelerindeki Eğitsel İletiler Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barış, Gökçen. 2011. Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Romanlarındaki Eğitsel İletiler. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beck, Clive. 1990. **Better Schools: A Values Perspective**. London, Falmer Press.
- Bremond, Claude, Joshua Landy, Thomas Pavel. 1995. **Thematics: New Approaches**. New York: State University of New York Press.
- Brinker, Menachem. 1995. Theme and Interpretation. **Thematics. New Approaches**. ed. Clive Bremond, Joshua Landy, Thomas Pavel. Albany: State University of New York Press: 33-44.
- Brooks, Cleanth. (1975). **An Approach to Literature**. 5th ed. Prentice Hall.
- Cesur, Enise. 2015. Mavisel Yener'in Çocuklara Yönelik Öykülerindeki Eğitsel İletiler Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Covaleskie, John F. 1992. Discipline and Morality: Beyond Rules and Consequences. **Education Forum**. Vol. 56, No. 2, 173-83.
- Avcı Çakman, Koray. 2016. **Dedemin Uçan Dairesi**. 4. bs. İzmir: Tudem.
- _____. 2017. **Sahibini Arayan Keman**. 6 bs. İzmir: Tudem.
- _____. 2016. **Sıra Sana da Gelecek**. İzmir: Tudem.
- _____. 2016. **Gülen Sakız Ağacı**. 8. bs. İzmir: Tudem.
- _____. 2016. **Yengeç Yazar**. 6. bs. İzmir: Tudem.
- Erdi, Arzu. 2008. Türkiye'de 1980-1985 ve 2000-2005 Yılları Arasındaki Çocuk Kitaplarında Eğitsel İletiler (Karşılaştırmalı Bir Çalışma). Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Fraenkel, Jack R. 1977. **How to Teach about Values: An Analytical Approach**. **Englewood Cliffs**. N.J. : Prentice-Hall.
- Gibbs, Linda J, Edward J Earley. 1994. **Using Children's Literature To Develop Core Values**. Bloomington: The Phi Delta Kappa Educational Foundation.
- Gülgönül, Berna. 2014. Bilgin Adalı'nın Hikâye ve Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Halstead, J. Mark, Monica J. Taylor. 2008. **Values in Education and Education in Values**. London: The Falmer Press.

- Hunt, Peter. 2003. **Literature for Children, Contemporary criticism**. USA: Routledge.
- _____. 2009. Instruction and Delight. **Children's Literature: Approaches and Territories**. ed. Janet Maybin, Nicola J. Watson. Basingstoke: Palgrave Macmillan: 12-26.
- Işık, Muhammed. 2017. Karakter Eğitimi Açısından Mevlâna İdris Zengin'in Hikâye Ve Masallarında Eğitsel İletiler. Yüksek Lisans Tezi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaplan, Kadir. 2013. Hidayet Karakuş'un Roman Ve Hikâyelerinde Yer Alan Eğitsel İletiler. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köse, Sibel. 2011. Muzaffer İzgü'nün "Anneannemin Akıl Almaz Maceraları" Serisindeki Eğitsel İletiler. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçük, Elif Emine. 2005. İlköğretim 6. , 7. ve 8. Sınıflarda Okutulan Türkçe Kitaplarındaki Düz Yazı Metinlerinin Çocuğa Görelik İlkesine ve Metinlerin İçerdiği Eğitsel İletilere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lukens, Rebecca J. 2007. **A Critical Handbook of Children's Literature**. 8th ed. USA: Allyn & Bacon, Incorporated.
- Merriam, Sharan B. 2009. **Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation**. 2nd ed. USA: Jossey-Bass.
- Milli Eğitim Bakanlığı. 2018. Türkçe Dersi Öğretim Programı (1-8. Sınıflar), Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Nikolajeva, Maria. 2002. **The Rhetoric of Character in Children's Literature**. USA: Scarecrow Press, Inc.
- Özaslan, Pelin. 2012. Muzaffer İzgü'nün Çocuklara Yönelik Hikâye ve Romanlarındaki Eğitsel İletiler. Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, Güneş. 2008. Sevim Ak'ın Hikâye Ve Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Raths, Louis E, Merrill Harmin, Sidney B Simon. 1966. **Values and Teaching Columbus**. Ohio: Charles E. Merrill Books, Inc., Pp. IX +275.
- Ryan, Gery W, H Russell Bernard. 2003. Techniques to Identify Themes. **Field Methods**. 15(1), 85–109.
- Sever, Sedat. 2015. **Çocuk ve Edebiyat**. Ankara: Tudem Yayınları.

- Shaver, James P, William S. Strong. 1976. **Facing Value Decisions: Rationale-Building for Teachers.** Wadsworth Publishing Company.
- Sollors, Werner. 1993. **The Return of Thematic Criticism.** Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Stoodt, Barbara, Linda B. Amspaugh, Jane Hunt. 1996. **Children's Literature: Discovery for a Lifetime.** USA: Gorsuch Scarisbrick, Publishers.
- Taşkıran, Elmas. 2015. Mustafa Ruhi Şirin'in Masallarında ve Öykülerinde Eğitsel İletiler. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taylor, Frank. 2015. Content Analysis and Gender Stereotypes in Children's Books. **Teaching Sociology.** Vol. 31, No:3, 300-311.
- Wyndham, Lee, Arnold Madison. 1988. **Writing for Children and Teenagers.** Ohio: Writer's Digest Books.
- Yıldırım, Ali, Hasan Şimşek. 2013. **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.** Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Hatice Derya. 2017. Koray Avcı Çakman'ın Eserlerinde Çocuklara Yönelik Ekoeleştirel İletiler. Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZ GEÇMİŞ

1. **Adı Soyadı:** Sezin Kavak
2. **Doğum Tarihi:** 05/05/1992
3. **Eğitim Bilgileri:**

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı	Boğaziçi Üniversitesi	2010-2015
Y. Lisans	Türkçe Eğitimi	Yıldız Teknik Üniversitesi	2015-2018

4. **Yayınlar:**

KAVAK, S, BAŞ, B. (2018). Koray Avcı Çakman'ın Hikâyelerindeki Eğitsel İletiler Üzerine Bir Araştırma. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 6 (4), 1141-1159.
DOI: 10.16916/aded.461083